

73.

Aantekeningen, december 2019 - februari 2020

Pieter Wisse

73.1

Dat is qua positionering in bestuurlijke verhoudingen uiteraard héél knap werk. Als ik goed geteld heb, staat Forum Standaardisatie (FS) elf keer (!) vermeld in de brief inclusief bijlage die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 15 november 2019 met kenmerk 2019-0000582404 en “Kabinetsreactie Inventarisatie Standaardisatie” als onderwerp stuurde aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Dat is gemiddeld dus iets meer dan één keer per pagina, toe maar. En de bewindspersoon koestert hoge verwachtingen. Zo heeft hij FS blijkbaar o.a. gevraagd

het initiatief te nemen om [iets] te organiseren[.]

om [...] samen met belanghebbenden [...] kansen [...] in kaart te brengen[.]

om in samenwerking met andere (overheids)organisaties tot een handreiking [voor iets] te komen[.]

ook op [een ander] punt een aanjagende functie te vervullen [en]

een analyse [van iets] te maken.

Kortom, FS staat er prima bij hem op.

Als aanzet voor antwoorden kan ik op die bijelkaar tien pagina's echter nog steeds niets stelselmatig bruikbaar ontdekken. Het woord infrastructuur komt weliswaar één keer voor, maar wáár het staat is het beslist niet in de betekenis van omvattende verkeersfacilitering. Dat is dus eerder verwarrend.

Wie stelt zo'n tekst op? Ik ga mijn tijd niet verspillen aan zoveelste uitvoerig commentaar op zoveelste blijk van informatiekundig onbenul. Ik maak hier slechts aantekening ervan, dat ik de openingszin van de paragraaf **Kabinetsreactie semantische standaardisatie** hoopgevend vond, maar door de erop volgende zinnen prompt wederom zonder hoop kwam te zitten. Hé, dacht ik aanvankelijk, zou het dan tòch? Want die eerste zin luidt:

Burgers en bedrijven hebben in verschillende omstandigheden en hoedanigheden te maken met de overheid.

Vooruit, dacht ik nog, laat ik me even niet opwinden over die klakkeloze beperking tot overheid. Er staat met zoveel woorden dan toch maar mooi variëteit erkend van maatschappelijk-verkeerssituaties met dienovereenkomstig verbijzonderde rollen annex hoedanigheden voor deelnemers eraan. Hoera, dacht ik verder, daarin zou toch erkenning, eindelijk, van eveneens dienovereenkomstig gedifferentieerde betekenissen besloten moeten liggen. Zou ik dat er dankzij informeel volgehouden contacten eindelijk hebben dóórgekregen?

Maar, nee. Het klinkt vervolgens alsof betekenisverschillen het betreurenswaardige resultaat zijn van wildgroei. Ik citeer verder:

In sommige gevallen kan de complexiteit die is ontstaan in regelingen en toepassingen, ertoe leiden dat er voor hetzelfde begrip verschillende definities ontstaan. Het kan voorkomen dat een inhoudelijke noodzaak daarvoor niet (meer)

bestaat en dat de verschillen ongewenste bijeffecten hebben voor burgers en bedrijven.

Helaas nog nergens kan ik zelfs maar enig besef herkennen, dat juist ten onrechte gestandaardiseerde, in de zin van geüniformeerde, betekenis tot “ongewenste bijeffecten” leidt. Ofwel, de reële verschillen verdienen erkenning. Als het ware de bijvangst is dat nodeloze verschillen zonder probleem vervallen.

73.2

Ik ben het graag met je eens om dat anders te stellen. Ik ben benieuwd of je het zo alweer iets minder verkeerd vindt.

Elders heb ik de tekst wat uitgebreid om bezwaren te kunnen ontkrachten dat de tekst her en der moeilijk zou zijn. Nota bene, wat wil je nou? Het moet nu eenmaal grondig anders.

73.3

Nee, hierbij meld ik Metapatroon niet als FS-lijststandaard aan. Daar ben ik mee opgehouden. De aanleiding dat ik je hierbij herinner aan mijn tweede en laatste aanmelding, zie [\[aantekening 60.6\]](#) voor afschrift, is het artikel **Omgevingswet: ‘bureaucratisch wonder’ zwaar onder vuur** (in: **NRC Handelsblad**, 28 november 2019, pp. 4-5) door de redacteurs Rik Rutten en Jos Verlaan.

Opnieuw nee, voor mij is het géén verrassing dat naar verluidt “de problemen zich op[stapelen].” Iets verderop in het artikel staat dat “[n]u [...] al duidelijk [is] dat [...] de software niet op orde is[.]”

Zucht, al duidelijk? Nu? Wat ik o.a. jou sinds jaar en dag duidelijk probeer te maken, is dat “software” het probleem niet is, althans niet in eerste aanleg.

Vooruit, dan nog maar een keer. De allereerste opgave bestaat er uit om een betekenismodel met het passende stelselmatige bereik te ontwerpen. Nota bene, dat geldt uiteraard niet slechts voor DSO, maar samenhangend voor alle onderwerpen van overheidszorg. Dankzij het modelleerbeginsel van – recursieve – contextuele verbijzondering, Metapatroon, dus, is elke betekenis(definitie) eenduidig geordend. Pas vervolgens is het toevoegen van programmatuur (lees ook: software) betrekkelijk eenvoudig c.q. kan niet mislukken.

Zolang de reële betekenisvariëteit echter veronachtzaamd blijft, houdt geklungel met zgn ict aan. Tja, de “kosten zijn inmiddels fors opgelopen.” En zelfs zonder bruikbaar resultaat blijven ze dat doen, dwz oplopen, totdat iemand het echt te bont geworden vindt.

Maar een idee hoe het dan wel moet, is kennelijk nog steeds niet doorgedrongen als ik afga op o.a. de brief dd. 15 november jl. van de minister van BZK aan de voorzitter van de TK over Kabinetsreactie Inventarisatie Standaardisatie. (Indien jij als producent van conceptteksten weliswaar allang beter weet, maar je opzettelijk ingehouden hebt om in elk geval maar iets vermeld te krijgen, maak ik je prompt en graag mijn verontschuldiging.)

Intussen is het mij onverminderd helaas “al duidelijk” dat jij blijft betalen voor de drankjes als ik je tijdens onze ontmoeting nog maar eens (m)achteloos uitscheld. Als jij dat wil veranderen, ik bedoel dat ook ik weer ga betalen voor bier, moet je semantische interoperabiliteit toch echt anders gaan aanpakken met (B)FS. Wat weerhoudt je ervan om twee vliegen in één klap te slaan? :-) Zullen jij en ik er binnenkort nogmaals over praten, en graag ook over allerlei andere onderwerpen?

73.4

Peiger ik me af, wekenlang, voor uitvoerige kritiek op zgn virtual society. En jij bent er met één [parodisme](#) klaar mee, “nociety,” haha, alweer helemaal raak! Tragisch natuurlijk ook, dat je ermee zulke onzin zo treffend duidt.

73.5

Afgaande op de organisaties die je opsomt, zou er ook bij jou om de hoek toch genoeg te doen moeten zijn voor i-ers. Wat hebben t-ers toch, dat zij erin slagen om besluitvormers annex opdrachtgevers voortdurend voor mislukkingen te laten kiezen?

Volgens mij schuilt hun geheim erin, dat zij iets juist niet hebben. En daarmee helpen zij andere mensen hun gemis te verhullen, zoals de clou van – ik verwijs er voor de zoveelste keer naar – het sprookje **De nieuwe kleren van de keizer** luidt. De meeste mensen vinden het kennelijk veel te confronterend om betekenisverschillen te erkennen en zodoende serieus te nemen wat medemensen willen. Daarvoor ben je ergens de baas niet van geworden, nietwaar?

73.6

De aanduiding “hingepin model” kende ik nog niet. Met toevoeging van de term “data” kon ik op het ww web gauw genoeg een tekstje raadplegen afkomstig van de twee ex-collega’s die jij noemt. Maar wat zij daarin voorstellen, is wat jij en ik alweer sinds jaren een informatieronde noemen! Daar is ook allang programmatuur voor (op basis van Metapatroon).

Jij hebt toch jarenlang intensief werkcontact met ze onderhouden? Je hebt ongetwijfeld óók vaak de term scharnier gebruikt. Ik vind het er dus alles van weg hebben dat zij dat idee van jou – om het vriendelijk te zeggen – overnamen, maar zònder het te – willen – begrijpen en intussen dachten zij het uiteraard beter te weten. En dat verdient een eigen naam, nietwaar? Waar ken ik dat van ...

Afgaande op hun tekstje beschouwen zij zo’n voorziening m.i. echter als noodzakelijk kwaad zolang betekenissen nog niet geüniformeerd zijn. Van duurzame noodzaak van – facilitering van – reële betekenisverschillen op (stelsel)schaal van informatieverkeer hebben zij inderdaad nog géén besef. Laat ze maar verder prutsen.

73.7

Overigens ben ik een concepttekst aan het afronden voor een poging om aandacht gevestigd krijgen op i met i voor informatiekundig.

73.8

Ik heb tot dusver vooral tijd besteed aan veranderingen die we gisteren niet bespraken. :-) Ik was ervoor al wat aan het sleutelen geslagen aan de Inleiding. Nadat ik ons gesprek wat had laten bezinken, leek het me helemáál nuttig om verbeteringen later in de tekst al in de Inleiding vóór te bereiden. Vandaar. De crux is dat betekenis op stelselschaal expliciet primaat moet hebben, en dat vooral dáárom stelselmatig informatieverkeer kwalitatief anders moet zijn gefaciliteerd, inclusief informatiebeheer. Met blokjes heb ik de tekst nòg verder een brokkelige opzet gegeven om er, zeg maar, puntsgewijs nader op te kunnen ingaan.

73.9

Mijn voorstel is dat je de vorige versie er naast houdt. Dat lijkt mij de beste manier om te zien wat er (niet) veranderd is. Ik meen al jullie opmerkingen verwerkt te

hebben. Aarzel ajb niet om ze zonodig te herhalen resp. verdere te maken. Volgens mij heeft het zin om nog één verbeter slag te maken. Daarna wordt een tekst van wijzigingen, zo is althans mijn ervaring, vooral slechter.

73.10

Goed idee om “het eigenaarschap van interne informatie” aan de orde te stellen, maar dan uiteraard stelselmatig. Hoezo intern?! :-)

Daar moet ik over nadenken, dwz waar en hoe dat past. Volgens mij moet de insteek principieel zijn, en dus met de aanzet al vroeg in de tekst. Voor vrijwel alle registers is voor vrijwel alles dat erin staat overigens het idee onzinnig dat de registerhouder in kwestie de eigenaar is. Dat geldt wellicht zelfs het sterkst voor overheidsorganisaties. Zo’n organisatie is er immers voor afstemming van maatschappelijk verkeer volgens een of ander (verkeers)aspect. Daarvoor ‘moeten’ de verkeersdeelnemers informatie aanleveren.

(Ook) eigenaarschap is hoe dan ook slechts zoiets als een oriëntatiebegrip. Iemand mag àls eigenaar van iets er niet domweg àlles mee. Voor gebruik ervan in maatschappelijk verkeer gelden tevens of zelfs juist voor de eventuele eigenaar gecodificeerde rechten en plichten.

73.11

Of het klopt of niet, :-) ik bedoel ermee, met reflexiviteit dus, dat het stelsel onder de noemer van beheer een relatie met zichzelf heeft, nou ja, zoiets.

73.12

Zo ongeveer, maar ik vind het vooral leuk om dat woord eens te gebruiken en om dan te kijken wat er gebeurt als de ‘strategen voor informatievoorziening’ bij die overheidsorganisatie het lezen (als ze dat overigens ooit doen).

73.13

Gaat dat andere rapport überhaupt ergens over wat als prioriteit voor “data als grondstof” gesteld is, dwz basis-op-orde? Of betreft het opnieuw een volledig ongebaseerde vlucht-naar-voren?

Volgens mij is en blijft succesvolle oriëntatie volgens stelselmatig-méér-met-basis-op-orde jullie sterkste ‘argument.’

73.14

Dat is veel van/naar voorziening leidt, is geen toeval. Het heeft immers met een rotonde te maken.

73.15

Voor deugdelijk antwoord op – nogal wat van – je vragen resp. opmerkingen moeten we terug naar beginselen. :-) Ik doe mijn best om de tekst begrijpelijk te houden.

73.16

Dankzij het modelleerbeginsel van – recursieve – contextuele verbijzondering is elke betekenis(definitie) eenduidig te ordenen. Pas vervolgens is het toevoegen van programmatuur (lees ook: software) betrekkelijk eenvoudig c.q. kan niet mislukken. Zolang de reële betekenissenvariëteit echter veronachtzaamd blijft, houdt mislukking door digitalisering aan. O.a. over innovatie gesproken, voor ict-ers zou dat inderdaad allang bekend moeten zijn. Zij oriënteren zich echter niet zozeer volgens de i van informatie en de c van communicatie, maar veeleer volgens de t van technologie. Daardoor ontbreekt bij – vooralsnog de meeste van – hen helaas het besef dat

digitale techniek pas bruikbaar gemaakt kan worden op basis van een voor gebruikskwaliteit toereikend betekenissenmodel.

Veronachtzaming van betekenissenvariëteit voor digitalisering is, zachtjes uitgedrukt, een ernstige vergissing (en ondermijnt vernieuwing c.q. verklaart herhaalde mislukking van aldus feitelijk betekenisloos aangezette ict-projecten). Dit is hier overigens niet zomaar een lukraak opgenomen analyse. Dezelfde miskenning, althans, voor zover een open samenleving aan de orde is, ligt ook ten grondslag aan de illusie dat menselijk-rechterlijke oordeelsvorming vervangbaar is door – wat heet – kunstmatige intelligentie. Gevallen annex geschillen zijn uniek, dus is elk oordeel mede afhankelijk van – afweging van – bijbehorende omstandigheden (lees dus ook: situaties), Daar komt bij dat – interpretaties als – situaties wijzigen door maatschappelijke dynamiek. Daarom is contextuele verbijzondering als informatiekundig methodisch beginsel onontbeerlijk voor stelselmatig informatie, en al helemaal voor het rechtsprakelijk aandeel ervan. Let wel, contextuele verbijzondering betreft alweer nauwkeuriger beschrijving door een mens ten gunste van gebruikskwaliteit, géén vervanging van haar/zijn oordeel.

73.17

Zoals ik er nu over denk, dwz totdat jij me op àndere gedachten brengt, :-) zie ik term beperk tot een classificatieschema. Daar wil ik – dus – geen namen van exemplaren in onder brengen.

(Daarentegen) bedoel ik met verkorte aanduiding een naam om een ietsexemplaar mee te vinden c.q. te tonen. Indien verkorte aanduiding niet met oriëntatieregister verbonden is, maar vanuit iets – vooralsnog – direct met de horizon, komt het m.i. neer op een eigenschap van iets (om op een waarde ervan te zoeken c.q. een exemplaar ermee te tonen).

Op basis van iets kunnen ook gebeurtenis en document via term voor actor doorgaan. Zo staat er bij dat voor actor ook factor kan worden gelezen. Maar juist gebeurtenis en document vind ik – tot dusver? – relevant als apàrt duidbare begrippen vanwege onderling herkenbare relatie(s) resp. met actor. Zoals er voor actoren diverse categorieën kunnen zijn, denk aan natuurlijk persoon en organisatie (waarvoor classificatie met term(en) dient), zie ik echter geen noodzaak tot ònderverdeling van gebeurtenis en document. Daarom heb ik ze slechts als verbijzonderingen van iets verondersteld.

Het voordeel om desondanks zowel gebeurtenis als document te constitueren door een relatie van iets met term, zoals de opzet voor actor al gedacht is, is dat die deelstructuur dan voor alledrie die recursieve begrippen gelijk is. En, wellicht ànder voordeel, wie weet blijkt ook voor beide àndere begrippen een nadere verdeling praktisch tot zelfs noodzakelijk.

73.18

Als je mijn emailbericht van 24 november jl. nog wèl beschikbaar hebt, :-) kan je nalezen dat ik je schreef: “Ik laat het zitten.” Ook dàt bedoel ik serieus, maar heb je blijkbare nog ziet zo genomen. Lukt het nu?

73.19

Ik heb dat vaker meegemaakt. Dan blijf ik proberen om iemand te interesseren voor een stelselmatig opbouwende grondslag voor informatiekunde, enzovoort. Daar blijf ik schier eindeloos mee doorgaan. Wanneer ik zulke pogingen echter tòch eens staak, vindt zo iemand dat vaak prompt onaangenaam. Alsof ik me eerder

onderdanig opstelde en het niet kan maken daarmee op te houden, laat staan om door verdere onthouding van hoe dan ook vergeefse bijdragen de (machts)verhouding – zoals zo iemand dat dan prompt opvat – om te draaien (waarom het een verantwoorde ontwerper natuurlijk helemaal niet mag gaan). Ik vrees dat vooral jij je eigen ervaringen herkent, zoals ook jij sinds jaar en dag voorlichtend bezig bent.

Het kan ook zijn dat hij domweg niets beters te doen heeft en het gevoel wil houden er bij te horen. Maar ja, moet ik daar dan moeite voor doen?

Overigens valt het nog te bezien of dat van die computerstoring en daardoor verdwenen emailbericht waar is.

Heb jij ook zo'n nader verzoek gekregen?

73.20

Daar vind ik – tekening van – pijlen niet nodig; indien één, niet meer en niet minder, van de uitgangsknooppunten de horizon is, gaat de relatie van het andere knooppunt uit. (In het geval dat de horizon beide uitgangsknooppunten betreft, blijft een relatiepijl eveneens achterwege.)

73.21

Mijn idee is – was? :-) – niet zozeer “om meteen in iets een tekst te zetten,” maar om dat in verkorte aanduiding te doen. Die tekst is wat mij betreft ontleend aan het oriëntatieregister voor iets. Elk exemplaar van iets telt op die manier één exemplaar van oriëntatieregister. De metadata voor wat als exemplaar van verkorte aanduiding geput wordt uit het oriëntatieregister in kwestie zie ik dan eveneens als eigenschap van verkorte aanduiding. Klopt, dat zgn oriëntatieregister kan en ook zal stellig “een aparte registratie-database [zijn], die we zelf bijhouden.”

Door het als verkorte aanduiding van iets beschikbaar te hebben, kan iets-als-actor, maar dus ook iets-als-gebeurtenis, enzovoort ermee worden getoond; althans, zo is – was? – mijn idee.

73.22

Tja, zo plaatst vrijwel iedereen zich helaas middenin een raamwerk. Daar zijn vooral bestuurders mee behept, herstel, dat is zo met vermeende architecten die in de gunst van bestuurders willen zijn (en daarin nog slagen ook, met alom groeiend gepruts van dien).

Het enige zinvolle middel- resp. oriëntatiepunt is uiteraard gebruikskwaliteit-opstelschaal. Waarom begrijpen bestuurders dat niet?

Zodra je “digitaal ecosysteem” serieus wil nemen, schiet – de schaal van – enterprise data modeling c.q. value chain analysis prompt tekort. En metadata management, waartoe o.a. architecture en integration gerekend staat, is hetzelfde als data architecture management. En verschil met data modeling als onderdeel van data development kan er evenmin zijn. Dat geldt ook voor taxonomy/ontology als onderdeel van reference & master data management (waarbij op stelselschaal de veronderstelling van zulke stamgegevens averechts is). Kortom, volgens “datafuncties van het Data Management Body of Knowledge (DMBOK)” is hopeloze verwarring verzekerd.

73.23

Er heerst volslagen gebrek aan besef wat informatie is. Noem het data, zo luidt – wederom? – de ontkenning, en dan ‘is’ data er domweg zodat ‘we’ ons kunnen blijven richten op digitale verwerking ervan.

73.24

Ik ben blij dat ik navraag deed, haha, ja, nu begrijp ik je, mee eens, het was inderdaad al bij me opgekomen dat hij dat emailbericht maar beter kwijt kan zijn. Maar is het waar? Ik ben zó argwanend, dat ik me voorstel dat het een voorwendsel is om een ànder – in dit geval ben ik dat dus – voor hem aan het werk te krijgen. Over verzoeken tot inschikkelijkheid gesproken, zijn verhaal over een zware hartoperatie zal toch wel kloppen? Zo ja, dan heeft dat hem er helaas niet van weerhouden om nogmaals te doen alsof hij voorop loopt. Het heeft overigens geen zin hem dat persoonlijk te verwijten. Ik vrees dat hij past in (on)maatschappelijke dynamiek. Ik heb er nog over gedacht om naar mijn aantekening te verwijzen dat afschrift biedt van bedoeld emailbericht, maar dat heeft allemaal voor niemand enige zin of, zoals jij terecht opmerkt, “dat is nergens goed voor.” Bedankt.

73.25

Nu wij het min of meer :-) eens zijn, met nogmaals dank voor je nadere aanwijzingen voor consistentie enzovoort, moeten we het model [Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#) dan maar meteen publiceren. Dan kunnen ‘de mannen van de Rechtspraakorganisatie’ het tonen als het ze zo uitkomt. Er is met [Situational capacities of participants of social interaction \(through information exchange\)](#) ook een engelstalige versie.

[Emailbericht aan Martijn Houtman.]

73.26

Ik heb de versie van het algemene model opgenomen die ook op het ww web geplaatst is. Met die versie is Martijn Houtman akkoord voor het opzetten van een proefopstelling. Zachtjes uitgedrukt, belangrijk!

73.27

Moet ik me zorgen maken, omdat ik nog geen antwoord van je kreeg? Ben je ziek (geweest)?

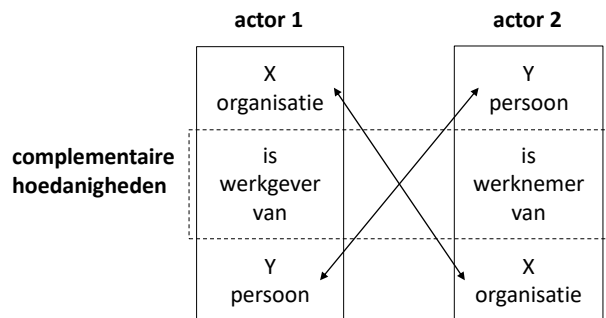
73.28

Stelselmatig betreft de schaal waarop evident behoort te zijn dat betekenissen verweven zijn; verschillen hangen tevens samen (wetenschappelijke term: interdependentie). Digitale facilitering van informatieverkeer op stelselschaal dwingt daarom tot – vormgeving van – informatie waarmee tevens de differentiële factor, en dat is context, expliciet herkenbaar, duidelijk enzovoort is.

73.29

De proefopstelling komt er om met stelselmatige bepaling van actoren te oefenen. Tot dusver heb ik me over de invulling voor autorisatie opzettelijk niet nader uitgedrukt. Hier doe ik een – eerste – voorstel voor systematisering. (Pas) zodra je beseft dat stelselmatigheid over en weer explicitering van deelnemers aan informatieverkeer vergt, laat zich dienovereenkomstig letterlijk betrekkelijk eenvoudig een autorisatiestructuur ontwerpen. (Want) met autorisatie gaat het principieel om een relatie tussen actoren. Er is een voorziening waarover de ene actor beschikt. Die actor kan daarover tevens een andere actor laten beschikken, onder beperkende voorwaarden (en zònder zelfs maar enige voorwaarde geldt óók een beperking, maar met de waarde nihil). Oh ja, autorisatie is – dus – hetzelfde als mandatering. Mijn veronderstelling luidt dat autorisatie aan de orde kan zijn voor een

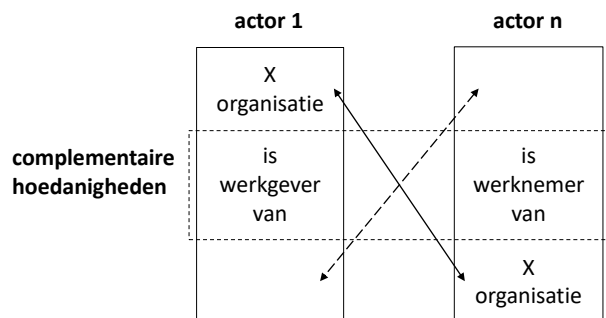
deelverzameling van actorrelaties. Kenmerkend acht ik dat de geautoriseerde actor als het ware spiegelbeeldig bepaald is – uitgaande van – de autoriserende actor. De respectievelijke hoedanigheden zijn complementair, waarvoor de actoren onderling (!) van relationele positie wisselen.

Ik geef een voorbeeld, zie ook de bijgevoegde figuur. Organisatie X is werkgever van persoon Y. O.a. de voorziening M is het eigendom van X, te benutten door Y als werknemer van X. Nota bene, omgekeerd is Y eigenaar van o.a. haar/zijn 'tijd,' zeg maar T_y , waarvan X een gedeelte kan benutten als werkgever van Y.

Een apart informatiesysteem (lees ook: toepassing) is als regel van een organisatie. Als autoriserende actor blijft zo'n organisatie doorgaans impliciet. Op stelselschaal moeten echter alle actoren geëxpliciteerd zijn, opdat tussen hen eveneens eenduidig een autorisatielatie mbt (een) voorziening(en) kan zijn aangegeven.

Het voorbeeld is nog veel te simplistisch. In de praktijk zijn ter bepaling van relevante hoedanigheden stellig meerdere slagen van recursie vereist. Voorts merk ik alvast op dat een organisatie niet zozeer persoons- maar functiegericht bevoegdheden stelt die dan gelden voor elke desbetreffende functionaris. In de volgende figuur is reeds geabstraheerd van de individuele personen.

Kijk maar of je al wat tijd aan overwegingen wil/kunt besteden. Opbouwende kritiek is extra welkom, want we zijn nog maar net aan de stelselmatige autorisatiepuzzel begonnen.

73.30

Ik heb ook alvast gekeken of er van het rapport een artikel te maken is. Zie de bijlage voor de nagenoeg ongewijzigde tekst. Ofwel, volgens mij is dat niet zo ingewikkeld. Ik zou overigens geen tijdschrift weten waarvan de redactie dit voor publicatie aanvaardt. Wellicht iets voor de website van Forum Standaardisatie? Is het überhaupt toegestaan dat jullie als medewerkers zo'n artikel 'over je werk' publiceren?

73.31

Bedankt voor je opmerkingen [nav **aantekening 73.29**].

Een aparte toepassing dient traditioneel slechts intern gebruik door enkele medewerkers ter ondersteuning van een deel van hun werkzaamheden. Dat betreft feitelijk informatieverkeer vooral tussen die gebruikende medewerkers aan de ene en de organisatie waarvoor zij werken – nou ja, die hun salarissen betaalt – aan de andere kant. Maar als deelnemer aan dat informatieverkeer is die werkgever weliswaar verondersteld, maar staat nergens vermeld. Is dus impliciet. Op stelselschaal gebeurt werk echter zelfs principieel niet volgens vooraf gescheiden toepassingen met per toepassing volstreekte duidelijkheid over wie de ‘andere’ deelnemer is, maar verloopt zonder zo’n onderscheid a priori. Ofwel, alle gebruik(er)sinteracties behoren tot één, allesomvattende verzameling. Nogmaals, het is op stelselschaal niet anders, punt. Maar dan moet per interactie aangegeven zijn wie de betrokken deelnemers zijn. Volgens het oorspronkelijke toepassingsgeval moet na overgang tot stelselschaal tevens de werkgever expliciet bekend zijn, niet slechts de medewerker als gebruiker.

De toevoeging van context staat daar als het ware haaks op. Op stelselschaal is dat nodig voor alle informatie. Wat dit voorbeeld van deelnemers betreft, dus informatie over zowel enerzijds medewerkers als anderzijds werkgever moet voorzien zijn van nodige en voldoende context.

Zoals de Rechtspraakorganisatie autorisatie blijkbaar nog beschouwt, is aldus klassiek toepassingsgericht. De organisatie kan doen alsof zijzelf géén relatie heeft met de – interne – medewerkers als gebruikers van zo’n apart informatiesysteem. Feitelijk heeft zij dat uiteraard wel, maar per toepassing kan dat impliciet blijven (wat, over politiek gesproken, een probaat middel is om machtsverhoudingen te bestendigen). Sterker nog, het is per toepassing meestal ook weer een onderdeel van de Rechtspraakorganisatie die telt als impliciet gehouden deelnemer. Zo kunnen verschillende rechtbanken e.d. elk een ‘eigen,’ zeg maar, toepassingsexemplaar hebben van verschillende soorten primaire-processystemen (pps-en).

Zolang iedereen zit opgesloten in één en dezelfde woning, hoeft er verder voor beveiliging e.d. niets geregeld te worden. Dat is plotseling kwalitatief volkomen anders, zodra iedereen zoiets als de openbare weg kan gebruiken. Dan moet voor elke woning geregeld zijn wie er onder welke voorwaarden al dan niet toegang toe heeft.

Voorts lijkt de Rechtspraakorganisatie er nog vanuit te gaan, dat het slechts gaat om haar informatiesystemen/toepassingen waarvan anderen dan eventueel gebruiker zijn. Maar op stelselschaal is het duidelijk, herstel, zou eindelijk duidelijk moeten zijn, dat de Rechtspraakorganisatie op haar beurt gebruiker is van informatiesystemen/toepassingen van – een aantal van – die anderen. Kortom, (ook) medewerkers van de Rechtspraakorganisatie zijn in allerlei hoedanigheden deelnemers aan allerlei situaties van informatieverkeer. Dat verkrijgt noodzakelijk stelselmatige structuur middels relaties tussen actoren. Wat ik voorstel is een structuurmodel o.a. daarvoor. Als dat model redelijk past, is het vervolgens een kwestie van invullen (en bijhouden). Ook informatiebeheer, dus. :-)

Ik heb inderdaad opzettelijk de algemeenste aanduiding gekozen die ik kon bedenken, voorziening, dus. Dat betreft een vuistregel die ik voor ontwerp(en) volg. Indien een ontwerp op z’n ruimst denkbaar voldoet, doet het dat zeker voor het

beperkte bereik waarvoor verandering is gewenst. Doorgaans blijkt dat bereik inderdaad te kleinschalig gedacht. Voor opschaling hoeft er aan het ontwerp dan niets meer te veranderen.

Ook weer in een poging om op z'n algemeenst te ontwerpen bedoel ik met actorrelatie, en het is duidelijker om dat als actorenrelatie te schrijven, een aspect van eventuele interactie. De bepaling van relevante actoren, dwz hoedanigheidsverbijzonderingen, gebeurt daarom als het ware omgekeerd. Uitgaande van een – soort – interactie in maatschappelijk (informatie)verkeer volgt welke – soorten – actoren eraan kunnen c.q. zullen deelnemen.

Zo geldt, als stap in een administratieve procedure, betaalbaarstelling van een factuur als interactie. Deelnemers zijn, ik maak er hier maar even iets van, enerzijds de organisatie als geheel, anderzijds een medewerker van de crediteurenafdeling van diezelfde organisatie. Volgens deze actorenrelatie voor die interactie(soort) verkrijgt de medewerker een bepaalde autorisatie waaronder voor het gebruik van bepaalde informatie.

73.32

Dan heb ik toch nog steeds andere zorgen. :-) Ik blijf de indruk houden dat zgn semantische interoperabiliteit als hoogstens een aanhangsel geldt. Zo van, vooruit, als het al moet, dan maar helemaal achteraan, dus als er eventueel nog tijd voor is, tja, als het niet lukt, ach, kan gebeuren, nee, is ook niet erg. Dat is echter gekkenwerk.

Het enige waarover je je op stelselschaal ècht druk om behoort te maken is ordening van reële betekenissenvariëteit. Dat maakt vervolg pas beheersbaar. Andersom lukt nooit. Je gaat toch ook niet je koffer voor een reis pakken, vóóordat je weet naar je naartoe gaat? Sta je daar in je zwembroek op een hoge berg te bevroren. Niet handig.

73.33

De Spaanse priester Baltasar Gracián (1601-1658) is vooral bekend, zelfs wereldberoemd, als schrijver van aforismen. In 1647 verscheen zijn bundel **Oraculo manual y arte de prudencia**. Die is o.a. in het Nederlands vertaald. Kort nadat ik je over – mijn zorg over – gekkenwerk geschreven had, kreeg ik toevallig een exemplaar van **Aardse Wijsheid** (Strenghtolt, 1993) in handen. En over gekkenwerk gesproken, onder de noemer van zijn tweede raadgeving voor verstandig leven, bijelkaar zijn het er driehonderd, stelt Gracián dat “de dwaas faalt door zich te gedragen zonder acht te slaan op zijn omstandigheden.” Hij erkent, kortom, situationele verbijzondering als gedragsbeginsel. Daaruit volgt voor facilitering stelselmatig informatieverkeer nu eenmaal contextuele verbijzondering als modelleerbeginsel. Precies, volgens dat beginsel werkt Metapatroon als stelselmatige modelleermethode. Neem het dan in elk geval van Gracián aan!

73.34

Ik maak nog maar wat verdere verkennende opmerkingen over stelselmatige structurering van autorisatie. Noem het ook maar speculeren. Maar ja, wie weet krijgen we zo een bruikbare lijn te pakken.

Op stelselschaal van verkeer moet het duidelijk zijn dat een hoedanigheid in isolement niet bestaat. Met een bepaalde (verkeers)hoedanigheid gaan principieel andere (verkeers)hoedanigheden gepaard. Per verkeerssituatie geldt een dienovereenkomstige deelverzameling van aldus samenhangende hoedanigheden.

Ik heb hun onderlinge verhouding 'in' zo'n situatie eerder als complementair aangeduid. Die situationele hoedanighedenverzamelingen kunnen we voor wat als relevante situaties tellen reeds beginnen te inventariseren. Pas wanneer deelnemers daarover afspraken maken, en ook nakomen, is stroomlijning van informatieverkeer haalbaar. Dat vind ik daarom een belangrijk aspect van de regie door de aspectverantwoordelijke informatiebeheerder.

Ik geef een voorbeeld, nog los van de vraag of het relevant is. Zo is vader een hoedanigheid. Daarin zijn relaties met andere hoedanigheden begrepen, te weten dochter of zoon. Omgekeerd beschouwd veronderstelt de hoedanigheid dochter relaties, te weten met moeder of vader.

Maar vader kan ook andere betekenissen hebben dan mbt gezinssituatie. Dankzij context is duidelijk of het gezinsrelaties betreft, of wellicht kerkelijk-parochiale (waar ik helemaal geen verstand van heb), of ...

Voor rechtsprakelijk informatieverkeer kan ik pakweg drie thema's annex categorieën bedenken voor inventarisatie van hoedanighedenverzamelingen.

Allereerst zijn er de verhoudingen tussen deelnemers aan een (rechtspraak)zaak.

Als ik het goed begrijp zijn dat er hoofdzakelijk drie: eiser, verweerder en rechter.

Zowel eiser als verweerder kunnen resp. moeten zich laten vertegenwoordigen, terwijl de rechter meervoudig kan zijn en assistentie krijgt van griffier e.d.

In de tweede plaats zijn er verhoudingen tussen deelnemers aan de, zeg maar, oorspronkelijke maatschappelijk-verkeerssituatie waarvan het verloop voor minstens één van die deelnemers aanleiding was tot formele rechtsgang. Die mogelijkheden beslaan het gehele maatschappelijk verkeer, met dynamiek van dien. Een uitputtende inventarisatie dáárvan is dus een illusie. Benut voortschrijdend inzicht, zou ik daarom zeggen.

Ten derde zijn er traditionele intern-organisatorische verhoudingen, zoals de organisatie in de hoedanigheid van functiesteller en een persoon in de hoedanigheid van functie vervuller annex functionaris. Daar komen we o.a. de aanduiding rechter weer tegen. Met verschillende contexten moet de rechter-als-functionaris zijn onderscheiden van de rechter-als-geschilbeoordelaar (waarbij voor formele rechtspraak het rechter-als-functionaris zijn voorwaarde vormt voor het optreden als rechter-als-geschilbeoordelaar).

Terwijl voor een maatschappelijk-verkeerssituatie twee of méér hoedanigheden relevant zijn, ga ik vooralsnog van de veronderstelling uit dat het met autorisatie zelfs in beginsel een kwestie is van altijd twee hoedanigheden, maw de ene als autoriseerder in relatie tot de andere als geautoriseerde (en vanwege verkeer is er in omgekeerde richting eveneens autorisatie aan de orde, maar die blijft op onstelselmatige schaal vaak impliciet door machtsoverwicht van één van de deelnemers in de hoedanigheid in kwestie). Slechts op die manier valt eenduidig te bepalen op welke voorziening de autorisatie 'betrekking' heeft, en vervolgens op welke voorwaarden.

Ik hoor wel of jullie het ergens op vinden slaan. Een heldere lijn is het inderdaad nog niet.

73.35

Nog zo'n ontwerp vuistregel, het is onmogelijk om alles tegelijk te overzien. Daarom bedacht ik – maar stellig niet origineel – die drie categorieën. Dan laten ze zich tzt stuk voor stuk alweer nader verkennen. Dat moet dan wel gebeuren in het besef dat zulke categorieën vroeg of laat mank gaan, omdat voor een stelsel nu juist door-en-

door verwevenheid kenmerkend is.

Dus in eerste aanleg heb ik me tot een voorstel voor drie categorieën beperkt, met per categorie enige summiere toelichting om alvast een ruw idee te geven. Dat er aan de categorie hoedanigheden-voor-verhoudingen-tussen-deelnemers-aan-een-(rechtspraak)zaak méér vast zit dan ik zo kortweg toelichtte, probeerde ik te kennen te geven door zelfs twee kwalificeringen. Met de aanduiding “als ik het goed begrijp” doe ik een beroep op mensen die het stellig beter begrijpen. Jij moet je inderdaad aangesproken weten. Hoe zit het dan wèl resp. precies? En omdat ik stelde dat er m.i. “hoofdzakelijk drie” relevante hoedanigheden voor de categorie zijn, ga ik ervan uit dat er inderdaad méér zijn. Dat wist ik zèlf uiteraard ook al, maar het ging me er vooralsnog om zoiets als een hoofdlijn te trekken, nota bene voor verkenning (dus niet definitief, ook al omdat op stelselschaal voorlopigheid principieel heerst). Je hebt gelijk, ook die overige hoedanigheden moeten we in hun relevante situationele samenhang(en) allemáál nagaan.

Een verdere vuistregel die ik volg, is om een surplus aan gebruiksmogelijkheden te ontwerpen. Dat heeft allerlei redenen. Zolang de deelnemers aan informatieverkeer nog niet – kunnen – weten waaraan zij daarvoor behoefte hebben, moet het ontwerp niet zozeer op de eventuele verkeersvoorzieningen gericht zijn, maar veeleer op behoeftebepaling door de a.s. gebruikers ervan. En juist door de flexibiliteit als, zeg maar, leermiddel is de kans het grootst dat het ontwerp in een moeite door wèl voldoet voor de daadwerkelijke verkeersvoorzieningen. Op die manier staat een zgn experiment ook niet apart, maar kan met de uitkomst ervan meteen operationeel gebruik beginnen.

In het model [Situationele hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#) kan je je als een exemplaar van gebeurtenis een gerechtelijke procedure (lees ook: zaak) voorstellen. Van de voortgang houdt in èlk geval de Rechtspraakorganisatie verslag bij met document(atie). Vanuit het modelknooppunt document is er verwijzing naar een register; dat register is het primaire-processysteem (pps) in kwestie waaruit volgens documentperspectief nadere informatie over de zaak kan worden geput (zoals, volgens deze invulling, bijgehouden door de Rechtspraakorganisatie). Strikt als extra verwijzingenregister voor informatierotonde benut, bevat het desbetreffende pps àlle, zeg maar, inhoudelijke informatie over die zaak.

Maar over surplus aan mogelijkheden gesproken, ik stel me iets méér dan slechts een verwijzingenregister voor. Zo laat zich volgens het verslag een situatie aangeven. Zoals gezegd is het onmogelijk om alles tegelijk te overzien. Daarom stel ik ook weer ruwweg voor om als situatie de soort rechtsprocedure te benoemen (waarbij van de soort o.a. afhangt welke hoedanighedenverzameling aan de orde is c.q. kan zijn). Voor die ene rechtsprocedure die via verslag bekend is als situatie-als-soort-rechtsprocedure laten zich de deelnemers eraan identificeren. Dat gebeurt door actoren als zodanig aan te wijzen. Volgens het model wordt (worden) vervolgens per deelnemer haar/zijn rol(len) aangegeven.

Een rol is echter ook weer een hoedanigheidsbepaling. Het model biedt aldus twee gelegenheden tot verbijzondering van hoedanigheden. De ene bestaat onder de noemer van actor. Door het actorbegrip op te rekken, en daarom staat er de suggestie om voor actor ook factor te lezen, kan tot en met een aparte rechtsprocedure eveneens als actor gelden. Op die manier laten zich àlle hoedanigheden-voor-verhoudingen-tussen-deelnemers-aan-een-(rechtspraak)zaak

tot in detail eenduidig uitdrukken onder de noemer van actor. Indien dat inderdaad dáár is gebeurd, voegt de andere gelegenheid tot verbijzondering van hoedanigheden, te weten met rol van deelnemer, niets toe (lees ook: is overbodig). Daarentegen kan de actorbepaling mbt hoedanigheden algemeen worden gehouden. In dat geval is de aanvullende mogelijkheid middels rol van situationele deelnemer aan gebeurtenis juist onontbeerlijk.

Omdat ik niet weet wat de beste keuze is, zie ik het als mijn verantwoordelijkheid als ontwerper om er het ruimst denkbare spectrum van mogelijkheden voor te bieden. Ik ben wel zo eigenwijs om te menen dat verder nog niemand zich zelfs maar bewust is dat zulke keuzes gemaakt moeten worden. Ook weet ik dat de dynamiek van maatschappelijk verkeer noodzaakt tot het – kunnen – wijzigen van zo'n keuze en dankzij een ruim spectrum van mogelijkheden is feitelijke aanpassing prompt het eenvoudigst.

De beide uitersten voor hoedanighedenverbijzondering zijn, karikaturaal geschetst, òf volledig onder de noemer van actor òf volledig onder de noemer van deelnemerrol. De optimale keuze ligt daar dus ergens tussenin. Voor zover ik thans kan overzien, :-) lijkt mij eenduidige autorisatie op stelselschaal het voornaamste criterium voor wat telt als optimum.

73.36

Het was ècht toeval ..., maar kon de associatie natuurlijk niet onbenut laten. Ik ben blij dat je die waardeert. [Verder] bevestig ik graag dat we elkaar [begin februari volgend jaar] treffen. Indien je nader informatiemateriaal hebt over waarmee je "serieus aan de slag" gaat en dat ook alvast kunt delen, kan je me dat beslist sturen, ook graag!

73.37

Als deugdelijk ontwerp(model) van, bijvoorbeeld, een gebouw gelden nodige en voldoende aanwijzingen volgens welke een vakbekwame uitvoerder daadwerkelijk een bruikbaar gebouw kan maken. Een ontwerper is mede daarom vakbekwaam, indien z/hij beschikt over relevante kennis van zowel bouwmaterialen als bouwprocessen en -wijzen.

Voor een ontwerper mag zulke, zeg maar, technische kennis echter niet leidend zijn, laat staan zelfs exclusief. Voorop moet daarentegen staan wie zgn belanghebbenden zijn, waaronder onmiddellijke gebruikers (waartoe de opdrachtgever niet kan behoren). De hoofdpogave is, of het resulterende gebouw-in-omgeving hun respectievelijke gedragingen in wisselwerking faciliteert zoals zij die zich – kunnen gaan – wensen. Aldus mikt de ontwerper ook en vooral op de onderlinge omgang van belanghebbenden, noem het ook maar hun – maatschappelijk – verkeer. Het doel van ontwerp(en) betreft gedrag, waarvoor de volgens ontwerp getroffen voorziening als – een – middel bedoeld is. Kortom, z/hij ontwerpt, hier verondersteld met zo'n gebouw, een verkeersmiddel c.q. -voorziening. Voor wat tegenwoordig digitalisering heet, geldt hetzelfde. Herstel, behóórt te gelden, want wat tot dusver voor zgn architectuur doorgaat, blijkt vrijwel alom kortzichtig aan primaat voor techniek mank te gaan.

Wat telt, zijn deelnemers aan informatieverkeer. Zij stemmen onderling hun gedragingen af met – uitwisseling van – informatie. De informatieverkeerskundig ontwerper moet dus overzicht hebben over relevante gedragingen, respectievelijk voor afstemming ervan passende informatie. Inderdaad moet z/hij o.a. ervan

overtuigd zijn dat zulke informatie – ook – gedigitaliseerd mogelijk is, en voor verwerking ervan benodigde programmatuur realiseerbaar, onderhoudbaar enzovoort. Dat doet er nota bene niet van af, dat het ontwerp met voorrang de eenduidige ordening betreft van informatie mbt relevante betekenissen voor deelnemers aan informatieverkeer; digitalisering is hoogstens zo iets als informatietechniek en als zodanig zelfs principieel ondergeschikt aan ordening van betekenissenpotentieel van informatie.

Zie verder [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).

73.38

Ik vind stelsel een woord dat zeker ivm ontwerp(en) slechts in enkelvoud past. Daarom drukt D.J. Elzinga zich in het voorwoord van zijn bundel **Oculi Iustitiae, Pleidooien voor een contextuele rechtsbenadering** (W.E.J. Tjeenk Willink, 1997) m.i. enigszins verwarrend uit. Want hij wijst er op, dat

[er i]n de eeuwenlange rechtsontwikkeling [...] bij voortduring bewegingen geweest en concepten gelanceerd [zijn] die zich afzetten tegen te geïsoleerd functionerende stelsels van recht en tegen te gesloten stelsels van rechtsvorming en rechtsvinding.[p. ix]

Indien er van een stelsel inderdaad altijd maar één is, betreft een geïsoleerd functionerend stelsel een tegenstrijdigheid. Volgens (alles)omvattend bereik, dus voor wat ik onder het stelsel versta, functioneert feitelijk niets apart. Wat zich slechts voordoet c.q. verhuld wordt bedreven als streven naar apartheid, heeft tot werkelijk doel het verkrijgen enzovoort van bevoorrechte posities in stelselmatige verhoudingen zoals gekenmerkt door verwevenheid (lees ook: onderlinge afhankelijkheden, interdependentie). Zo nadrukkelijk politiek stelt Elzinga het niet. Zijn kritiek op pogingen tot verabsolutering van het recht vind ik echter alvast terecht. Volgens mijn stelselbegrip maakt ook recht onlosmakelijk onderdeel van het stelsel met dynamiek van dien uit. Een dergelijk verband moet Elzinga bedoelen, wanneer hij beweert dat

de contextuele rechtsbenadering ondertussen wel [actueel is].[p. ix]

Opnieuw begrijp ik wat hij bedoelt, maar geef ik de voorkeur aan de aanduiding stelselmatige rechtsbenadering. Dat is inderdaad een pleonasme, want anders dan stelselmatig kan – ook – een rechtsbenadering nooit zijn. De toevoeging stelselmatig is echter nuttig, zolang pogingen tot onstelselmatige verhoudingen aan de (wan)orde blijven; helaas is het een illusie dat ze ooit voorbij raken, maar zonder bestrijding ervan verwordt maatschappelijk verkeer tot chaos.

Méér dan twintig jaren na verschijning van zijn bundel heeft het pleidooi van Elzinga tevens betekenis voor zgn digitalisering van rechtspraak. Uit stelselmatige rechtsbenadering volgt zoal immers, dat rechtspraak géén kwestie is van een geïsoleerd functionerende Rechtspraakorganisatie. En omdat rechtspraak grotendeels verloopt door informatieverkeer (lees ook: uitwisseling van informatie tussen geschilpartijen met resp. via de rechter), bieden daarvoor geïsoleerd functionerende digitale voorzieningen juist géén soelaas. Sterker nog, wat facilitering betreft verschilt rechtspakelijk informatieverkeer niet van welk maatschappelijk informatieverkeer dan ook. Daarvoor zijn daarom, over stelsel gesproken, algemeenst denkbare voorzieningen passend: infrastructuur voor informatieverkeer. Het gaat prompt mis met facilitering van rechtspakelijk informatieverkeer door wat ik in navolging van rechtspositivisme hier maar eens digitaliseringspositivisme noem.

Daarmee bedoel ik een middelgedreven ipv doelgerichte benadering. Daarbij lijkt het alsof techniek apart bestaat, maar betrokken technici weigeren domweg om zich naar daadwerkelijke stelselmatigheid te voegen. Hoewel – juist omdat? – Elzinga zich nergens uitspreekt over informatieverkeer, laat staan over digitale facilitering ervan, wijst hij op de noodzaak van contextuele resp. stelselmatische oriëntatie:

Het recht beïnvloedt uiteraard in hoge mate de samenleving; de invloed die de samenleving evenwel uitoefent op het recht is vele malen groter. Zonder de in samenleving aanwezige normativiteit [...] kan een rechtsbestel niet in stand blijven.[pp. 42-43] Juist in een democratische rechtsstaat [zijn] de belangrijkste rechtsbronnen [...] gelegen in [...] de maatschappelijke sfeer.[p. 43 Het is] noodzakelijk [...] om de betekenis en de functie van het recht in een breed maatschappelijk en cultureel perspectief te plaatsen.[p. 184]

Stelsel, dus. Parafraserend geldt dat nadrukkelijk óók voor informatie, te weten dat zoiets als de bronnen van betekenissen ervan verband houden met de aandelen van deelnemers aan – gevarieerde situaties van – maatschappelijk verkeer. Wat Elzinga voor rechtshervorming opmerkt, acht ik tevens toepasselijk om digitale facilitering van informatieverkeer op stelselmatische leest geschoeid te krijgen:

Het is [...] vooral deze politiek-bestuurlijke schizofrenie die veranderd moet worden, wil een werkelijk serieus begin worden gemaakt met de opbouw van een [...] staat, die is aangepast aan de eisen van de tijd.[p. 163]

Ik vind daarvoor infrastructuur de geschikte noemer. Want daarvoor zijn ‘we’ ermee vertrouwd inderdaad zo weinig mogelijk èn tegelijk zo begrijpelijk mogelijke regels te stellen, of zoals Elzinga stelt:

Veel meer zou voorrang moeten worden gegeven aan normstelsels waarbij de betrokkenheid en affiniteit van burgers, bedrijven en organisaties aanmerkelijk groter is, waarbij bijvoorbeeld zelfbinding als dragende figuur wordt gebruikt.[p. 163] Het recht mag nooit worden geïsoleerd uit de culturele en ethische context waarin het heeft te functioneren. De rechtscultuur is voor de normativiteit van het recht misschien nog wel belangrijker dan het recht zelf.[p. 173] De normatieve kracht van de wetten is immers sterk afhankelijk van de aansluiting die de wetten vinden bij de overige maatgevende factoren. [...] Het juridische heeft in eerste aanleg een [...] volgende functie.[p. 181] Indien wat meer wordt gelet op het doel van het recht in een democratische rechtsstaat kan men namelijk in heel wat gevallen verdedigen dat juist door toepassing van open en imperfecte normen het rechtsideaal beter in beeld komt.[pp. 193-194]

Hier past voor rechtsprakelijk (informatie)verkeer overigens de kanttekening, dat geschilpartijen er vooral belang in kunnen zien zich aan (verkeers)regels te blijven onttrekken. Waar volgens Elzinga

een totale omkering in het [...] denken [nodig is, p. 164]

kan volgens mij de omkering tot de veronderstelling beperkt blijven. Door de keuze vóór consequente stelselmatigheid verandert e.e.a. ‘als vanzelf’ mee.

73.39

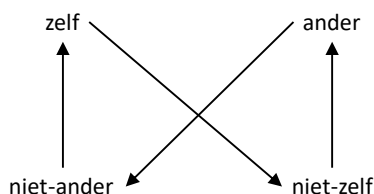
Voor de enneade als semiotisch referentiekader heb ik de triadische structuur van C.S. Peirce's tekenbegrip gehandhaafd. Zowel het wilsbegrip van A. Schopenhauer (1788-1860) als mijn eigen contextbegrip voor recursief verbijzonderingsbeginsel volgens [Metapatroon](#) als modelleermethode zijn aanleiding geweest om triadisch te differentiëren wat Peirce (1839-1914) als grond aanduidt. voorstelt als triade-plus-grond. Daardoor raakt de triade plus één grond, en voor zover ik kan nagaan stelt

Peirce tekenactiviteit aldus vierledig voor, uitgebreid tot een grond voor èlk triadisch element. Alles bijelkaar levert dat een referentiekader op dat zes elementen telt (hexade); de triadische elementen à la Peirce zijn voor de hexade echter gewijzigd in dimensies annex momenten met telkens twee elementen. Metapatroon dekt de tekendimensie, en daarvoor heb ik eerder betrekkelijk drie elementen aangenomen. Daarom heb ik voor beide andere dimensies, te weten van gedragbepaling respectievelijk gedraguitvoering, eveneens een derde element opgenomen: enneade.

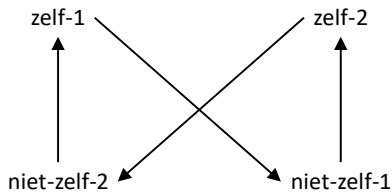
Ik schets hier nogmaals de opbouw van de semiotische enneade, zie voor de oorspronkelijke weergave hoofdstukken 2 en 4 in [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#) (2002), omdat ik onlangs de bundel **Werktekeningen, Semiotische constructies in blauwdruk** (samenstellers Jacques Maas en Arnold Smeets, Tilburg University Press, 1999) las. De schrijvers van de opstellen oriënteren zich naar verluidt niet op Peirce, maar op A.J. Greimas (1917-1992) en de zgn Parijse School. In het inleidende hoofdstuk, **Semiotiek, een discipline in ontwikkeling** (pp. 3-16), stellen Gerard Lukken en Jacques Maas dat

[d]e semiotiek van Greimas [...] erop gericht [is] het object zelf tot spreken te brengen.[p. 9]

Of zij daarmee de strekking van die semiotische variant(en) juist weergeven, laat ik hier in het midden. De veronderstelling dat een object kan spreken, wijs ik af. Volgens Peirce is kenmerkend voor wat àls teken voortgebracht resp. opgevat wordt, dat het bemiddelt tussen, in mijn woorden, gedragbepaling en gedraguitvoering, vice versa. Daaruit volgt dat het onzin is om een teken op zichzelf te beschouwen, en vervolgens slechts aandacht te schenken aan variëteit van zgn receptie. Op mij maakt het de indruk dat traditionele literatuurwetenschap te klakkeloos als maatgevend wordt genomen, dwz met prominente status van vooral een wèrk van literatuur. Dat is algemener beschouwd natuurlijk niet vol te houden, en de schrijvers wijken er met hun bundelbijdragen dan ook van af. Ik kan in hun respectievelijke opstellen echter nog nergens de radicale bemiddelingsopvatting herkennen waarop Peirce wijst en waarmee semiotiek m.i. pas véél en véél ruimer relevant is. Mijn semiotische radicalisering geldt, dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Er is dus allereerst een verzoeker. Z/hij wil iets bereiken door vervolgens een ànder zich ernaar te laten gedragen. Daartoe dient haar/zijn verzoek. Andere tekens dan zulke verzoeken zijn er niet, punt. Voor beknopte uitleg, zie ook [Geef mij ajb even de pindakaas!](#)

Wat Greimas als semiotisch vierkant voorstelt voor dynamiek van betekenisverschillen, kan ik principiëler duiden als verhouding tussen zèlf en ànder, vice versa, dwz door verzoek, wederverzoek, enzovoort. Voor het wederverzoek zijn de rollen van zelf en ander overigens omgedraaid; daar vind ik de volgende figuur alweer wat beter bij passen.

De veronderstelde beweging door het zgn vierkant vertoont de structuur van een Möbius-band en die vind ik kenmerkend voor dia-enneadische dynamiek; voor die figuur, zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#).

Met het opstel **Het subject: object van de psychologie?** (pp. 53-83) doet Hans Ettema een poging

de semiotische taalbenadering van de Parijse School [te benutten] voor de wetenschappelijke grondslag van de toepassing van inhoudsanalytische en kwalitatieve methoden binnen de psychologie[. ... Dat brengt] ook een nogal verschillende opvatting over de subjectiviteit met zich mee[. p. 57]

Dia-enneadische dynamiek strookt inderdaad met het idee van

subjectiviteit [als] disjunctieve synthese[, dwz] een dynamische beweging die door een verscheidenheid van identiteitsbepalende momenten zijn karakter krijgt.[p. 66]

Wat ontbreekt is een voorziening om dergelijke verschillen formeel tevens te laten samenhangen. Daarvoor heb ik nul-identiteit verondersteld. Voorts mist ook weer Ettema dat het met taal & tekens principieel om een middel voor gedragsafstemming gaat. Met zoveel woorden herkent hij wel, dat de subjectdynamiek telkens

lokaal [is] en [...] een richting [heeft]. De horizon [...] is niet weg te nemen en is zelfs constitutief [...]. [En het is een] feit dat ik één plek [...] niet kan zien, namelijk het oog dat ziet.[p. 73]

Volgens Metapatroon betekent een horizon de modelgrens. En het scharnierelement volgens het moment van gedragsbepaling (Peirce: interpretant) heb ik focus genoemd, inderdaad omdat van een begrip het onlosmakelijk bijbehorend motief als zodanig onbegrijpelijk is. Nota bene, het gedragsbepalende moment (lees ook: cognitie) is méér dan

de beweging van de betekenisvormgeving.[p. 82]

Want louter van betekenis kan een subject natuurlijk niet leven. Ik vind de volgende stelling van Ettema dan ook meer in overeenstemming met Peirce dan Greimas:

Niets in de psychologie bestaat buiten de tekenrelaties en de dynamiek die door deze word[en] gearticuleerd.[p. 82]

Zoals ik Peirce's semiotiek opvat, klopt de vaststelling door Ettema allang niet meer, te weten dat

[d]e huidige semiotiek [...] inmiddels bezig [is] een zekere taalimmanente opstelling, die de tekenfunctie beperkt tot datgene wat tot taal kon worden gereduceerd, te verlaten.[p. 83]

Nogmaals, het is zelfs de uitdrukkelijke veronderstelling van Peirce dat een teken 'slechts' dient als bemiddelend element.

Een ander opstel in de bundel **Werktekeningen** waarvan ik de inhoud deels enigszins verwant acht met – mijn idee van – enneadische semiotiek is **Audiovisuele communicatie in het spel tussen betekenisvorming en**

interpretatie (pp. 139-154) door Kees Bakker. Volgens mijn tekenopvatting is er van verzoekende naar verzochte deelnemer géén overdracht van een vaste betekenis aan de orde. Daarentegen luidt de betekenis van een teken voor de verzoeker wat-wil-ik-dat-de-verzochte-doet, terwijl de verzochte er de betekenis in zoekt wat-wil-de-verzoeker-dat-ik-doe. Daarvan lijkt Bakker een beetje in de buurt te komen met zijn suggestie van

een non-communicatiemodel van communicatie[, want e]en belangrijk probleem bij de overdracht van betekenis is vaak de afstand tussen de zender, ofwel de destinator, en de ontvanger, ofwel destinataire. [... D]e boodschap die de destinator stuurt [is] niet dezelfde als de boodschap die de destinataire ontvangt.[p. 141]

Terwijl Bakker meent dat

[d]it [...] theoretisch en hermeneutisch probleem [is] dat uitgewerkt dient te worden[, p. 141]

ligt de oplossing m.i. besloten in de aanname dat èlk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, met betekenisverschil voor verzoeker resp. verzochte van dien. Bakker zit in elk geval op het goede spoor, althans wat mij betreft:

Kan er [...] nog wel gesproken worden over dé betekenis? Wat is dé betekenis? Dat wat de destinator oorspronkelijk bedoeld heeft; dat wat in de boodschap besloten ligt; of dat wat de destinataire eruit haalt? [...] F]eit is dat de boodschap, door de destinator geproduceerd, nooit dezelfde is als de boodschap welke door de destinataire wordt geïnterpreteerd; ook al betreft het dezelfde tekst.[p. 141] De boodschap is voor de één dus een andere boodschap dan voor de ander, ook al bestaat deze uit dezelfde tekens.[p. 142]

Daaruit trekt Bakker de conclusie van

de onoverbrugbare kloof tussen beide.[p. 142]

Maar op die manier ontgaat hem juist het bemiddelings- annex overbruggingskarakter van het teken.

73.40

onderwerp: evolutionair denken inclusief semiotiek

Onlangs heb ik met zeer veel interesse en plezier uw boek **Evolutionair denken, de invloed van Darwin op ons wereldbeeld** (Uitgeverij Nieuwezijds, herdruk 2008, oorspronkelijk 2006) gelezen. Daaruit heb ik de indruk dat juist u, over open gedragsrepertoire gesproken, :-) open kunt staan voor aanvullende overwegingen. Ik doe u daarom graag enkele suggesties waarvan u voor uw verdere wetenschappelijk werk wellicht óók gebruik wilt maken. Voor mijzelf zie ik daarvoor om diverse redenen, waaronder inmiddels leeftijd, geen reële mogelijkheid (en in uw boek maakt u o.a. voordelen van samenwerking duidelijk; ook geeft u de bevindingen van Axelrod weer hoe dat zou moeten lukken). In het zeer summiere bestek van dit emailbericht probeer ik alvast te schetsen wat ik als de crux beschouw van wat ik kan bijdragen. Ik besef dat ik zelfs voor wat hier volgt nogal wat aandacht van u verlang.

Uitgaande van een organisme is er doorgaans sprake van omgeving. Aldus uitgedrukt telt omgeving echter slechts enkelvoud. Dat beperkt m.i. nodeloos het verklaringsbereik van evolutietheorie.

Er is met omgeving veeleer zoiets als situationele dynamiek aan de orde, te weten een meer- annex veelvoud van wisselende situaties. Van daglicht naar nachtdonker

naar daglicht, enzovoort. En/of temperatuurschommelingen, interacties in maatschappelijk verkeer, ik noem zo maar e.e.a.

Kortom, een organisme acht ik niet zozeer aangepast aan de omgeving, maar ook en vooral zowel aan elke situatie in zulk omvattender omgeving als aan nota bene (af)wisseling van elkaar opvolgende situaties.

Gedrag van een organisme resulteert telkens uit samenloop met een situatie. De verhouding tussen de aandelen in gedragsbepaling varieert van vrijwel volledig situationeel tot vrijwel volledig subjectief. Ook een organisme dat in staat is tot verdergaand subjectieve gedragsbepaling (lees ook: zelfbepaling) vertoont tevens vergaand situationeel bepaalde gedragingen.

En elk gedrag loopt telkens uit op verandering van zowel organisme als situatie. Zo kan de uitloop volgens de ene gedraging mede de samenloop voor een volgende beïnvloeden, enzovoort.

Situationele invloed kunnen individuele organismen over en weer hebben. Naarmate het samenloopgehalte van uitloop gering is, heet het dat betrokken organismen een natuurlijk leven leiden. Hoe groter daarentegen dat aandeel, des te meer er van cultuur sprake is (wat m.i. daarom ook wel infrastructuur kan heten).

Voor een ruim cultuur- resp. infrastructuurbegrip lijkt het mij irrelevant of de betrokken organismen zich bewust zijn van hun bijdragen onder die noemer. Ook onder mensen heerst vaak gebrek aan bewustzijn ervan. Tegelijk lijkt mij zoiets als bewustzijn een evolutionair-functioneel als 'middel' om de mate van subjectinvloed op gedrag te vergroten.

De omgeving als situationele dynamiek kan veranderen door natuur- en/of cultuurverschijnselen. Als dat gebeurt, bestaat hoe dan ook aanpassingsdruk.

Beperkt tot kennis van een organisme (lees ook: subject) heeft Charles S. Peirce – u noemt “de Amerikaanse filosoof” één keer in uw boek – principieel gesteld dat er géén onmiddellijke relatie bestaat tussen (ken)object en (object)kennis (volgens Peirce: interpretant). Hij plaatst teken er bemiddelend tussen. Het blijft echter niet bij een triade met object, teken en interpretant als onlosmakelijke elementen. Peirce, overigens vergelijkbaar met Aristoteles, vermeldt tevens grond als kwalificerende factor. Onduidelijk blijft echter welk triadisch element hij erdoor als nader bepaald beschouwt (en door veronachtzaming van Aristoteles' caveat blijft zgn formele logica mank gaan aan betekenisloosheid; daar beroemen beoefenaren ervan zich juist op, maar ik houd dat voor een anti-evolutionaire houding).

Ooit opgeleid als ingenieur heb ik praktisch voor alle zekerheid zo'n grond voor elk triadisch element à la Peirce verondersteld. Altijd raak, nietwaar? Ipv een triade met één grond kom ik zo op een zesledig schema: hexade.

Verder herken ik dat Peirce zelf met tussenvoeging van teken tot triade reeds zo'n beproefde ingenieursmaatregel trof. Een vast verband tussen twee elementen kan immers nooit verschillende configuraties ervan faciliteren. Dat lukt pas met zoiets als een scharnier ertussen; dankzij scharnieren kan een deur of venster als 'gedeelte van een muur' open en dicht. Die scharniervoorziening heb ik daarom vervolgens getroffen voor elk van de drie elementenparen resulterend in drie drievoudige dimensies/momenten van semiosis: enneade.

De enneade verklaart dat essentialistische begrippen een illusie zijn. Zelf schrijft u:

In plaats van naar de essentie, de algemene vorm van een soort te zoeken, moeten we daarom de dynamiek van populaties bestuderen.[p. 68]

Zo gaat het tevens voor begrippen om intra- en intersubjectieve variëteit en dynamiek. Heel praktisch, slechts door erkenning van dynamiek van betekenissenvariëteit kunnen 'we' o.a. digitalisering op de schaal van maatschappelijk (informatie)verkeer pas deugdelijk ontwerpen enzovoort. De tot dusver gangbare aanpak is daarentegen nog strikt essentialistisch c.q. (onto)logisch atomistisch en aldus kortzichtig ondernomen ict-projecten mislukken daarom steevast; de aanpassing tot stelselmatig bemeten veronderstellingen is helaas nog niet verder gevorderd.

Zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor een afbeelding van de enneade (oorspronkelijk ontworpen voor mijn proefschrift **Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism**, 2002). De enneade toont wat mij betreft, met aanduidingen ontleend aan uw boek, voor zowel gesloten als open gedragsrepertoire dat het organisme/subject in kwestie beschikt over veelvoud van situationele gedragingen (waarmee via veelvoud van tekens, dwz contextueel verbijzonderde signaturen, een veelvoud van motivationele begrippen correspondeert):

[C]omplexe breinen [maken] een veel subtielere interactie met de omgeving mogelijk [...]. [p. 259]

Nog speculatiever zijn mijn ideeën over wisseling van het ene motivationele begrip naar het andere, en bijgevolg van het ene situationele gedrag naar het andere. Ik ben het met u eens dat ook het brein zich als een zgn Darwin-machine laat duiden. De variatie lijkt mij gedreven door verspringing van focus, dwz van het cognitieve scharnierelement (en dat geldt voor open gedragsrepertoire). Uit andere focus resulteert een bijbehorend ander motivationeel begrip. Voor selectie zorgt gedrag ermee resp. ervaring ervan:

Mentale attitudes [...] zijn [...] disposities voor bepaald gedrag. [p. 193]

U begrijpt dat ik hier verder speculeer volgens het door u aangegeven darwiniaanse algoritme. Replicatie? Het organisme staat telkens voor de opgave van – het voortbrengen van – gedrag.

Neemt u bovenstaande duidingspoging aub niet overmatig serieus. Ik hoop dat u zelf eens wilt kijken of het enneadische schema ook daar kan helpen. Ik veronderstel dat het u aanspreekt, dat situatie een onlosmakelijk enneadisch element vormt, met context en motief als overeenkomstige elementen. Daarmee staat het primaire criterium voor evolutionair succes immers expliciet uitgedrukt in het referentiekader. In dit verband merk ik op dat semiotiek volgens de m.i. geniale bemiddelingsaanpak door Peirce tevens ontologie en epistemologie betreft. Ook mee eens,

een **naturalistische** epistemologie [gaat] niet [...] vooraf [...] aan de wetenschap maar [is] er onderdeel van [...]. [pp. 245-246]

Waar toe Peirce aldus m.i. voorts aanleiding geeft, is een zeer veel verderreikende taal- en tekenopvatting. Het beginsel van taal laat zich immers associëren met gedragsrepertoire, ofwel het vermogen van een organisme tot veelvoud van gedragingen inclusief wisseling. Kortom, op z'n Peirceaans valt het ontstaan van taal samen met het ontstaan van het vermogen tot gedragsdifferentiatie. Zulke differentiatie vergt immers een extra element als scharnier. Taal ligt aldus zelfs van meet af aan besloten in wat als leven geldt, vice versa. Met zoveel woorden geeft ook u voorwaardelijkheid aan:

Natuurlijke selectie waarborgt [...] een zekere afstemming tussen kenner en gekende, een overeenstemming zonder welke het leven onmogelijk zou zijn.[p. 246]

Met, vooruit, een levenselement ertussen is ook (co-)evolutie van taal volgens mij alweer veel aannemelijker verklaarbaar. Volgens radicaal verruimde taalopvatting à la Peirce verdienen dan uw volgende opmerkingen enige kanttekening:

Organismen hoeven [...] niet per se een cognitieve, talige of zintuiglijke relatie met de wereld aan te gaan om de vele eigenschappen van de wereld te kunnen detecteren en exploiteren. Alleen het **ontwerp** van een organisme verradt al kennis over de wereld.[p.252]

Volgens Peirce is elke (gedrags)relatie bemiddeld, maw talig van aard. Wat varieert is het variabele aandeel door het organisme:

In onbekende, complexe situaties zal een volledig voorgeprogrammeerd [organisme] het al snel afleggen tegen een flexibel [organisme] dat de situatie voor een deel zelf in de hand heeft.[pp. 130-131]

Volgens de enneade is – ook – een teken niet enkelvoudig, maar geleed. Een teken is uniek door de combinatie van signatuur en context. Op z'n Gestalts zijn voor- en achtergrond aan de orde. Wat vooral – slechts? – opvalt, is doorgaans wat op de voorgrond verschijnt c.q. is waargenomen. Daardoor wordt abusievelijk als menselijke taal slechts – het gebruik van – signaturen beschouwd. Maar neem een dier dat een geluid voortbrengt. Dat gebeurt in een situatie. Wie dat geluid kan 'plaatsen,' doet dat dus in wat tegelijk als situatie wordt waargenomen. Voilà, signatuur in context. Dan betreft signatuur het tekengedeelte dat uitdrukking door een organisme vergt, terwijl als context de momentane enscenering geldt. Een mens is kennelijk in staat om ver(der)gaand zelf tevens context uit te drukken. Daardoor zijn de uitdrukkingsmogelijkheden uiteraard orden van grootte toegenomen. Dan lijkt

de menselijke taal [...] semantisch 'open,' terwijl dierlijke taal semantisch 'gesloten' is. [...] Menselijke taal is tevens generatief.[p. 173]

Ook dat betreft echter geen principieel onderscheid.

De enneade wijst op correspondenties met enerzijds dynamiek van cognitieve variëteit, anderzijds dynamiek van situationele gedragingen van organismen/subjecten. Hierdoor kan ook de verwarring over zgn universele grammatica verminderen. U stelt dat

[w]e [...] bepaalde aangeboren vermogens [moeten} veronderstellen[. ... De meest elementaire taalregels zitten er bij ons ingebakken: de zogeheten universele grammatica [als] de grondvorm van onze taal.[p. 167]

Wat mij betreft komt de semiotische enneade in aanmerking als gestructureerde verzameling van "meest elementaire taalregels," die aldus voor organismen tevens zowel gedrags- als cognitieregels zijn.

Ik kom terug op de samenloop van organisme en situatie voor gedrag. Hoe de verhoudingen uitvallen voor – een geval van – gedragsbepaling doet volgens mij niets af aan de noodzaak van het bemiddelend element, teken dus. Ik meen Ockhams scheermes, het gebruik waarvan u zich in uw boek eveneens voorstander toont, nogal radicaal benut te hebben voor de stelling dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is (Engels, in proefschrift: every sign is a request for compliance). Het is zoals ook u stelt:

Taal is [...] tevens geschikt om andere mensen te manipuleren.[p. 184]

Uw bijzondere belangstelling voor het taalverschijnsel mbt evolutie meen ik te mogen afleiden uit uw recente artikel [The Encultured Primate: Thresholds and Transitions in Hominin Cultural Evolution](#) (2019) dat ik meteen las nadat ik uw boek uit had.

Ik heb zo ook mijn twijfel over memetica. Vooralsnog komt het mij voor dat ook de theorie van memen gebaat is bij toevoeging van teken als bemiddelend element. Dat kàn eigenlijk niet anders, indien zoals u betoogt het darwiniaanse algoritme werkt als universeel darwinisme èn zoals ik betoog toevoeging van het Peirceaanse tekenelement (in enneade: tekendimensie c.q. –moment) voor gedragsdifferentiatie zoiets als universele semiotiek behelst.

Voor synthese moet evolutietheorie tevens semiotisch zijn c.q. semiotiek tevens evolutionair gericht.

Hmm, dit emailbericht is toch wat langer uitgevallen dan ik oorspronkelijk van plan was. En ik kan natuurlijk nog veel en veel meer schrijven. In het besef dat wat ik hier nog steeds slechts zeer beknopt weergeef gauw uitvoerige wartaal kan lijken – of volgens u zelfs is :-)) – wil ik uw welwillende aandacht echter niet nòg meer op de proef stellen. Indien u met mij mogelijkheid tot kortsluiting van evolutionaire verklaringen herkent, zie ik graag nader contact erover tegemoet.

Laat aub iets van u horen, met vriendelijke groet.

73.41

Waar een Internetverbinding is, zijn ook weer jouw recente aantekeningen ([2019.03](#)). Zo heb ik tijdens verblijf elders o.a. inderdaad gelezen, hoe jij tegenover de opsteller(s) op dat zgn scharniermodel reageerde. Wat ik – nog steeds – niet begrijp, [zie ook **aantekening 73.6**.] is waarom jij hem/hen niet herinnert aan de informatierotonde waaraan, nog afgezien van mijn verspreide geschriften, jij met de engelstalige aanduiding [information roundabout](#) nota bene zelfs exclusief een ww website wijdt. Indien mensen professioneel willen zijn, mag je verwachten dat ze actief op zoek gaan naar verwant werk. Vooruit, als ze daar te lui voor zijn, mag je in èlk geval verwachten dat ze serieus kijken naar eerder werk waarop je ze wijst. Of vind je verwijzing verspilde moeite? Dan luidt jouw oordeel kennelijk dat hij (zij) niet professioneel is (zijn). Mik je er op, dat hij (zij) in een later stadium voor samenwerking open staat (staan)? Zo ja, op welke verandering van houding is jouw hoop gevestigd?

Helaas herkenbaar vind ik afschrift van de reeks emailberichten waarmee je iemand enig informatiekundig besef probeert bij te brengen. Terwijl je uitgebreid inzet, raken jouw bijdragen aan die correspondentie alsmaar korter. Is – ook – die poging als de spreekwoordelijke nachtkaaars uitgegaan? Zo ja, dan neem ik aan dat jouw wederpartij volhardde in wat jij hem hoognodig juist anders schetst, nee, wederom niets nieuws. Aan zijn kant was er zelfs nooit iets ontvlamd. Kan je ajb aangeven wat volgens jou de weerstand uitmaakt waarop jij stuitte (en waarvan die ander zich wellicht niets een bewust is)?

Overigens heb ik zojuist een boekje gelezen waarin informatiekundige overwegingen eveneens ontbreken. Dat is **You-topia** (Academic Service, 2012) door Erik Veldhoen. Wat hij schrijft, is niet allemaal onzin. (Want) uiteraard verandert er e.e.a. door beschikbaarheid vrijwel alom van nieuwe hulpmiddelen. Een “digitale revolutie” is dat echter niet. Allereerst kàn een revolutie niet digitaal zijn; hoogstens kunnen mensen hun gedragingen met een revolutionaire bedoeling faciliteren met digitale technologieën. M.i. heeft Veldhoen vooral een reclamefolder opgesteld om

ingeschakeld te worden bij kantoor(ont)huisvesting. Daar hoort wat hem betreft bij, dat hij het allemaal vooral zèlf bedacht. Alles digitaal, alles mobiel, geëeuwd, je kent het wel. Hij heeft ooit een bouwkundige opleiding gevolgd, vandaar. O.a. over de ellende door zgn flexplekken schrijft hij geen woord. Volgens hem leiden

de nieuwe technologische mogelijkheden [er toe, dat i]nformatie[...] eenduidig [wordt]. [p. 53]

Hoe? Volgens hem, omdat informatie

[n]iet meer door iedereen individueel [wordt] beheerd, maar op een centrale plek **in the cloud** en voor iedereen toegankelijk. [p. 53]

Hmm, dat is nogal mager als analyse van de voorwaarden voor, zoals de ondertitel luidt,

de impact van de digitale revolutie op ons werk, ons leven en onze omgeving.

Veldhoen verwacht enkelvoudig met eenduidig. Althans dat maak ik op uit een zin wat verderop:

We gaan van versnipperde informatie naar eenduidige informatie. [p. 57]

Het lijkt erop dat hij de zgn wolk beschouwt als middel voor enkelvoudige opslag. Maar de opslaglocatie staat natuurlijk los van het betekenisaspect (tenzij tevens de locatie wordt ingezet als onderdeel van een verzoek tot inschikkelijkheid). Het is onzin, dat

[d]e huidige waarde van de virtuele ruimte is [...] dat er eenduidige informatie is. p. 74]

Van een ruimte meen ik dat hij niet virtueel kàn zijn. Wat sommige communicatiemiddelen wèl faciliteren, is zoiets als ruimtelijke ontkoppeling. Dankzij briefpost, bijvoorbeeld, kunnen de afzender en ontvanger zich immers in verschillende ruimten bevinden. Tamtam, rooksignalen ... Dat ontkoppelingsbeginsel is dus niets nieuws, maar met gebruik van digitale communicatiemiddelen kan uitwisseling van informatie zowel onvertraagd als stelselmatig selectief gebeuren, en die combinatie is er anders aan. En door zulke ontkoppeling vergt – uitdrukking van – onlosmakelijk benodigde context extra aandacht als voorwaarde voor zgn eenduidigheid (en dat is weer iets anders dan gelijke betekenis voor zowel zender als ontvanger; vanwege het verzoekkarakter van informatie heerst zelfs principieel asymmetrie mbt betekenis).

Enfin, zolang dergelijke boekjes van onbenullige schrijvers populair zijn, staan we met een stelselmatig informatiekundige (ontwerp)benadering buitenspel. Daarvoor is ook het oploepje onder de noemer van IT-Deltaplan tekenend. De verwarring stijgt. Als het om water zou gaan, is het dus een plan om een delta juist te laten overstromen ipv te vrijwaren van overstromingen. Jij en ik zijn zo verstandig om ons niet te laten verdrinken (maar of we zo'n vloedgolf kunnen ontwijken is nog de vraag). Voor de zoveelste keer ontbreekt de informatieverkeerskundige insteek op maatschappelijke schaal volledig. Het heeft opnieuw daarom ook geen zin, om die insteek daar te opperen. Dat perspectief raakt prompt weg- en doorgespoeld in wat nauwelijks verhuld een commerciële concurrentieslag van externe adviseurs is. In een boek dat ik daarentegen óók informatiekundig van zelfs zeer groot belang acht, trof ik onlangs o.a. enkele opmerkingen die gelden voor de huidige averechtse verhoudingen tussen opdrachtgevers en – nemers als het gaat om het treffen van

voorzieningen voor informatieverkeer. In **Contemporary Philosophy of Social Science** (Blackwell, 1996) stelt Brian Fay dat

members of a society may systematically misunderstand their own motives, wants, values and actions, as well as the nature of their social order, and these misunderstandings may underlie and sustain irrational forms of social interaction. [...] Agents' concepts and self-understandings [...] may be essentially confused. [...] Explanation requires identifying this confusion and its results[. p. 127]

Dit neemt natuurlijk niet weg dat jij en ik op onze beurt ook onderhevig zijn aan allerlei misvattingen, enzovoort. Wat telt, is dat een individu er op aanspreekbaar is met haar/zijn serieuze aandacht ervoor als gevolg. Het is in elk geval niet verstandig om onderdeel van het voor jezelf evidente probleem te – willen – zijn (als het lukt om er onderuit te komen). Ik haal Fay voor zijn analyse nog wat verder aan:

Mental states, actions, and their products which result from confused or incoherent schemes are not uncommon. [...] As a result [people] may be unable adequately to explain their behaviour to themselves or others. Worse, as a result of such misunderstanding they may pursue ends they cannot achieve, and the goals they reach may not be satisfying. Such frustration may lead them to intensify their efforts and so to perpetuate their misery.[p. 128]

Daar hebben huidige opdrachtgevers en –nemers met hun coalitie helaas iets op gevonden. Zij laten derden de dupe zijn van hun respectievelijke onvermogen. Zulke immuniteit verklaart dat

[w]hole groups may have institutionalized patterns of belief, desire, and action which are incoherent, self-defeating, or unwarranted. Worse, such patterns may be inexplicable given the terms available to the agents themselves. [...] A scheme of concepts different from their own must be employed to describe and explain who they are and what they do.[p. 128]

Dat is kenmerkend, aldus Fay, voor – de beoefening van – kritische theorie. Zoals jij en ik blijven ervaren is die boodschap echter niet welkom, integendeel. Zijn wij eveneens in waanzin gevangen, weliswaar een andere, maar toch?

73.42

Intussen houd ik het druk genoeg met alsmaar verder onderzoek naar stelselmatig passende informatiekundige beginselen. Ik weet het, met uitzondering van jullie, waarvoor ik jullie zeer erkentelijk ben, nee, daar zit nog steeds niemand op te wachten. Maar als het ooit ruimer wel zover komt, is het alvast maar gebeurd en staan de resultaten op mijn ww website gepubliceerd.

Hier volgt afschrift van een m.i. opbouwende kritiek op – de mode van – data als grondstof. Aan die simplistische duiding van data liggen valse veronderstellingen ten ... grondslag. Dat vind ik o.a. door Brian Fay reeds op voorhand duidelijk gemaakt in **Contemporary Philosophy of Social Science** (Blackwell, 1996). Hij wijst er op, dat

[p]erspectivism is the dominant epistemological mode of contemporary intellectual life.[p. 72]

Dat is verreweg de meeste – alle? – zgn ict-ers, maar nota bene eveneens hun leidinggevend c.q. opdrachtgevers, kennelijk nog steeds ontgaan. Zij ontkennen immers zelfs vergaand zonder besef ervan dat

knowledge claims and their assessment always take place **within** a framework that provides the conceptual resources in and through which the world is described and explained.[p. 72]

Ofwel, gegevens (data) zijn niet objectief, neutraal e.d. zoals allerlei mensen thans ten onrechte suggereren met hun simplistische analogie van grondstof volgens

positivism as the dominant view.[p. 72]

Het belangrijkste kwaliteitscriterium voor informatie is daarentegen, zoals ook Fay met zoveel woorden stelt, nodige en voldoende duidelijkheid over het referentiekader van/voor die informatie. Dat is precies de reden om context zelfs als integraal onderdeel van informatie te laten gelden. Pas inclusief context is informatie immers daadwerkelijk voor evenwichtige verhoudingen verantwoord bruikbaar als grondstof. Wat voorstanders van de simplistische praktijk van data-als-grondstof feitelijk willen opleggen, is hun referentiekader (dat onvermeld kan blijven, omdat, herstel, opdat het gebruik er op voorhand op is c.q. wordt ingericht).

Ik ontleen aan Fay's boek nog wat nadere uitleg van perspectivisme (lees ook: contingentie):

Descriptions are only possible if describers can select the significant facts[. ...] But in order to do this they must be in possession of principles on the basis of which they can make these sorts of judgements. [...] Facts are not just states of affairs which present themselves immediately sorted out and identified. [...] Facts concern phenomena picked out and grouped under a particular description. [...] Describers must possess some scheme [...] to provide the basic building blocks for their factual descriptions.[...] Put succinctly, facts are rooted in conceptual schemes.[p. 73] So description requires a scheme [...] by means of which facts will be constituted, and principles of significance on the basis of which facts can be sorted and related. Without such a scheme even the most ordinary descriptions of the most mundane events could not take place. [...] Descriptions always take place **within** a framework which provides the conceptual resources in and through which reality (or events and objects in it) is described.[p. 74]

Netzomin als data objectief zijn, zijn alsnog geëxpliciteerde referentiekaders ervoor objectief (want dat zijn eveneens ... data). Als dat ergens telt, is het uiteraard rechtspraak. Dat roept de vraag op naar het referentiekader van een ... referentiekader, enzovoort. Omdat een absoluut geldig antwoord – dus – niet bestaat, want

the elements of a conceptual scheme [cannot] be compared with some conceptual scheme-neutral reality to see whether it matches up or not, because there is no conceptual scheme-neutral reality[p. 81]

moet er praktisch een grens voor zulke herhaling worden getrokken. Dat gebeurt voor verstokte positivisten paradoxaal resp. onbegrijpelijk, te weten waar reële betekenisverschillen dankzij hun contexten duidelijk genoeg zijn uitgedrukt voor deelnemers aan informatieverkeer. In een betekenissenmodel à la Metapatroon dient de horizon daarvoor; in het geval dat de daaronder uitgedrukte contexten alsnog tekort schieten voor eenduidige betekenissen met zowel verschil als samenhang ertussen van dien, is hermodellering aan de orde. De aanleiding hoeft overigens geen eerdere ontwerpfout te zijn; de werkelijkheid verandert stellig op onvoorziene manieren en daaraan moet een model dan worden aangepast.

Fay benadrukt:

Notice how far we have moved from positivism. Descriptions are shot through with theoretical material, are indeed [...] theories. Individual theories are nested in theoretical networks.[p. 76]

Zulke verwevenheid door onderlinge afhankelijkheden, zeg ook maar interdependentie, is wat Metapatroon helpt te beschrijven. In termen van, vooruit, de grondstofbeeldspraak gaat het daarbij telkens om de onlosmakelijke combinatie van grondstof en zijn bron. Indien vermelding van de bron ontbreekt, heeft de grondstof géén waarde:

Thus, the positivistic ideal of knowledge as a mirror of the world as something which reflects only what there is but in itself contributes nothing, is in error.[p. 76]

De enige verklaring die ik kan bedenken waarom juist de mensen die zich erop laten voorstaan informatietechnologie te beheersen kennelijk zo weinig van informatie begrijpen, is dat zij zich blind staren op technologie. Eigenlijk erger is nog dat hun opdrachtgevers nog steeds niet kritisch genoeg zijn – hoe vaak moet iets mislukken? – om dat principiële gemis te – willen? – duiden en informatiekundige (her)oriëntatie af te dwingen.

73.43

Digitale technologieën faciliteren informatieverkeer met wereldwijd bereik. Zulke digitale voorzieningen zijn als grenzeloze infrastructuur daarom voor verkeersdeelnemers pas optimaal, indien ze bemeten zijn op

the experience of sharing a world in which people differ significantly from one another.[p. 1]

Dit citaat komt van de openingszin in **Contemporary Philosophy of Social Science, A Multicultural Approach** (Blackwell, herdruk 2010, oorspronkelijk 1996) door Brian Fay. De redenen die Fay oppert voor

the need for a new philosophy of social science[p. 1]

stroken m.i. met die voor de noodzaak van een nieuwe informatiekundige ontwerpleer:

Some new approach more in touch with current intellectual and cultural concerns is required.[p.1]

Ook en vooral voor ontwerpers van verkeersvoorzieningen geldt immers, dat

the basic question [...] ought to be whether understanding others – particularly others who are different – is possible, and if so, what such understanding involves.[p. 5]

Op die manier is de sociale filosofie die Fay behandelt óók voor informatiekunde

central to the discipline.[p. 5]

Dat mag trouwens geen verrassing zijn. Uiteraard telt ontwerp(en) van verkeersvoorzieningen c.q. infrastructuur technische aspecten. Maar gelet op het doel ervan staat facilitering van sociale verhoudingen voorop en mensen nemen aan informatieverkeer deel ter afstemming van hun gedragingen. Dat is door en door sociaal. In die zin is informatieverkéerskundige ontwerpleer een overwegend sociale vakdiscipline. Die discipline is helaas gekaapt door computerprogrammeurs e.d. Zij hebben echter een ànder vak. Zo merkte Jaap van Rees ter vergelijking ooit – veertig jaar geleden? – in een gesprek met mij op dat autotechniek iets anders is dan verkeerskunde. Het is echter nog steeds niet gelukt om informatiekunde c.q. informatieverkeerskunde – of zoals ik eerder wel noemde: civiele informatiekunde – van de grond te krijgen als noodzakelijkerwijs ànder vak dan computerkunde, programmeerkunde, enzovoort. Weliswaar is de term informatiekunde her en der in

gebruik, maar nog niet met de sociale strekking van ontwerpdiscipline voor stelselmatig bemeten voorzieningen, zeg ook maar infrastructuur, voor informatieverkeer. En hoewel de term architectuur mbt informatie- en communicatietechnologie, kortweg digitalisering, niet van de lucht is, gaat het daarbij doorgaans om wat zich onder de noemer van de traditionelere gebouwde omgeving laat duiden als installatietechniek. Dat staat veel te ver van, volgens de vergelijking, (ge)bouwkunde, laat staan stedenbouw enzovoort.

Wat Fay leert, is dat extreme opvattingen strijdig zijn met – de noodzaak van erkenning enz. van – evenwichtige verhoudingen. Dat maakt juist zijn boek, dat ik overigens pas kort geleden ontdekte dankzij het volgehouden gemanipuleerde toeval van kringloopwinkelbezoek, dus tevens relevant voor informatie(verkeers)kundige ontwerpers. Zo geldt als grondslag voor [Metapatroon](#) als stelselmatige modelleermethode, dat voor alsmaar ruimer verkeersbereik niet slechts verschillen tellen, maar nota bene tevens en tegelijk samenhang ertussen. Enerzijds louter verschillen, anderzijds louter samenhang betreffen dwaalsporen. Fay drukt zich diplomatiek uit:

In general, analysis shows that the “isms” aren’t so much false as one-sided, that a fuller view needs to take into account both the “ism” and its criticisms[. ...]
C[onsequently[,] they need to be re-thought.[p. 7 For many] views as normally conceived are self-defeating and debilitating.[p. 8]

The crux is

replac[ing] a dualistic mode of thought with a dialectical one.[p. 7]

Ik kan het ook omdraaien. Want mij hoeft Fay niet van die noodzaak tot verandering te overtuigen. Ik kan al uitgaan van een dialectische theorie, oorspronkelijk bedacht als grondslag voor de modelleermethode annex –taal die hierboven reeds genoemd staat, Metapatroon. Dat is subjectief situationisme, schematisch uitgedrukt als semiotische enneade; zie [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#) (2002). Daardoor ben ik zelf veeleer geneigd om na te gaan of Fay oppert wat als opbouwende kritiek kan gelden op enneadische semiotiek voor subjectief situationisme. Of zijn er opzichten waarin de kritische richting andersom valt te duiden?

Zelf uitgesproken bevestiging van subjectief situationisme ontleen ik aan Fay’s werk waar hij atomisme en holisme afwijst:

Contemplate the experience of acting differently in different settings[. ...] Perhaps there isn’t a “true self” at all; instead maybe the self is rather a way of being which is created anew in the very process of interacting with others and with one’s environment.[p. 36]

Maar wat maakt dan nog de eenheid van het zelf uit? Ter verduidelijking onderscheidt Fay substantiële van relationele eenheid. Voor het zelf geldt volgens hem dan relationele eenheid, dwz

[u]nity is not always a matter of some underlying substratum of which various changes are states; it can also occur when parts relate to one another in the proper way.[p. 37]

Ik zie dat radicaler. Er bestaat m.i. slechts één soort van eenheid c.q. samenhang. Dat is de relationele. Wat Fay substantieel noemt, vind ik een grensgeval van relationeel. Dat acht ik zelfs niet eens een uitzondering, maar een slechts theoretisch geval. Wat als samenhang tot eenheid verondersteld is, gebeurt door verschillende

gedragingen. Daarbij is het telkens de samenloop van een – verondersteld – object resp. subject met een – veronderstelde – situatie die gedrag oplevert. Een ob- resp. subject kent géén gedrag lòs van een situatie (lees ook: ongeacht een situatie). Kortom, zoiets als substantie c.q. essentie bestaat er van een ob-/subject niet. De samenhang tussen situationele gedragingen kan daarom slechts òngedragmatig worden aangenomen. Daarvoor dient de veronderstelling van de nul-identiteit van een ob-/subject; die heb ik oorspronkelijk gemaakt in **Metapattern: context and time in information models** (Addison-Wesley, 2001). Hierover drukt Fay zich nog voorzichtiger uit:

[P]erhaps the self is not unified substantially but relationally. That is, perhaps the self is not a thing which undergoes various state changes, but instead is various states [...] related in a certain manner.[p. 37] In this case no underlying thing is required for unity[. p. 38 O]nce this is clear the whole idea of “being one” in the sense of being a separate, self-individuated atom is undermined.[p. 47]

Dat neemt niet weg dat we een voorstelling van eenheid/samenhang moeten kunnen maken. Daartoe dient dus – het idee van – de nul-identiteit. Daar past prima bij, zoals Fay beweert, dat

[a]s such, the self would then not be a fixed entity with definite boundaries but a process whose nature was fluid and changeable[. p. 39 W]e are complex, dynamic compounds emergent from our interactions[. p. 47]

Ik meen dat er sprake is van een object, indien het voor zijn eigenschappen annex gedraging als het ware is overgeleverd aan situationele variëteit (waarbij omgekeerd de situatie gedragsmatig overgeleverd is aan het object waarmee zij samenloopt). Een subject is uitgerust met gedragsbepalend vermogen, waarmee het de uitkomst van samenloop met een situatie mede beïnvloedt (en één of meer àndere subjecten kunnen onderdeel van de situatie in kwestie zijn); nota bene, subjecten verschillen o.a. in de mate waarin zij ook weer vooral zèlf een situatie bepalen.

Omdat een situatie wederobjecten en/of wedersubjecten kan omvatten, acht ik ob-annex subjectief situationisme alweer algemener als grondslag dan wat Fay voorstelt mbt louter subjecten als sociaal. Omgekeerd blijft daardoor wat Fay schetst als

a more dynamic and interactive picture of the self and other [p. 232]

veel ruwer dan mijn voorstelling van dialectiek; zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#). Terwijl Fay zulke dynamiek sociaal duidt, maw intersubjectief, vind ik dezelfde dynamiek zowel intra- als intersubjectief aan de orde (dus naadloos geldig voor psycho- en sociologie). Over algemener veronderstelde wetmatigheid maakt Fay elders in zijn boek overigens opmerkingen die eveneens relevant zijn voor informatiekundig ontwerpers.

Voor informatiekundig ontwerp(en) op stelselschaal is geen plaats voor het voorbehoud dat Fay maakt voor de relationele eenheid van het subject. Hij stelt dat

[t]hese ideas are speculative. I mention them to suggest an alternative way of considering the self which does justice not only to the unity of our selves but also to the way they are fragmented and fluid.[p. 39]

Zelf benadrukt Fay verderop met zoveel woorden dat èlk idee speculatief is. De ene speculatie, en over situatie gesproken, helpt echter beter dan een andere: pragmatisme. Op de (verkeers)schaal waarop situaties wisselen, valt er voor een ob- resp. subject nu eenmaal niet te ontkomen aan bijbehorende variëteit van gedragingen. Tussen willekeurige situationele subjectgedragingen bestaat tegelijk

samenhang via 'zijn' nul-identiteit. In informatiekundig opzicht biedt het traditionele (onto)logisch atomisme per informatiesysteem (lees ook: aparte toepassing) op nota bene stelselschaal van informatieverkeer géén bruikbaar alternatief, punt. Het is voor infrastructuur voor maatschappelijk informatieverkeer toch juist volkomen logisch om als zowel uitgangs- als mikpunt te nemen dat

each self is a self only because it is part of a community of other selves that builds up a public, social world [...] which underwrites an ongoing pattern of interaction whereby these selves recognize and respond to each other.[p. 47]

Sterker nog, een subject neemt aan allerlei gemeenschappen deel, enzovoort. Wat differentieel gedragsmatig telt, zijn telkens (verkeers)situaties zoals een subject ervaart en tracht te verwerkelijken:

Agents perceive their situation, reason about it, form motives, knowingly act on the basis of this reasoning, and reflexively monitor their action to see whether it produces the desired result.[p. 64]

Hoe Fay het redeneerproces opvat, licht hij niet toe. Ik heb de indruk dat hij het nogal traditioneel logisch duidt. Volgens mij klopt dat niet. Hoe het 'werkt,' weet ik trouwens evenmin. Ik meen wel dat ook wat Fay noemt allemaal onder een enkele dialectische noemer behoort. Dat probeer ik aan te geven met het schema van enneadische dynamiek. Daaraan enigszins verwant vind ik Fay's opmerkingen dat

one cannot change from one conceptual scheme to another on the basis of rational analysis. Such change must be like a gestalt switch[. p. 81] Rationality and intentional action are inextricably bound up with one another.[p. 105]

Consequent pleit Fay ervoor om begrip proces- ipv dingmatig te erkennen. Zo benadruk ik verkeersoriëntatie. Aldus probeer ik veeleer maatschappelijk verkeer te beschouwen dan de maatschappij annex samenleving. Fay:

Indeed, society just is the dynamic working through of rule and role-governed patterns of interactions among agents whose identity and relative position change constantly partly on the way these agents interpret the rules and roles.[p. 65]

De deelpatronen zijn dus situationeel geordend. Terwijl Fay opmerkt, dat

[w]e both make our culture and society and they in turn shape us[. p. 70]

geldt m.i. zelfs algemener dat zowel situaties mede subjecten constitueren als subjecten mede situaties constitueren: gedrag door samenloop.

Mijn taalopvatting luidt, samengevat, dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Zo'n semiotische insteek kan ik bij Fay niet ontdekken. Maar overeenkomstig mijn opvatting laat zich begrijpen dat

the question regarding the meaning of others' behaviour is one of the first questions which must be asked.[p. 136]

En dan ook beantwoord, lijkt mij. Ook hiervoor haalt Fay traditioneel tegenovergestelde theorieën aan:

[A]ccording to intentionalism the meaning of the act is already contained in it by virtue of the intentionality it embodies[. p. 142 i.e.,] meaning for intentionalism only requires an intentional agent acting intentionally in order to be produced; no other activity, and in particular no activity of interpretation, is required in order for it to be meaningful.[p. 143] According to [...] hermeneutics, the meaning of an act (or a text or a practice) is not something which is in the act itself; rather meaning is always meaning **for someone** such that is **relative to an interpreter**.[p. 142]

Fay stelt dat

[t]hese are different dimensions to the meaning of an act or its products, and any comprehensive theory of meaning must insist on both the distinction between them as well as the relevance of both.[p. 151]

Dat lukt m.i. consequent volgens het idee dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Daarin ligt immers de veronderstelling van zowel een verzoeker als een verzochte besloten, met voor de één de interpretatie volgens zijn bedoeling en voor de ander de bedoeling volgens zijn interpretatie. Klopt,

[i]n all cases of meaning, therefore, what it means for them and what it means for us are both operative.[p. 153]

Relevant voor informatiekundig ontwerp(ers) vind ik voorts de spanning tussen algemeen resp. bijzonder gerichte verklaringen. Ligt er een regel- annex wetmatigheid aan verschijnselen ten grondslag, of is elk verschijnsel uniek volgens haar eigen ontstaanswijze? Opnieuw wijst Fay er op, dat

the traditional antagonism[, in this case] between nomologicalism and historism (with all its attendant oppositions)[.] is ill-conceived. Each position is one-sided in itself, and requires the other as a supplement in order to achieve a satisfactory account[. ...] Far from being mutually exclusive, both are required to do justice to the richness of [...] inquiry.[p. 174]

Zo bedoel ik juist volgens semiotisch-enneadische dynamiek als enkele regelstructuur met ruimst denkbaar bereik de verweven veelheid van unieke verschijnselen te duiden met Metapatroon als bijbehorende beschrijvingsmethode. De instelling die Fay aanbeveelt voor onderzoekers geldt – uiteraard – ook voor ontwerpers (omdat ontwerpen in belangrijke mate onderzoeken omvat):

[C]ritical recognition must pervade a[n] inquiry throughout[...] because the entirety of an inquiry is shot through with its conceptual and evaluative premises.[p. 216]

Dat geldt zelfs radicaal voor informatiekundig ontwerp met een betekenissenmodel, ook wel conceptueel model genoemd, als resultaat. Contextuele verbijzondering voor elke betekenis is van belang, omdat

the basic conceptual commitments of a particular conceptual scheme provide the material in virtue of which phenomena are observed, categorized, and interpreted. These commitments are therefore a decisive factor in the actual work of description and explanation[. pp. 216-217]

Ook en vooral ontwerpers

[must] be self-consciously critical of their standards of significance.[p. 217]

Daarom deel ik ongevraagd mee dat aan Metapatroon als modelleermethode de theorie van subjectief situationisme ten grondslag ligt. In de praktijk helpt dat overigens niet om enthousiasme voor Metapatroon te wekken. Sterker nog, daarvoor helpt niets zolang een naïef, statisch begrip van informatie – dan vaak data genoemd – heerst. Maar als het idee van dia-enneadische dynamiek enigszins klopt, kan niemand zich feitelijk eraan onttrekken dat

[t]his interactive process is ongoing, a continual round of ramifying changes in comprehension [p.230]

en daarmee samenhangend gedrag inclusief tekengebruik, enzovoort.

73.44

Ik heb geen helder idee wat Friedrich Hölderlin (1770-1843) wil zeggen met zijn summieri aantekening **Die Bedeutung der Tragödien** (in: **Friedrich Hölderlin, Werke und Briefe in einem Band**, Winkler, p. 534). Ik kan er echter een duiding aan geven volgens mijn idee van de nul-identiteit van een ob- resp. subject. Al naar gelang een situatie heeft een object bijbehorende – waarden van – eigenschappen resp. vertoont een subject bijbehorende – waarden van – gedragingen. Zulke situationele verschillen hangen voor een doorlopend ob-/subject echter samen, en daartoe dient – de veronderstelling van – de nul-identiteit van het ob- resp. subject in kwestie. Voor wie meent dat een ob-/subject o.a. onveranderlijke eigenschappen/gedragingen kent, maw een wezen (lees ook: essentie), is de eigenschaps-/gedragsloze nul-identiteit paradoxaal. Maar voor wie zich aan het idee van nul-identiteit waagt, lijkt het alsof de verschillende situationele eigenschappen/gedragingen uitgaan van de nul-identiteit, zeg ook maar dat het ene niets de bron annex oorsprong is van telkens een ander iets, enzovoort. Hölderlin stelt dat

Alles Ursprüngliche [...] eigentlich in seiner Schwäche [erscheint], so daß recht eigentlich das Lebenslicht und die Erscheinung der Schwäche jedes Ganzen angehört.

Ik beschouw de semiotische enneade als een correspondentieschema, ontleend aan Charles S. Peirce (1839-1914) die zich voor een indeling tot drie elementen beperkt. Dat zijn object, interpretant en teken. Voor de enneade zijn dat dimensies annex momenten met elk drie elementen. De nul-identiteit is het scharnierelement langs de objectdimensie. Langs de tekendimensie correspondeert daarmee de signatuur (en langs de interpretantdimensie is dat de focus). Een volledig teken telt tevens context (en intext). Meestal wordt slechts wat enneadisch de signatuur voorstelt, als teken opgevat. Aldus beperkt en onvolledig gaat voor een signatuur op, dat

das Zeichen an sich selbst unbedeutend, wirkungslos [ist], aber das Ursprüngliche ist gerade heraus. Eigentlich nämlich kann das Ursprüngliche nur in seiner Schwäche erscheinen[.]Insofern aber das Zeichen an sich selbst als unbedeutend = 0 gesetzt wird, kann auch das Ursprüngliche, der verborgene Grund jeder Natur sich darstellen.

Paradoxaal is volgens gangbare aannames:

Stellt die Natur in ihrer schwächsten Gabe sich eigentlich dar, so ist das Zeichen, wenn sie sich in ihrer stärksten Gabe darstellt, = 0.

Hiermee heb ik Hölderlin aantekening bijna volledig aangehaald. Terwijl volgens Hölderlin

[d]ie Bedeutung der Tragödie [...] am leichtesten aus dem Paradoxon zu begreifen [ist,]

geldt dat m.i. zelfs voor welke betekenis dan ook. Inderdaad, mijn interpretatie is zeer vooringenomen. Is Hölderlin al op het spoor van nul-identiteit als voorwaarde voor logica van interdependentie, dwz verschillen-in-samenhang? Of verbeeld ik het me maar? Ik vind zijn aantekening er zeker nogal wat van weg hebben en daarom zijn aantekening intrigerend.

Eventueel verband raakt stellig duidelijker door wat onder tragedie verstaat. O.a. uit het uitgebreidere opstel **Über den Unterschied der Dichtarten** (pp. 527-533) blijkt dat Hölderlin drie soorten onderscheidt. Zowel verschillend aan als samenhangend met de lyrisch idealistische resp. de episch heroïsche soort is

[d]as tragische [Gedicht] dem Schein nach heroisch [... und] in seiner Bedeutung idealisch. [... A]llen Werken dieser Art muß Eine intellektuale Anschauung zum Grunde liegen, welche keine andere sein kann, als jene Einigkeit mit allem, was [...] vom Geiste erkannt werden kann und aus der Unmöglichkeit einer absoluten Trennung und Vereinzeln hervorgeht[.]

Hölderlin schrijft zinnen waar geen einde aan lijkt te komen. Voor wat mij belangwekkend lijkt, heb ik daarom maar wat geknipt, weggelaten en bewerkt:

[A]m leichtesten [spricht es] sich [...] dadurch [aus], daß man sagt, die wirkliche Trennung, und mit ihr [...] auch die Verbindung [...] seien nur ein Zustand des Ursprünglicheinigen[. ... D]ie Teile des Einigen [dürfen] nicht immer in derselben [...] Beziehung bleiben, damit alles allem begegnet, und [...] jeder Teil im Fortgang dem Ganzen gleich sei an Vollständigkeit, das Ganze hingegen im Fortschritt den Teilchen gleich werde an Bestimmtheit[. ...] Die Fühlbarkeit des Ganzen schreitet also in eben dem Grade und Verhältnisse fort, in welchem die Trennung in den Teilen und in ihrem Zentrum [...] fortschreitet. Die in der intellektualen Anschauung vorhandene Einigkeit versinnlicht sich in eben dem Maße, in welchem sie aus sich herausgeht, in welchem die Trennung ihrer Teile stattfindet[.]

Ik besef dat Hölderlin met zulke passages meer algemeen doelt op dialectiek. Maar hier al hercontextualiserend vind ik ze eveneens toepasselijk voor ob-/subjectief situationisme.

73.45

Wat een prachtig woord heb je gemaakt, ditmaal ter aanduiding van een gepikt en ònbegrepen fragment, “snapsel,” van wat natuurlijk door besef van verwevenheid, inzet voor samenwerking, enzovoort pas opbouwend kàn zijn. Zo’n valse snipper werkt juist averechts.

Tja, ik zou ook niet weten wat je méér kan doen dan, zoals je aangeeft, je deed om ze ècht te laten begrijpen wat er allemaal bij c.q. door de informatierotonde komt kijken. Met zulke moeite moet je ophouden, zodra je beseft dat die vergeefs is. Zeker wat m.i. domweg plagiaat is, ondermijnt samenwerking. Onprofessioneel vind ik daarom nog veel te zacht uitgedrukt voor hun reacties, herstel, het kennelijk – gespeelde? – totale gebrek aan hun reacties.

De vraag is, of er iets tegen plagiaat te doen is. Volgens mij bestaat nota bene opbouwend slechts een kans van slagen, indien het oorspronkelijke werk zowel duidelijk aanwijsbaar is als reeds ruime erkenning heeft. Dan mag je steun verwachten. Over onverminderd wijd verbreid inhoudelijk ònbegrip gesproken, dat gebeurt echter niet omdat men tegen plagiaat is, maar omdat men kiest voor inmiddels gevestigde macht.

Wij kunnen ons niet beroepen op een machtspositie, integendeel. Tegen plagiërende beunhazen kunnen we daarom niets ondernemen. Maar jij hebt de taal verrijkt!

73.46

Werk, zeg ook maar een activiteit, veronderstelt een betrekking tussen een werksubject en een werkobject. Werk vergt het onderscheid tussen subject en object; zonder zulk onderscheid blijft onbegrijpelijk wat werk is.

Als ik Friedrich Hölderlin met zijn opstel(letje) **Urteil und Sein** (in: **Friedrich Hölderlin, Briefe und Werke in einem Band**, pp. 490-491) probeer te begrijpen, betreft – het werk van het – oordelen

im höchsten und strengsten Sinne die ursprüngliche Trennung des in der intellektualen Anschauung innigst vereinigten Objekts und Subjekts, [d.h.,] diejenige Trennung, wodurch erst Objekt und Subjekt möglich wird, die Ur-Teilung.

Of dat etymologisch hout snijdt, weet ik niet. Maar ik vind het mooi gevonden om oordeel (Duits: Urteil) te associëren met oer-deling. En het is onderscheid dat betrekking natuurlijk pas mogelijk maakt:

Im Begriffe der Teilung liegt schon der Begriff der gegenseitigen Beziehung des Objekts und Subjekts aufeinander, und die notwendige Voraussetzung eines Ganzen, wovon Objekt und Subjekt die Teile sind.

Volgens mij problematiseert Hölderlin zèlfkennis, wat mij betreft terecht. Tijdens werk verschilt het object nu eenmaal van het subject. Hölderlin stelt zelfs, dat

“Ich bin Ich” [...] das passendste Beispiel zu diesem Begriffe der Urteilung [ist. ...] Wenn ich sage: Ich bin Ich, so ist das Subjekt (Ich) und das Objekt (Ich) nicht so vereinigt, daß gar keine Trennung vorgenommen werden kann, ohne, das Wesen desjenigen, was getrennt werden soll, zu verletzen; im Gegenteil das Ich ist nur durch diese Trennung des Ichs vom Ich möglich. [...] Selbstbewußtsein [ist d]adurch [möglich,] daß ich mich mir selbst entgegensetze, mich von mir selbst trenne, aber ungeachtet dieser Trennung mich im entgegengesetzten als dasselbe erkenne. Aber inwieferne als dasselbe?

Dat laat zich m.i. alweer wat preciezer volgens de semiotische enneade problematiseren. Een begrip staat nooit l0s, maar geldt samen met motief en focus als element van omvattender interpretant. Het verschil annex de betrekking – via focus – tussen motief en begrip acht ik van vergelijkbare orde als wat Hölderlin veronderstelt voor sub- en object.

73.47

In **Frierich Hölderlin, Werke und Briefe in einem Band** staat eveneens **Das älteste Systemprogramm des deutschen Idealismus** (pp. 556-558) opgenomen. Volgens het Wikipedia-lemma met dezelfde titel is het echter nog een open vraag wie de opsteller is; overgeleverd is de tekst weliswaar in Hegels handschrift, maar stijl resp. inhoud suggereren veeleer Schelling of Hölderlin als bron. Hölderlin vormt in zijn studententijd met Hegel en Schelling zoiets als een genootschap en het lijkt daarom redelijk om te veronderstellen dat zij alledrie inhoudelijk eraan bijgedragen hebben. Zij stemmen kennelijk in met de politieke beginselen van de kort ervoor uitgebroken Franse Revolutie:

Die erste Idee ist natürlich die Vorstellung **von mir selbst**, als einem absolut freien Wesen.

Tja, wat is individuele vrijheid? Mede onder invloed (!) van evolutieeler houd ik het – tevens – voor een subject op situationisme. Een gedraging resulteert uit samenloop van subject en situatie. Daardoor veranderen subject en situatie, enzovoort. Zo kan ik me twee vrijheidstypen voorstellen. Enerzijds kan de ‘aanwezige’ situatie stroken voor een subject met zijn gedragsmotief; zeg ook maar dat er door die situatie voor het subject niets te wensen overblijft. Wünschlos glücklich heet dat in het Duits; daarbij blijft het subject passief. Anderzijds kan een subject erin slagen om de situatie naar zijn gedragsmotief te zetten, wat een Erfolgserlebnis geeft; het subject is actief. De maat voor succes is overigens wat er te wensen overblijft, en daarom is vrijheidservaring altijd hoogstens maar tijdelijk (door afwisseling van vrijheidstypen). Die vrijheid/-heden heeft (hebben) dus juist géén absolute strekking; zelfs een door en door betrekkelijke opvatting is noodzakelijk om de openingszin van het manifest begripelijk te krijgen:

[D]ie ganze Metaphysik [fällt] in die **Moral**[.]

Wat mij betreft is daarvoor het motief ‘verantwoordelijk’ dat een subject telkens voor begrip kent, waarbij zo’n motivationeel begrip dient ter situationele gedragsbepaling door het subject in kwestie; zie verder [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#). Van Peirce is het idee afkomstig van het teken als onlosmakelijk bemiddelend tussen object en interpretant. Zijn triadische schema heb ik uitgebreid tot een enneade. Ipv drie elementen telt de semiotische enneade drie dimensies/momenten met elk drie elementen. Voor een teken zijn dat context, signatuur en intext. Wat tegenwoordig data heet, blijkt doorgaans beperkt tot signatuur en intext, en aldus abusievelijk objectief, absoluut geldig opgevat. Maar zonder – explicitering van – context blijft de betekenis ervan zich aan eenduidige interpretatie onttrekken. Van dergelijk besef geeft **Systemprogramm** m.i. reeds blijk:

So – wenn die Philosophie die Ideen, die Erfahrung die Data angibt, können wir endlich die Physik im Großen bekommen, die ich von spätern Zeitaltern erwarte.

Enneadisch bestaat uiteraard geen beperking tot natuurwetenschap, maar geldt betrekkelijkheid alom.

De verklaring van absolute geldigheid van individueel-menselijke vrijheid komt naar mijn idee neer op een pleidooi voor radicale anarchie. De oproep met **Systemprogramm** luidt inderdaad:

Wir müssen also [...] über den Staat hinaus!

Ik wijs er toch ook maar even op, dat de tekst tot aan die zin in de ik-vorm gesteld is. Dat acht ik overeenkomstig het voorgestelde “erste Idee.” De wij-vorm is echter in tegenspraak met ik-vrijheid in absolute zin.

Er is naar mijn idee dus geen ontkomen aan betrekkelijkheid. Zo is een staat een, zeg maar, betrekkelijkheidsarrangement. ‘We’ kunnen dus niet zonder zo’n regeling. De politieke vraag is daarom welke verenigingsopzet de voorkeur verdient. Wat mij betreft gaat het om optimale facilitering van onderling menselijk verkeer; dankzij evenwichtige (verkeers)verhoudingen verkrijgt elke deelnemer dan, zeg maar, vrijheidsaandelen die voor haar/hem zo passend mogelijk zijn.

Over zulke opgaven breekt (breken) de opsteller(s) van **Systemprogramm** zich het hoofd niet. De ik-vorm keert prompt terug voor

[z]uletzt die Idee, die alle vereinigt, die Idee der **Schönheit**[...] Ich bin nun überzeugt, daß der höchste Akt der Vernunft, der, indem sie alle Ideen umfaßt, ein ästhetischer Akt ist, und daß **Wahrheit und Güte, nur in der Schönheit** verschwistert sind.

Het klinkt hoog(st)gestemd dat

[d]er Philosoph [...] eben so viel ästhetische Kraft besitzen [muß] als der Dichter.

Dat maakt van dichterlijke vrijheid het ijkpunt voor wèrkelijk bestaan. Nu zou een ideaal geen ideaal meer zijn als het zich precies laat voorschrijven. Een ideaal valt daarom slechts uiterst vaag te duiden, en dan nog het eenvoudigst door aan te geven wat het in elk geval niet inhoudt. Dus ver daarvan verwijderd blijven

[d]ie Menschen ohne ästhetischen Sinn[d.h.] unsre Buchstabenphilosophen. [...] Hier soll offenbar werden, woran es eigentlich den Menschen fehlt, die keine Ideen verstehen, – und treuherzig genug gestehen, daß ihnen alles dunkel ist, sobald es über Tabellen und Register hinausgeht.

Maar wanneer elk mens absoluut vrij is, rijst de vraag waarom de ene mens zich überhaupt – nog – druk moet maken over wat een ànder mens denkt en doet. Zoiets

als een maatstaf lijkt mij pas relevant voor samenleving, met betrekkelijkheid van dien. Daarom begrijp ik die kritiek wel, appelleert ook aan de eigenwaan van lezers, maar vraag ik me af of de opsteller(s) van **Systemprogramm** niet te zeer verblind is (zijn) door wat dan inderdaad een idealisme is, te weten heerschappij met erkenning van dien van eigen dichterschap:

Die Poesie bekömmet [...] eine höhere Würde, sie wird [...] **Lehrerin der Menschheit**[.]

Nogmaals, wat maakt (maken) de opsteller(s) zich eigenlijk druk? Een absoluut vrij mens heeft immers netzo absoluut genoeg aan zichzelf. Waarom zou z/hij zich om andere mensen bekommeren? Ik vind het terecht dat de opsteller(s) dat wèl doet (doen), maar vanuit zo'n belerende opstelling gaat het nooit werken. Opmerkelijk genoeg zien zij de ik-vorm opgaan in de wij-vorm:

So müssen endlich Aufgeklärte und Unaufgeklärte sich die Hand reichen, die Mythologie muß philosophisch werden, um das Volk vernünftig, und die Philosophie muß mythologisch werden, um die Philosophen sinnlich zu machen. Dann herrscht ewige Einheit unter uns.

Zo beschouwd is subjectief situationisme nota bene individualistischer dan waarop zulk idealisme ondanks het eerste idee dat ervoor opgesteld is mikt. En volgens mij tegelijk praktisch(er) maatschappelijk, politiek dus.

73.48

Het motief dat ik aan C.I. Dessaur (1931-2002) meen te kunnen toeschrijven voor het schrijven van **De droom der rede: Het mensbeeld in de sociale wetenschappen, Een poging tot criminosophie** (Martinus Nijhoff, 1982) luidt dat zij de gangbaar gevolgde grondslagen voor een vakdiscipline ernstig vindt tekort schieten. Zij, die vooral met romans overigens ruimer bekend is onder 'zijn' pseudoniem Andreas Burnier, verzet zich tegen

de, althans in onze cultuur, universele neiging tot verstarring [p. 180]

en suggereert een zowel rijker geschakeerd als vooral dynamisch(er) mensbeeld, opgedaan

[na]dat ik de weg terug heb kunnen vinden uit het academisch labyrint waarin ik rond mijn veertigste jaar (zoals het een hedendaagse westerling betaamt) geheel was vastgelopen.[p. 191]

Zelf schrijf ik hier in de aanhef van motief in de zin van het element volgens het semiotisch-enneadische basisschema van subjectief situationisme. Ik heb de indruk dat dia-enneadische dynamiek redelijk dekt waarop Dessaur mikt, maar – dus – minder esoterisch. Haar kritiek op beperktheid van huidig referentiekader resp. klakkeloos gebruik ervan deel ik overigens. Ook stem ik grondig in met de noodzaak tot

[e]en zekere openheid, bereidheid tot relativeren, gevoel voor evolutionaire dynamiek[. p. 154]

Laat ik de zelfs nog vergaand òngevestigde vakdiscipline waarop ik op mijn beurt doel, informatiekundig ontwerpen noemen. Ook – en vooral? – voor thans grotendeels digitale voorzieningen voor informatieverkeer geldt, waarbij ik voor onderstand citaat “criminologen” vervang door ontwerpers, dat

vele [ontwerpers], gegeven de directe praktische relevantie van hun vak voor een deel van wat als acute [...] problemen wordt gezien, geheel en al in beslag worden genomen door het verzamelen en ordenen van **data**. [...] Maar weinigen van de velen die worden aangetrokken door dit op het eerste gezicht spectaculaire vak, interesseren zich voor theoretische achtergronden en fundamenteën, voor wijsgerig-antropologische en methodologische basisassumpties, kortom voor onderzoek niet alleen naar 'het probleem', maar ook naar de vragen die over het probleem [...] kunnen worden gesteld.[p. 247] Heel vaak weten zij niet eens dát zij bepaalde, soms onderling contradictoire basisassumpties [...] verwerken. Voor zover zij zich op het dominante empiricistische en neopositivistische standpunt stellen, menen zij vaak zelfs oprecht dat zij iedere wijsgerige basiskeuze vermijden. [...] In werkelijkheid zijn deze [keuzen] uiteraard onvermijdelijk.[pp. 152-153]

Onder de noemer van digitalisering geldt vooralsnog vrijwel exclusief als probleem de beheersing van digitale technologieën; dat is zelfs een ànder vak, en heet ook wel informatica (ipv informatiekunde). En dat biedt slechts een middeloriëntatie. Het doel van zulke middelen is echter facilitering van informatieverkeer volgens c.q. ter bevordering van evenwichtige verhoudingen tussen verkeersdeelnemers. Evenals voor o.a. criminologie is daarvoor uiteraard zelfs met voorrang een passend mensbeeld onontbeerlijk. Naar mijn idee doet subjectief situationisme à la semiotische enneade dankzij recursieve betrekkingen tussen de elementen ervan

recht aan de gelaagdheid en de dynamiek van de menselijke psyche, [dwz] aan het gegeven dat de mens in de loop van één dag en **a fortiori** in de loop van langere tijdsperiodes binnen haar leven cyclische veranderingen doormaakt in haar psyche.[p. 221]

Zulke dynamiek telt m.i. niet slechts voor een mens, maar algemeen voor een subject, maw 'iets' dat mede voorzien is van cognitief vermogen. Voorts ken ik aan semiosis zelfs structureel de kortst 'denkbare' cyclische dynamiek toe (omdat semiosis subject-zijn constitueert). Dat toont

hoe complex en dynamisch de menselijke psyche in werkelijkheid is en dat simpele, statische schemata niet voldoen als men wil trachten unieke menselijke individualiteiten te beschrijven.[p. 216]

Nogmaals, de structuur daarvoor heb ik enneadisch verondersteld. Een dienneadische opstelling illustreert dynamiek alweer wat duidelijker. Zoals Dessaur terecht stelt, is slechts

[h]et constateren van verschillen [...] iets anders dan het vermogen dynamisch te denken.[p. 181]

Voor de kortzichtigheid van middeloriëntatie lijkt kenmerkend wat Dessaur oppert als

de geïndividualiseerde, afgesnoerde, door een gigantische 'buitenwereld' omgeven en overweldigde ziel van de puberteit die in onze tijd en cultuurkring toonaangevend is. [...] D]e ziel [wordt] gedreven haar eigen grenzen weer te overschrijden. [...] Door machtsstreven verkrijgt zij (of lijkt zij te verkrijgen) enige greep op het anders verpletterende en overweldigende gebied van alles wat niet-ik is. [Wat ook] nogal eens voorkomt, is dat men blijft staan in, of regresseert naar, de psychische ontwikkelingsfase van vlak vóór de puberteit. Het verzamelen van feiten en losse inzichten – de encyclopedische houding die kenmerkend is voor de pre-puberteit – wordt getransformeerd in [...] loutere opeenhoping van 'data' [...] zonder enig wijder perspectief of dieper inzicht.[pp. 193-194]

Infrastructuur voor informatieverkeer vergt van de ontwerpers zelfs multiperspectivistisch overzicht, te weten overeenkomstig de variëteit van

deelnemers in hun wisselende nadere hoedanigheden al naar gelang de maatschappelijk-verkeerssituatie waarin/-voor zij hun informatie uitwisselen.

73.49

Zou – iemand als – John P. Kotter werkelijk menen dat hij met – een boek als – **A sense of urgency** (Harvard Business Press, 2007) veranderkundig iets nieuws opmerkt? Of gaat het hem er om een elders allang bekende boodschap aan een nieuwe doelgroep mee te delen? Het kan ook zijn dat hij – vindt dat hij – voor zijn reputatie af en toe met publicatie van een boek(je) geassocieerd moet zijn; of iemand anders zo'n tekst ooit leest, doet er niet of nauwelijks toe.

Kotter toont zich een typische opjager. Dat betreft een helaas populair verdienmodel voor adviseurs, zgn crisismanagers e.d. Hij verkondigt dat alles voortdurend verandert en in een alsmaar hoger tempo. Dan kan een mens wel wat steun gebruiken, nietwaar? En daarvoor kan c.q. moet z/hij dan terecht bij Kotter.

Uitgaande van veranderdwang onderscheidt Kotter drie houdingen, waarvan één productief en twee contraproductief zijn. Productief noemt hij "urgency." Dat heet volgens hem ook wel "true urgency," want daar tegenover bestaan "false urgency" en "complacency" als averechtse, remmende houdingen. Ter bevordering van strategische "true urgency" doet Kotter een viertal tactische aanbevelingen, te weten "bring the outside in, behave with urgency every day, find opportunity in crises [and] deal with NoNos."

Wat een crisis als katalysator betreft, stelt Kotter dat er eventueel één moet worden gemaakt om mensen méé te krijgen. Dat kan riskant zijn, zegt hij er bij. Ik wijs zo'n handelwijze veranderkundig echter zelfs principieel af.

Ook van principieel belang vind ik openheid voor aanpassingsdruk c.q. verandering. De hoofdvraag luidt wèl voortdurend, of er noodzaak tot verandering is. Indien iemand ervan overtuigd is en blijft, dat er géén reden voor verandering bestaat, heeft verandering voor haar/hem dus ook geen zin. Maar hoe kan iemand tot welke overtuiging dan ook mbt verandering raken, telkens weer? Dat lukt slechts door volgehouden oriëntatie op de – ontwikkeling van de – haar/zijn omgeving(en). Dat maakt van "bring the outside in" een onmisbare voorwaarde ipv slechts een reactie. De contraproductieve houdingen die Kotter onderscheidt, zijn feitelijk verkeerde reacties volgens de noodzakelijke omgevingsoriëntatie. De vertaling met zelfgenoegzaamheid voor "complacency" schiet m.i. voor de ene tekort, omdat iemand zich dan niet zozeer lès van haar/zijn omgeving ervaart, maar veeleer eenzijdig als machtige bestemmer ervan. Daar past als motto 'alles onder controle!' bij. Het tegendeel daarvan is dus de ervaring van verlies van bestemmende macht, resulterend in angst, paniek. Die kan leiden tot lethargie, zo van, er is toch niets aan te doen. Maar ook – vooralsnog? – tot de nodeloze, zelfs ondermijnende drukte van de spreekwoordelijke kip zonder kop; dit laatste noemt Kotter "false urgency."

Dankzij consequente omgevingsoriëntatie kunnen zowel problemen als kansen zo vroeg mogelijk worden herkend om vervolgens door veranderingen, maw daarop afgestemde gedragingen, te – helpen – vermijden, op te lossen resp. te benutten. Tot wat een crisis heet, hoeft het dan niet te komen. Maar herkenning als probleem annex kans is uiteraard slechts een begin. Vervolgens moet er naar worden gehandeld, iets daadwèrkelijk gedaán. Daarvoor moet tijdig aandacht zijn, en voor de allermeeeste problemen/kansen is het juiste moment ... meteen. De consequente zorg voor nodige en voldoende beschikbaarheid kan ik met enige welwillendheid laten stroken met wat Kotter oppert als "behave with urgency every day."

Wie Kotter bestempelt als “NoNo,” noem ik een remmer in vaste dienst. Zo iemand heeft blijkbaar een omgeving getroffen, en wie weet ook verder met succes ingericht, die z/hij vooral voor zichzelf graag zo wenst te behouden.

Serieuze omgevingsoriëntatie vergt echter dat weerstand tegen – een – verandering niet klakkeloos moet worden afgedaan als tegenwerking. Is verandering wèrkelijk nodig? En zo ja, is de manier ervan passend? Zo is iemand met een cynische opstelling doorgaans helemaal niet tegen verandering, maar verzet zich tegen resp. geeft uitdrukking van haar/zijn frustratie over de manier waarop die uitgevoerd wordt. Vaak heeft zo’n cynicus gelijk, punt. Neem dus vooral háár/hèm serieus, geef prompt ruitelijk en dankbaar toe indien z/hij het inderdaad beter weet en geef haar/hem ruimte om het ook beter te dóén. Klopt, zo zou ook ik graag bejegend willen zijn met mijn voorstel voor verandering tot stelselmatig karakter van informatiekundig ontwerp(en).

73.50

Met plezier heb ik met een vooral veranderkundige insteek **A Teacup in a Storm, An Explorer’s Guide to Life** (Collins, 2005) door Mick Conefrey gelezen.

Geografische ontdekkingsreizen en/of avontuurlijke ondernemingen gelden nu eenmaal als zgn projecten, want

essentially, all expeditions are projects that have to be managed. Teams have to be selected, equipped and motivated. Goals have to be set and crises have to be overcome. [...] It all comes down to knowing what you want and giving yourself the best chance of getting it.[p. 17]

Er kan zelfs onzekerheid juist over het doel bestaan. Wat treffen we aan als we in die richting nòg weer verder gaan? Of het doel is weliswaar duidelijk, zoals de top van een berg, maar de onzekerheid betreft de haalbaarheid ervan.

Conefrey geeft aanstekelijk uitleg volgens aspecten annex fasen. De titel van de hoofdstukken luiden achtereenvolgens “getting started, getting going, getting along, getting there, and getting back:”

All expeditions are unique, but many follow an archetypal pattern. Someone sets a goal, recruits a team and then prepares to leave. They set off and then spend time [...] overcoming obstacles and crises. Finally they stop, having succeeded or failed in reaching their goal. Then they turn back; some return to fame, some to indifference and some never return at all.[p. 11]

Wat er ook weer van Conefrey’s verhaal valt te leren, is dat een project geen zin heeft zolang niet aan kritieke voorwaarden voldaan is en/of redelijke kans bestaat dat er gaandeweg aan kan worden voldaan.

Als ontwerper bespeur ik vaak gebrek aan deugdelijk idee van een doel c.q. middelen om dat te bereiken. De zgn (project)leider zet een groep ondeskundige mensen als projectleden aan het werk, die prompt en ijverig met de verkeerde middelen aan de slag gaan voor wat zijzelf als doel(en) beschouwen. Op waardering kan weigering niet rekenen daarover op z’n minst niet enthousiast te zijn. En voor opbouwende suggesties staan niemand open. Vooraf niet, en meestal nòg minder achteraf. Besef ontbreekt dat ook het treffen van stelselmatig bemeten digitale voorzieningen voor informatieverkeer een project vergt als

a collective experience whose success usually depend[s] on [...] leadership skills and the qualities of the team [...] put together[. p. 86]

Als het een alweer wat groter project betreft is een ontwerper, nota bene, niet de projectleider. Wat een ontwerper bijdraagt, is daarom niet zozeer het doel, maar wèl hoe en waarmee dat doel optimaal wordt nagestreefd. Als die koersbepalende rol er niet in zit, doe ik niet mee:

Good preparation, a good team, a good leader and a good plan: none of these guarantees success but they make it much more likely.[p. 154] Obviously there [a]re lots of factors involved, but it crucially comes down to organisation and teamwork.[p. 161] The two very simple things that will bring success much closer are good preparation and good judgment.[p. 211]

Meerdere ontwerpers werkt overigens niet. Ik merk voorts op dat de ontwerper zonnodig dus ook en vooral mede invloed moet hebben op wie de overige projectleden zijn; de bekwaamheid van een ontwerper omvat het vermogen tot beoordeling van (on)vermogen van (kandidaat-)projectleden mbt relevante aspecten. Uiteraard hoort daar kritische zèlfbeoordeling bij; ook een bepaalde ontwerper is slechts voor bepaalde opgaven geschikt, en o.a. een projectleider weet dat doorgaans niet te beoordelen. Daarbij is de waarde van gunstige aanbevelingen betrekkelijk; er is immers een project, omdat de opgave deels nieuw en aldus anders is. Bijbehorende onzekerheid vergt alom flexibiliteit en improvisatievermogen, maar altijd gericht op samenwerking, en daarom geldt dat

it [i]s as important to inspire people as it [i]s to give them orders.[p. 112]

Wat ik ooit – de veranderkundige noodzaak tot – koersvast opportunisme genoemd heb, herken ik bij Conefrey verwoord als

[the] great strengths [of] preparation and pragmatism[. p. 159]

Gelet op onzekerheid,

[i]n the end, luck may play a large role [...], but planning, leadership and good teamwork make bad luck easier to cope with, and good luck much easier to profit from.[p. 211]

Wat voor andere mensen nog geluk lijkt, is botte pech daargelaten voor een verantwoorde ontwerper allang verwacht resultaat.

73.51

Nog maar eens een ontwerpaantekening. Je kunt de vergelijking vergezocht vinden, maar kijk eens naar (eet)bestek. Dergelijke hulpmiddelen zijn er slechts in ruwweg drie soorten: mes, vork en lepel. Vooruit, rietje. Stel je voor, dat voor èlk soort voedsel, en dan ook nog eens verbijzonderd naar bereidingswijze, bijbehorend apart bestek nodig is.

Toch worden digitale hulpmiddelen vaak nog steeds zo nodeloos beperkt opgevat. Dat heeft geleid tot kostbare chaos, onbeheersbaar en belemmerend voor informatieverkeer.

Het loont voor infrastructuur om te speuren naar, zeg maar, onderliggende overeenkomsten, als het even kan zelfs ter bevordering van – overige - variëteit. Met welke verschillen moet er dan nog rekening worden gehouden?

Zo kan voedsel vooralsnog een grotere omvang hebben dan wat telt als hapklare brok (mes). Daarnaast, en dat verklaart waarom we met mes en vork leren eten, is er het spectrum dat loopt van vast (vork; China: stokjes) via smeug (lepel) tot vloeibaar voedsel (rietje). Meer 'smaken' zijn er nauwelijks. Alle bestek betreft variaties op luttele thema's.

Voor informatieverkeer kan – moet? – de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) opgevat worden als onderdeel van wat volgens zgn doelbinding verbijzonderd geregeld moet zijn, en daarvoor dient autorisatie. Ofwel, autorisatie, doelbinding en AVG zijn allemaal herleidbaar tot zelfs één thema. Wie het verstandig aanpakt, heeft met een stelselmatige voorziening voor het ene onderwerp dus meteen beide andere onderwerpen gedekt. Drie halen, één betalen, klaar.

73.52

Begrijp ik het nog? Er zijn in Nederland steeds meer mensen met elk een steeds grotere zgn problematiek van een veelvoud aan schulden. Een schuldeiser kan via de rechter veroordeling van een schuldenaar zoeken. Zo'n veroordeling vergroot echter de schuld(en) van de schuldenaar verder en vermindert dus juist de kans dat zowel de schuldeiser ooit – iets van - de schuld terugbetaald krijgt als de schuldenaar ooit af komt van haar/zijn meervoudige schuldenproblematiek.

Gelet op het groeiende aantal van zulke schuldenaren met hun alsmaar groeiende schulden is er sprake van maatschappelijke problematiek. Het is daarom tot onderwerp van overheidszorg verklaard, met de staatssecretaris SZW als coördinerend bewindspersoon.

Een rechter kan aan oplossing bijdragen door het bevorderen van schikking ipv veroordeling (zodat de schulden in elk geval niet nog verder oplopen) en ruimer te kijken dan telkens de ene schuldzaak die aangebracht is.

Wat ruimer kijken betreft is voor de betrokken rechter dan de vraag of er wellicht nog andere zaken door schuldeisers aangebracht zijn ter vordering van schulden die de persoon in kwestie zou hebben. Aan dat overzicht kan de informatierotonde met daarop aangesloten primaire processystemen (pps-en) helpen. De rechter kan dan suggereren om die zaken allemaal niet door te zetten om de schuldeisers verenigd een betaalregeling met de schuldenaar te laten treffen; voor – verdere – facilitering van zo'n regeling zetten steeds meer gemeenten ambtenaren in (voor de uitvoering van het vastgestelde beleid voor zulke overheidszorg).

Een rechter is zgn lijdelijk. De opvatting van een rechter over haar/zijn lijdelijkheid kan variëren van rekkelijk tot precies. Een lijdelijk-rekkelijke rechter verwelkomt de mogelijkheid om zich overzicht te kunnen verschaffen; daarvoor moet uiteraard de doelbinding voldoen aan de AVG. Daarentegen wijst de lijdelijk-precieze rechter de mogelijkheid af om zich zelf op de hoogte van eventuele overige lopende schuldenzaken te stellen. Kortom, het omvattender bereik van overheidszorg voor multiproblematiek van schulden staat voor lijdelijk-precieze rechters op gespannen voet met het lijdelijkheidsbeginsel. Die spanning lost pas op, indien zij zo'n overzicht als processtuk krijgen ingediend.

Wie heeft het 'recht' om processtukken in te dienen? Zijn dat slechts de betrokken zaakpartijen? Zo ja, dan zou de gedaagde partij zo'n overzicht kunnen opvragen – waarop z/hij volgens de AVG recht heeft – en vervolgens kunnen indienen.

Indien – ook – een andere belanghebbende met processtukken mag aankomen, ligt het door het vastgestelde overheidsbeleid voor schuldenproblematiek voor de hand om de Staat als zodanig te erkennen. Overeenkomstig daarmee kan een functionaris bij de Rechtspraakorganisatie worden belast met de taak om in geval van een schuldenzaak zo'n overzicht te laten opstellen om dat als processtuk in te dienen, opdat tevens de lijdelijk-precieze rechters géén schending ervaren van zoals zij het lijdelijkheidsbeginsel opvatten.

Indien rechters werkelijk onafhankelijk zijn, moeten ze van elkaar m.i. ook hun verschillende opvattingen over lijdelijkheid aanvaarden. Om de impasse te doorbreken kunnen lijdelijk-rekkelijke rechters zichzelf zo'n overzicht bezorgen en krijgen lijdelijk-precieze rechters zo'n overzicht bezorgd. Verwant aan verschillende opvattingen over rechterlijke lijdelijkheid zijn die over rechterlijke regie.

73.53

Het is een begin, zal ik maar zeggen. Hoera! Zojuist las ik ergens dat voor de zgn standaarden die Forum Standaardisatie (FS) als zodanig erkend heeft, dienovereenkomstige “functionele toepassingsgebieden” – gaan – worden aangegeven. Indien daarmee zoiets als betekenisbereik bedoeld is, voilà, contextuele verbijzondering.

Wat aldus nog niet duidelijk raakt, is de verwevenheid van betekenissen. Nota bene verschillen zijn één, tevens samenhang ertussen is echter pas twee en dus stelselmatig bruikbaar. En voor zulke betekenissenordering is toch ècht – beheersing van – een deugdelijke modelleermethode nodig. Ik herhaal mijn aanbod om onder auspiciën van FS een hoognodige informatie(verkeers)kundige ontwerpopleiding inclusief praktijkbegeleiding op te zetten.

Ter voorbereiding op ons a.s. gesprek heb ik van de bijlage bij de brief **Kabinetsreactie Inventarisatie Standaardisatie** dd. 15 november 2019 nogmaals de paragrafen **Kabinetsreactie regie op gegevens** en **Kabinetsreactie semantische standaardisatie** bekeken. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken, dat semantische standaardisatie gedacht is om te bestrijden

dat er voor hetzelfde begrip verschillende definities ontstaan.

Hoewel dat voorheen per aparte toepassing (lees ook: apart informatiesysteem, dwz kleinschalig bemeten) de aangewezen oplossing was, leidt uniformering van betekenis op ruimere schaal prompt tot verwarring, enzovoort. Dat is dus helaas nog te simpel gedacht.

Stelselmatig moeten er daarentegen twee soorten verschillen van betekenis worden onderscheiden: reële en nodeloze. De erkenning van reële verschillen moet juist worden bevorderd: géén uniformering. En naarmate zulke verschillen erkend zijn, vermindert weerstand tegen het opheffen van nodeloze verschillen. Anders blijft het bij geruzie volgens onderling ònbegrepen veronderstellingen. Ofwel, er valt veranderkundig pas – wat nog heet – semantische standaardisatie te bereiken volgens toereikend integrale informatiekundige differentiatie. Dat is inderdaad een nieuwe vakdiscipline, en daarom is er zelfs met voorrang een nieuwe opleiding voor nodig. Anders blijven ‘we’ doormodderen volgens een allang achterhaalde toepassingsmanier.

Het najagen van de valse illusie van ènkelvoudige betekenis op stelselschaal helpt niet tegen

ongewenste bijeffecten [...] voor burgers en bedrijven.

Integendeel, daardoor stapelen nadelen zich alom verder op.

Omdat op stelselschaal alles met alles verband houdt, maakt het weinig tot niets uit welk onderwerp als insteek genomen wordt. Prima, dus,

om [...] de kansen van semantische standaardisatie in kaart te brengen aan de hand van de levensgebeurtenis ‘van werkloosheid naar werk’.

Ik herinner je er graag nogmaals aan dat ik vergaand dezelfde verkenning ooit in opdracht van FS reeds verrichtte, zie [Stelselmatige semantiek door Suwinet](#) (2008) waarin je tevens een korte uitleg van Metapatroon aantreft. Ik sluit niet uit dat

ervaringen opgedaan binnen het publiek-private afsprakenstelsel Standard Business Reporting (SBR) meegenomen

kunnen worden, maar m.i. pas voor afzonderlijke implementaties (die ik overigens sterk afraad); het ontgaat me hoe SBR nuttig kan zijn voor stelselmatige betekenissenmodellering die voorrang verdient. Mocht jij menen dat ik me daarin – inmiddels – vergis, dan ben ik uiteraard zeer benieuwd naar de redenen waarom SBR zo verwachtingsvol in de **Kabinetsreactie** vermeld staat. Of is het soms ter facilitering van enkelvoudige betekenis? Zo ja, dan blijf ik bij mijn opvatting. :-)
In de paragraaf **Kabinetsreactie semantische standaardisatie** begrijp ik helemaal niet wat ermee bedoeld kan zijn dat

[u]itgangspunt bij deze aanpak is dat wordt bekeken of ongewenste samenloop kan worden vermeden door het maken van afspraken, en zo mogelijk standaardisatie.

Samenloop? Kan je me ajb verduidelijken wat daarvoor geldt als, zeg maar, samenlopende ‘elementen’? Ik heb echt géén idee.

Hoe dan ook vind ik een stelselmatig model mèt reële en zònder nodeloze betekenisverschillen de voorwaarde voor adequate “regie op gegevens.” Ofwel, de onderwerpen semantiek en regie hebben veel, zo niet àlles, met elkaar te maken, en wel volgens aanpak in hun juiste volgorde. Ik vrees mbt regie echter dat de opmerking over

een grote diversiteit aan technische en functionele oplossingen

zelfs géén betrekking heeft op betekenissenordening, laat staan stelselmatig. Als ik gelijk heb, kan ik daarmee niet rijmen dat

de fase waarin deze innovatie zich bevindt [...] niet alleen verklaarbaar, maar ook wenselijk

is. Want zulke innovatie is schijn, of op z’n gunstigst slechts oppervlakkig. Volkomen eens ben ik het graag wèl met de oproep dat

[h]et [...] in deze fase juist belangrijk [is] om ruimte te bieden aan nieuwe initiatieven en diversiteit te bevorderen.

Sterker nog, dat geldt voor èlke fase, en denk daarbij aan het onderscheid tussen reële en nodeloze verschillen. Het werkt dus averechts om op een vòlgende fase te mikken om

diversiteit [...] als]nog [...] te beperken,

althans wanneer daarmee feitelijk het onderdrukken van reële (betekenis)verschillen bedoeld is. Variëteit is kenmerkend voor – het niveau van – maatschappelijke ontwikkeling resp. van eraan deelnemende burgers.

Indien je wilt dat ik meehelp aan vervolg, doe ajb eens een gericht voorstel. Tot 5 februari a.s., ik kijk ernaar uit.

73.54

Je zou **rekkelijk** voor meer duidelijkheid beter als betrekkelijk kunnen lezen. Want volgens mij betreft **precies** de absolutistische houding. En zodra je die houding overigens zelfs maar een beetje kritisch beschouwt, dus met betrekkelijkheid van

dien, blijkt absoluut tot absurd te leiden. Maar daar krijg je juist preciezen niet eenvoudig van àf, als het al kan lukken. Mits ze rekkelijken enzovoort er niet te veel mee hinderen, kan het opbouwend daarom raadzaam zijn om betrekkingen rondom hen zó te regelen dat zij zich in die houding juist bevestigd ervaren.

73.55

Nog wat nadere ... overwegingen. Dus ook onafhankelijkheid geldt betrekkelijk. Wie tegenover iemand anders beweert volkomen onafhankelijk te zijn, zou zich die moeite kunnen besparen. Want wat doet het er toe wat die ànder denkt en doet, indien je wèrkelijk onafhankelijk bent?

Met zo'n bewering bedoelt iemand, bijvoorbeeld een rechter, dat z/hij door anderen volgens bepáalde betrekkingen bejegend wenst te worden, waar ook weer expliciete (proces)regels voor opgesteld zijn. Ook die regels kunnen overigens weer worden gewijzigd, waardoor het er met o.a. die betrekkelijke onafhankelijkheid anders uitziet, enzovoort.

Rechterlijke lijdelijkheid is eveneens onzin, indien – voorzover überhaupt mogelijk; nee, dus – absoluut (lees dus ook: onbetrekkelijk) opgevat. (Want) dat zou betekenen, dat een rechter helemaal niets zou mogen overwegen behalve wat de geschilpartijen – en overige belanghebbenden – haar/hem opdissen. Overweging annex beoordeling doet z/hij echter met cognitief vermogen als telkens de resultante van eerdere invloeden, dwz met dynamiek van dien. Daarom is de ene rechter natuurlijk de andere niet, en zelfs verschilt een rechter op het ene moment van zichzelf op een ander moment.

Tja, een rechter met een extreme opvatting over lijdelijkheid dreigt tegenwoordig zichzelf overbodig te verklaren. Een zgn algoritme volstaat dan immers, en met digitale technologieën moet dat lukken, nietwaar? Dat is nòg meer onzin.

Ik vermoed dat lijdelijkheid, wanneer iemand zich erop beroept, dient om de eis van onafhankelijkheid kracht bij te zetten. Een rechter die doet alsof z/hij dat allemaal absoluut meent, beseft uiteraard dat het allemaal betrekkelijk is. Maar z/hij meent kennelijk nog, dat het overeind houden van die fictie nodig is voor vertrouwen, geloof, dus, in rechtspraak. Daar laat z/hij zich niet van àf brengen. Okee, dan niet. En wie weet, over betrekkelijkheid gesproken, heeft en houdt z/hij voor goedgegelovige mensen domweg gelijk. Geen probleem, nogmaals, dan regelen 'we' het voor zo'n rechter wat anders.

73.56

Jij kreeg de vraag "of Architectuur er ook naar gekeken had." Dat kan bedoeld zijn als stopteken, zie ook [Fopvatting](#). Om toch vooral dóór te gaan kan je wellicht opbouwend, oprecht belangstellend een wedervraag stellen. Zo van, wat doet de afdeling c.q. doen de medewerkers die blijkbaar belast zijn met Architectuur? Dus, welke betekenis(sen) heeft architectuur daar?

Ik vermoed dat het om zoiets als programmatuurgericht ontwerp gaat. Zo ja, dan slaan 'ze' ontwerp van betekenissenordening feitelijk nog steeds over. Daarmee valt voor een zeer kleinschalig bemeten, aparte toepassing vaak nog weg te komen, maar voor digitalisering op stelselschaal natuurlijk niet (zoals telkens blijkt). Allereerst zulk gebruiksgericht ontwerp is onontbeerlijk om vervolgens o.a. programmatuur zinvol gericht te krijgen; dat maakt bij elkaar zgn iteratieve aanpak overigens pas productief.

ps

Exemplarisch voor de ontkenning van stelselmatig betekenissenontwerp, of in elk geval voor onderschatting van het belang ervan, is ook **Applying UML and Patterns, An Introduction to Object-Oriented Analysis and Design and Iterative Development** (Prentice Hall, herdruk 2008, derde editie oorspronkelijk 2005) door Craig Larman. De eerste beperking die, nota bene vergaand impliciet, aan betekenissen wordt gesteld is dat een model een domein betreft. Dat is uiteraard al meteen de doodsteek voor stelselmatige facilitering van informatieverkeer. De programmatuurgerichtheid van wat Larman onder zo'n domeinmodel verstaat, komt tot uitdrukking door zijn inleidende opmerking dat

illustrat[ing] noteworthy concepts in a domain [...] can act as a source of inspiration for designing some software objects[. p. 131]

Ofwel, het serieuze werk begint volgens hem pas met programmeren. Voor het opstellen van een domeinmodel volstaat z.i. daarom, zelfs met nadruk op kort, een

short time investment (say, no more than a few hours in each early iteration)[. p. 133]

Hij waarschuwt voor

over-modeling efforts lead[ing] to **analysis paralysis**[. p. 133]

Die waarschuwing is terecht, indien ... programmeurs aan het modelleren van betekenissenordening slaan. Want dat doen zij onvermijdelijk programmatuurgericht, en slaan dan prompt dóór omdat zij de illusie volgen dat het model als programmatuur moet kunnen dienen (en dat heet dan, uiteraard op z'n amerikaans-engels, model-driven development). Dat kan domweg niet, en duurt inderdaad eendeloos zonder resultaat. Wat Larman beweert, is echter onzin wanneer betekenissenordening stelselmatig mikt op gebruikskwaliteit; dat ontwerp betreft nu eenmaal een andere vakdiscipline: informatie(verkeers)kundig ontwerpen. Zolang modellering van betekenissenordening zelfs exclusief volgens programmatuurgerichtheid gebeurt, wordt het nooit iets.

73.57

In 1905 schrijft C.F.A. Zernike over een

denkbeeld[, waarvoor] de staat zijn overmacht zou mogen aanwenden, om [het] te verwezenlijken[. Echter, v]eelomvattende denkbeelden [...] hebben meer dan eene eeuw nodig, om tot volledige uitwerking of toepassing te geraken.

Dat staat in de **Voorrede** van **Paedagogisch Woordenboek** (Wolters). Zernike wijst op

de noodzakelijkheid eener weloverdachte opvoeding[, ...] van eene opzettelijke schoolopvoeding voor ieder kind zonder onderscheid van rang of stand, van aanleg of begaafdheid[.]

Daarover merkt Zernike op dat,

[h]oe ijverig er ook gewerkt is gebied [...], ten aanzien het opvoedings-vraagstuk zitten we nog te midden van vragen en raadselen.

Paniekerige onwetendheid met averechtse drukte van dien lijkt tegenwoordig vrijwel alom te heersen over de noodzaak van weldoordachte infrastructuur voor informatieverkeer met digitale technologieën. Terwijl Zernike stelt dat

[men i]n zulk een tijdsgewricht [...] geen stelsels [ontwerpt,]

acht ik juist allereerst ontwerp noodzakelijk (en voor infrastructuur telt stelsel uiteraard in enkelvoud). Invoering van het stelselontwerp mag dan op zich laten wachten, maar zo'n ontwerp verschaft op z'n minst oriëntatie, discussiestof, enzovoort. Op een dergelijke bijdrage mikt Zernike naar verluidt, doordat hij zich

waagt [...] aan een **woordenboek**, eene verzameling van vragen en antwoorden, van onderstellingen en twijfelingen, van opmerkingen en toelichtingen, alle ten doel hebbende, den belangstellenden lezer een overzicht te geven van het bewerkte veld en een inzicht in de methode van arbeid.

En dat zou géén ontwerp zijn? Wèl, uiteraard. (Ook) de aantekeningen die ik schrijf vormen aldus een woordenboek, te weten informatie(verkeers)kundig.

73.58

Ontwijkend gezeur over schrijffouten moeten we uiteraard zoveel mogelijk proberen vóór te zijn.

73.59

Citaat uit **Abonnementenstructuur berichtenverkeer Basisregistratie Personen 2020**:

Afnemers van de Basisregistratie Personen (BRP) betalen jaarlijks voor het gebruik dat zij maken van de gegevens uit de BRP. Hiermee worden de centrale voorzieningen van de BRP in stand gehouden.

Het financieringsmodel hiervoor gaat uit van een abonnementenstructuur op basis van een indeling in klassen. Deze klassen zijn gebaseerd op het aantal ontvangen en verzonden BRP-berichten. Per klasse geldt een vastgesteld tarief.

Houdt dit in dat zoiets als een opvraging twee berichten betreft?

Voor de klassen A t/m F heb ik de kosten per bericht uitgerekend wanneer het minimum resp. het maximum berichtenaantal voor de klasse in kwestie wordt verbruikt.

- A: van 121.500 tot 12,12 eurocent;
- B: van 243 tot 2,43 eurocent;
- C: van 243 tot 4,86 eurocent;
- D: van 243 tot 4,86 eurocent;
- E: van 243 tot 8,10 eurocent;
- F: van 243 tot 12,15 eurocent;
- G: van 243 tot ... steeds minder.

Wie klasse F met één bericht overschrijdt, komt dus in klasse G terecht. (Verreweg) het minst duur is klasse B. Dat kan inderdaad volgens klasse G – waarvoor volgens het vast abonnementsbedrag géén bovengrens voor berichtenaantal geldt – nog minder duur, maar daarvoor zijn een kleine 150 miljoen berichten nodig ...

Let wel, 243 eurocent is € 2,43. Dat tikt nogal aan. De tariefstelling lijkt mij het werk van een krankzinnige, nog daargelaten dat het nooit iets kan worden met wat feitelijk infrastructuur is zolang dat niet consequent als infrastructuur gefinancierd is.

Wie een schaduw-BPR opzet om berichtenkosten te verminderen, komt uiteraard niet om zulke berichten heen. Dus, hoeveel BPR-berichten blijven er met een schaduw-BPR per jaar 'over'? 1. Hoeveel kost dat abonnement nog? 2. En hoeveel kost een schaduw-BPR, nota bene alles meegerekend? Is 1 plus 2 jaarlijks minder duur dan 'slechts' een abonnement? En deze kostenoverweging is dus nog afgezien van ondermijning van stelselmatigheid door zo'n schaduw-BPR.

Hoe dan ook lijkt mij onderzoek noodzakelijk naar de huidige berichtenuitwisseling met BPR. Is dat al grondig gedaan? Wie weet welke mogelijkheden daardoor duidelijk(er) worden.

73.60

Aan zo'n hulpmiddel kàn je m.i. pas wat hebben, indien 'de basis op orde' is, door stelselmatig informatiebeheer, dus. Overigens kan ik zo gauw niet bedenken wat vervolgens wèl het nut ervan voor rechtspraak is; voorop lijkt mij juist te moeten staan dat elke zaak als uniek geldt (en daarom rechterlijke beoordeling vergt). Welke gebruiksmogelijkheden zijn ervoor gedacht? Of stel ik een vervelende vraag?

73.61

Volgens mij kan dat programmatuurpakket worden getypeerd als hulpmiddel voor het opstellen enz. van een dashboard, dwz metertjes met weergave van resp. waarden. En als middel is het daardoor slechts nuttig voor wat redelijkerwijs kwantificeerbaar is (en daardoor geschikt voor bewerking door optelling, deling, e.d.). Inderdaad kan tijdige weergave van relevante (meet)waarden weliswaar helpen bij (be)sturing, maar het is en blijft dus een middel. Nota bene, géén (be)sturing. Omdat, zeg maar, technocraten dat verschil tussen (be)stuurder en (be)stuurmiddelen echter weigeren te erkennen, zij het dat zij zichzelf beschouwen als exclusieve superbestuurders, koesteren ze valse verwachtingen van zulke middelen (en, niet te vergeten, vooral van zichzelf). En omdat (be)stuurders, eveneens kortzichtig, maar anders, weigeren te begrijpen wat technocraten zoal uitspoken, gaat het averechts maar dóór.

Het tekstje dat blijkbaar als toelichting moet dienen, dank je wel voor inzage, vind ik uitblinken in nietszeggendheid. Wie geen idee heeft wat z/hij doet, heeft natuurlijk ook niets te zeggen. Zo staat er met zoveel woorden dat er "beoogde doelstellingen" waren voor het gebruik van die programmatuur, te weten voor "toegevoegde waarde" voor "sturing op de procesvoering voor de (primaire) bedrijfsprocessen." Die zouden daadwerkelijk bereikt zijn dankzij "continue verbeteringen." Dat maakt allereerst nieuwsgierig naar die "doelstellingen." Hoe luid(d)en die? En waarom is de "focus [daarnaar] verplaatst?" Is dat gebeurd, omdat de "[o]orspronkelijk[e] focus" zo succesvol was? Of juist omdat het niets opleverde? Ofwel, dan maar iets anders ermee proberen? Zo houden belanghebbenden bij hun eenmaal gevestigd 'systeem' in stand, en onder die dekking zichzelf (waar het om te doen is).

Tja, wie het belang ontdekt van "perspectieven vanuit verschillende rollen" c.q. "verschillen in beleving" zou toch, heel praktisch, de stelselmatige opzet van verbijzondering van hoedanigheden moeten waarderen. Dat is echter kwalitatief van aard, en blijft daarom stellig onherkenbaar voor zulke technocraten.

Ik vrees dat er niets tegen te ondernemen is zolang aangestelde, verantwoordelijke bestuurders uit onbenul feitelijk niet ... besturen. Wie gevoelig is voor verblinding resp. verleiding door een dashboard, verliest prompt het doel uit het oog. De grootste kans om verder te komen is en blijft m.i. met middelen die ontechnocratisch ingestelde mensen daadwerkelijk als nuttig herkennen voor hun respectievelijke gedragingen. Dat proberen technocraten te belemmeren, want zij zien er – overigens terecht, maar door hen onbegrepen – een bedreiging voor hun willekeur in. Daarom moet zo'n echte gebruiker eens moedig genoeg zijn om van de desbetreffende bestuurder – die er stellig eveneens nog steeds niets van begrijpt – te verlangen dat zo'n bruikbaar middel er ook komt; daarvoor moet die bestuurder dus tégen de valse

voorlichting van 'haar/zijn' technocratische staf besluiten. Dat blijkt een moeilijke opgave voor haar/hem, maar elders zijn ze helaas nòg moeilijker.

73.62

Hoewel ik op het ww web zo gauw weinig tot niets kan ontdekken ter verduidelijking van Common Message Model (CMM), kan je de informatieronde alvast o.a. duiden als middel ter facilitering van – zoiets als – een gemeenschappelijk model voor berichtenverkeer. Er kunnen immers registers ingericht volgens zowat willekeurige opslagopmaken op aangesloten zijn.

73.63

... hierbij neem ik mijn kritiek op het idee van een schaduw-BRP grotendeels terug. (Want :-) door de proef met de informatieronde zoals ingericht voor overzicht mbt multiproblematiek bestáát de aanzet ervoor zelfs al. Door de operationele registers dekkend erop aan te sluiten laat zich door nota bene daarvoor geautoriseerde gebruikers dus tevens nagaan wie waar met welke nadere informatie vermeld staat. Dat is dan een kwestie van zoeken volgens één of meer eventueel beschikbare informatiewaarden, maw nog zònder aparte stelselsleutel voor het relevante bereik van informatiebeheer. Die aanvullende beheersleutel komt er bij volgens wat vooralsnog een proefopstelling voor stelselmatig beheer van Situationele hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk (informatie)verkeer is; (ook) die opstelling staat inmiddels klaar om mee te oefenen. En die opzet gaat in menig opzicht vèrder dan een schaduw-BRP.

Overigens meen ik een argument te kunnen opperen waarom de Rechtspraakorganisatie kosteloos gebruik van BRP zou mogen/moeten maken. Vooral wanneer iemand als partij betrokken is bij een formele rechtsprakelijke procedure, doen zich voor dan wel via de Rechtspraakorganisatie zelfs herhaaldelijk gelegenheden voor om de persoonsinformatie zoals geregistreerd in BRP op juistheid te toetsen en om – inmiddels – afwijkende waarden te melden. Ofwel, de Rechtspraakorganisatie en 'uitvoerders' zoals deurwaarders en notarissen behoren tot de onmiddellijke regelkring voor gebruikskwaliteit van BRP. Dat moet – de beheerder van – BRP toch wat waard zijn. Dè oplossing is uiteraard om o.a. gebruik van BRP in elk geval voor overheidsorganisaties kosteloos te laten zijn, zeg ook maar gefinancierd uit zoiets als een infrastructuurfonds voor digitaal informatieverkeer.

73.64

Ik heb er géén bezwaar tegen, integendeel zelfs, indien jullie afschrift hiervan doorsturen.

Wie een common message model (cmm) als hetzelfde beschouwt als een logisch gegevensmodel (lgm), mikt daarmee terecht (!) op een bereik annex schaal die een ènkel informatiesysteem (lees ook: toepassing) overstijgt. Anders zijn er geen berichten (lees ook: informatieverkeer) nodig, nietwaar? Ik ben geneigd om van een stelselmatig betekenissenmodel te spreken, maar bedoel er dus ook weer hetzelfde mee.

Met digitale technologieën lag de nadruk voor gebruik aanvankelijk op verwerking van informatie (lees ook: data, gegevens) en bijgevolg op opslag van, zeg maar, in-resp. uitvoerinformatie. Dat gebeurde waar-de-computer-stond, kon immers niet anders, dus altijd strikt plaatselijk. Voor slechts nauw samenhangende verwerkingen werden aldus telkens aparte informatiesystemen opgezet; salarissysteem,

grootboekstelsel, enzovoort. Per informatiesysteem lag aan het bijbehorende register al dan niet expliciet een dienovereenkomstig apart logisch gegevensmodel ten grondslag.

Inmiddels zijn digitale technologieën tevens geschikt voor overdracht van informatie. Daardoor bestaat de mogelijkheid, en ter facilitering van maatschappelijke ontwikkelingen steeds vaker zelfs de noodzaak, om voorheen aparte informatiesystemen te koppelen. Het plaatsgebonden karakter van digitalisering is opgeheven. Eén van de belemmeringen voor feitelijke koppelingen blijkt dan vaak dat informatie wat betekenis betreft over en weer niet strookt.

Consistentie van betekenissen op – veel – ruimere schaal vergt een dienovereenkomstig opgeschaald logisch gegevensmodel. Dat is uiteraard ook bedoeld met het woord common (Nederlands: gemeenschappelijk) in de aanduiding common message model.

Er zijn echter talloze toepassingen operationeel. Die kunnen onmogelijk allemaal tegelijk worden vervangen door wat wel werkt volgens 'het' gemeenschappelijk logisch gegevensmodel (glgm). Nota bene, een informatieronde is een middel om ondanks het ontbrekend gebruik van zo'n gemeenschappelijk model toch zo goed en zo kwaad als het kan reeds te kunnen voorzien in de – alsmaar groeiende – behoefte aan overzichten, dwz rapportages gebaseerd op informatie uit diverse registers die nog volgens verschillende logische gegevensmodellen enzovoort zijn opgezet.

Om informatie uit verschillende registers met behoud van hun oorspronkelijkheid (lees ook: authenticiteit) te kunnen verzamelen, werkt de informatieronde juist niet (!) volgens een gemeenschappelijk logisch gegevensmodel. Wie daar naar zo'n model zoekt, doet dus vergeefse moeite. Hoe triviaal een informatieronde (Engels: information roundabout) feitelijk is, heb ik onlangs iemand in de Verenigde Staten beschreven; zie [\[notes 71.6, 71.8 en 71.14\]](#) voor afschrift van mijn emailberichten in kwestie.

Omdat 'we' het 'ons' niet kunnen veroorloven om in één klap het operationele gebruik te staken van wat ooit als allemaal aparte informatiesystemen gemaakt is, heeft het gemeenschappelijk logisch gegevensmodel aanvankelijk een richtinggevende functie. Als zodanig betreft het nog vooral theorie. Daarentegen helpt een informatieronde meteen praktisch. Die ronde biedt idealiter een tijdelijke voorziening. Want naarmate het gemeenschappelijk logisch gegevensmodel daadwerkelijk meer gebruikt wordt, en voor stelselmatige samenhang zorgt, kan het gebruik van de informatieronde als eerste benadering van stelselmatig verband vervallen.

Maar over betekenis gesproken, onder gemeenschappelijk mag niet klakkeloos uniform(ering) c.q. standaard(isatie) worden verstaan.

Als ruwe aanwijzing mag al dienen dat verschillende informatiesystemen er niet voor niets zijn. Ze betreffen kennelijk verschillende verwerkingsgroepen en daarvoor kunnen betekenissen van informatie dienovereenkomstig verschillen. Persoon A kan voor het personeelssysteem van een organisatie als medewerker gelden, voor een rechterlijk zaakstelsel als geschilpartij, voor de administratie van een sportvereniging als lid, enzovoort. Daarom moet op stelselschaal gemeenschappelijk worden opgevat in de zin van verschillen-in-samenhang.

Hierdoor verschuift als het ware wat voor standaardisatie in aanmerking komt. Daarvoor komen niet langer vaste, dwz algemeen geldige betekenissen in

aanmerking, maar de methode om relevante betekenissen zowel van elkaar te onderscheiden als van samenhang te voorzien. Die methode biedt [Metapatroon](#). Forum Standaardisatie heeft ooit deze stelselmatig noodzakelijke (paradigma)wissel naar, zeg maar, metastandaardisatie proberen te bevorderen; zie daarvoor o.a. het rapport [Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen](#) (2009).

Als modelleerbeginsel volgens Metapatroon voor verschillen-in-samenhang geldt – recursie van – contextuele verbijzondering. Een logisch gegevensmodel waarvoor daarentegen het doel nog is uniformiteit van betekenissen, ontkent de werkelijkheid van verschillen-in-samenhang op stelselschaal van informatieverkeer en schiet daarom zelfs principieel tekort voor gemeenschappelijk op z'n stelselmatigs. Uitgaan van verschillen, sterker nog, onderdrukking van verschillen leidt nooit tot passende samenhang. Het is de (ontwerp)kunst om van samenhang uit te gaan; daarin passen dan de verschillen. Vergeleken met – inmiddels achterhaalde – toepassingsschaal vergt oriëntatie volgens stelselschaal een omslag in modelleerbenadering; dat lukt nu eenmaal niet met overgeleverde modelleermethoden.

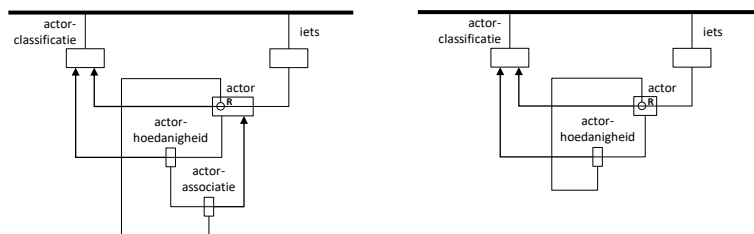
Wie per omgaande beweert “Maar dat doen we al!,” geloof ik helaas nog niet.

73.65

Dank je wel voor de proefinstallatie! Zo ontdekte ik meteen dat de recursie toch anders werkt dan ik bedoel. Ik vermoed dat de opzet daarvoor gewijzigd moet worden in wat jij al aangaf, maar wat ik nog niet begreep. :-)

Zoals het nu werkt, ‘ontstaat’ pas zo’n recursief aangemaakte actor via nogmaals een element uit de actorclassificatie. Nogmaals? Vóórdat de actorassociatie opgegeven wordt, is onder de noemer van – wat jij uitgedrukt hebt als – actorhoedanigheid immers reeds aanwijzing van zo’n element aan de orde.

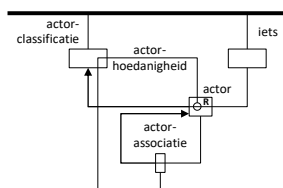
Wat ik voor ogen heb, is dat de actorassociatie volgens een bepaalde actorhoedanigheid als het ware in één moeite door een aldus recursief opgezette actor oplevert. Vind jij als model daarmee de rechter figuur stroken? Of?

Ik stel meteen naamsveranderingen voor. 1. actorclassificatie wordt actorhoedanigheidsclassificatie en 2. actor hoedanigheid wordt hoedanigheidsverbijzondering. De namen van dienovereenkomstige modelknooppunten mbt gebeurtenis resp. document veranderen eveneens.

73.66

Afgesproken, voor recursie actorassociatie éérst. Ik heb de relatielijn vanuit actorassociatie naar actor gedeeltelijk dóór actorclassificatie laten lopen om aan te gaan dat er voor (nadere) actorhoedanigheid gebruik gemaakt wordt van actorclassificatie. Nou ja, het is maar een weer een poging.

73.67

Het is één om te zeggen dat de metafoor van het ecosysteem op gaat. Natuurlijk is daadwerkelijke digitalisering volgens het idee dat alles met alles samenhangt nog wel iets anders. Hoe doe je dat? Praktisch, dus?!

Allereerst als ontwerp, en als zodanig voor verder ontwerp enzovoort, van stelselmatig bemeten digitale voorzieningen is een, zoals het ook wel heet, logisch gegevensmodel onontbeerlijk. Dat moet een gemeenschappelijk model zijn in de zin van stelselmatig bereik annex dekking.

De aanduiding met logisch heeft overigens niets met formele logica te maken. Het betreft een poging om te ontsnappen aan vooringenomenheid volgens bepaalde ontwikkel- en zo door naar gebruiksmiddelen. Dergelijke middelen heten ook wel technisch. Als logisch wordt dan bestempeld wat nog-niet-technisch is. Dat heeft echter weinig zin, of werkt zelfs averechts, zolang het ontwikkelperspectief overheerst voor wat vooralsnog gebruikgericht ontwerp moet zijn ipv techniekgedreven ontwikkeling à la programmeren moet zijn. Want wat weliswaar logisch wordt genoemd, kortom verwarrend, is dan toch vooral technisch.

Zo'n model van samenhangende betekenisverschillen blijft altijd onvoltooid. De grens van wat als stelsel telt is onmogelijk duidelijk te trekken, laat staan voor eens en altijd geldig.. Ook kan, en zal, de structuur wijzigen van wat telkens wel als stelsel aangenomen – en aldus gemodelleerd – is. Daarom moet de modelleermethode dienovereenkomstig open zijn, dwz ter facilitering van zulke dynamiek van variëteit. Metapatroon is er opzettelijk op berekend.

Ook heel praktisch volgt uit de onmogelijkheid om stelselmatige voorzieningen structureel volledig dekkend te krijgen, dat een informatierotonde nodig blijft om dan tenminste op ad hoc basis samenhang gevestigd te krijgen.

Voor redelijke beheersing van – gebrek aan – volledigheid van dekking helpt onderscheid tussen structuur en wat volgens die structuur aan informatie geregistreerd staat. Terwijl volledigheid van informatie onbereikbaar is en blijft, dient de structuur ervoor opgezet te zijn alsof alle – relevante – informatie wel degelijk valt te registreren. Dat kan nooit perfect, maar de moeite van een alsmat flexibeler opzet loont.

Daarvoor komt het ene onderwerp meer in aanmerking dan een ander. Van stelselmatig belang, en nog eens extra wat overheidsbemoeienis betreft, zijn eerst en vooral – wie gelden als – deelnemers aan maatschappelijk verkeer. In hun nadere (verkeers)situationele hoedanigheden betreft niet alleen veel informatie deelnemers. Volgens zulke hoedanighedenverbijzondering zijn zij tevens deelnemers aan maatschappelijk informatieverkeer, ofwel gebruikers van informatie (waarbij gebruik o.a. door het aanleggen van controlesporen wederom leidt tot informatie over die deelnemers, enzovoort).

Zonder stelselmatige ordening van hoedanighedenverbijzondering is informatieverkeer onmogelijk verantwoord te faciliteren, punt. Nergens anders dan daarop kan autorisatie op stelselschaal immers gebaseerd zijn.

De maatschappelijke dynamiek – en variëteit – van hoedanigheden is evident. De opgave luidt om desondanks een structuur te bieden die strookt met reële variëteitsdynamiek van feitelijke informatie. Dat vergt een passend, vooruit, gemeenschappelijk logisch gegevensmodel.

Een beproefde manier om volgens een vaste structuur een open informatieverzameling te faciliteren is recursie. Het idee is om de uitkomst van de ene verbijzondering als uitgangspunt voor een volgende verbijzondering te nemen. Indien er geen beperking gesteld is aan het aantal van dergelijke herhalingen, bestaat er ook geen grens voor de verzameling feitelijke informatie volgens zo'n recursieve structuur. De vraag blijft dan, of de verbijzonderingsmogelijkheden treffend zijn. Daarvoor is dus geen sluitend bewijs te leveren, maar door te met stelselmatige insteek oefenen met een proefopstelling blijkt gauw genoeg of vertrouwen op de structuur al dan niet gerechtvaardigd is.

Volgens een nog weer 'gemeenschappelijker' model van/voor hoedanighedenverbijzondering staat er een nieuwe proefopstelling op stapel. Zo heb ik dankzij de nieuwste versie zelf prompt geleerd dat de werking van de recursie toch anders moet (wat Martijn Houtman al zag aankomen gelet op de werking van KnitblTs :-). Wordt spoedig vervolgd.

De eerste proefopstelling was er najaar 2014; het recursieve beginsel is ongewijzigd. Zoals eerder mikt ook de nieuwste proefopstelling meteen op – veel – méér dan hoedanighedenverbijzondering onder de noemer van actor. Als noemers voor vergelijkbare verbijzonderingen zijn tevens gebeurtenis en document opgenomen, met de mogelijkheid van het aangeven van samenhang tussen resp. verbijzonderingen. En daardoor omvat de proefopstelling nog weer ruimere mogelijkheden als informatieronde.

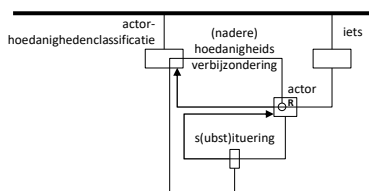
Indien we ons met het oefenen met de proefopstelling vooralsnog richten het verschijnsel actor vermoed ik dat de stelselschaal noodzaakt tot gewinning aan andere richtlijnen voor invulling van hoedanigheden. 'We' zeggen bijvoorbeeld dat iemand een functie heeft. Maar die functie is geen verbijzondering van de persoon in kwestie, maar van de organisatie waarvan z/hij blijkbaar werknemer is. Als verbijzondering van een persoon geldt wel, ook weer bijvoorbeeld, bepaalde vakbekwaamheid. Voor een bepaalde functie van een organisatie komen dan personen met bepaalde vakbekwaamheid in aanmerking.

Uitgaande van een zo ruim als denkbaar gedachte structuur moet de uitwerking resp. invulling van hoedanighedenverbijzondering alom begrijpelijk, en dus inderdaad volgens enige richtlijnen, gebeuren. Dat valt er nuttig tot zelfs noodzakelijk aan te standaardiseren. Laten we met het oefenen meteen maar rekening houden met de behoefte aan zoiets als een handboek stelselmatige hoedanighedenverbijzondering.

73.68

Voor de proefopstelling wil ik de aanduidingen met "associatie" graag alledrie vervangen door: s(ubst)ituering. Zoals je ziet omvat die nieuwe aanduiding o.a. situering. Met actoren als voorbeeld betreft het immers situering van een andere actor tov de ene actor, en wel in een nader te verbijzonderen hoedanigheid (vandaar: sub).

Ook de aanduidingen voor de drie desbetreffende classificaties breid ik uit, ofwel actorclassificatie wordt dan actor-hoedanighedenclassificatie. En dus hetzelfde idee voor gebeurtenis en document.

73.69

Martijn Houtman heeft me weer eens verbeterd en dus, hoera, staat er voor oefening met stelselmatige hoedanighedenverbijzondering van o.a. actoren (lees ook: deelnemers aan maatschappelijk verkeer) een werkende proefopstelling klaar. Wat ook wel een gemeenschappelijk logisch gegevensmodel ervoor/-van kan heten, ;-) tref je enigszins aangepast volgens dezelfde titel(verwijzing) aan, zie opnieuw [Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#).

Ik stel voor dat we inderdaad beginnen met c.q. ons aanvankelijk beperken tot hoe actoren stelselmatig (lees ook: principieel betrekkelijk) kunnen/moeten worden bepaald. Veronderstel daarvoor ajb niet dat de proefopstelling daarvoor reeds de passende structuuroplossing biedt. Op/voor stelselschaal is geheid een andere insteek nodig dan wat – nog – werkt voor telkens een aparte toepassing. Maar welke? Wie weet komen daarvoor op een noodzakelijk idee, waarvoor de huidige proefopstelling structureel echter niet geschikt is. Over vernieuwing gesproken, ik zou niet weten wie zich ooit aan de stelselmatige hoedanighedenproblematiek heeft gewaagd, laat staan er al een deugdelijke oplossing voor kan bieden. Kortom, zulk onbekend terrein vergt verkenning, vandaar ook zo'n proefopstelling als les- resp. oefenmateriaal.

Ook – en vooral? – voor een verkenning is een plan nodig. Dat moeten we inderdaad wijzigen, en wie weet daardoor/-voor ook de proefopstelling, zodra het niet werkt.

Bij wijze van plan vermoed ik vooralsnog dat de, zeg maar, primaire explicitering verschuift van persoon naar organisatie. Mijn verklaring luidt dat op toepassingsschaal organisatie doorgaans impliciet is. Want telkens die ene, aparte toepassing was van oudsher van één, aparte organisatie (of zelfs apart beschouwd onderdeel ervan), nou ja, een organisatie betaalde ervoor en eist daardoor eigendom ervan op (wat uiteraard nog maar de vraag is voor de informatie die ermee geregistreerd is).

Omdat een toepassing eveneens beperkt is tot – facilitering van – specifieke taken, over context gesproken, is per toepassing netzo impliciet volstrekt duidelijk welke hoedanigheid geldt voor zowel de personen die gebruikers zijn van de toepassing als de personen die in het bijbehorende register vermeld staan. En voorzover hoedanigheden per toepassing verschillen, wordt daarin traditioneel voorzien door persoonsverbijzondering; relevante hoedanigheden worden 'in' een aparte toepassing als evenzovele eigenschappen aan een persoon toegeschreven. Zulke persooncentrische verbijzondering lijkt mij niet opschaalbaar. Nogmaals, we moeten begrijpen hoeveel impliciete situeringsinformatie, context dus, besloten ligt in – het besef te werken met – een bepaalde toepassing. Die informatie behoort op stelselschaal geëxpliciteerd te zijn, en gaat vooraf aan eventuele persoonsverbijzondering (a. indien persoonsverbijzondering dan überhaupt nog nodig is en b. zoals besef van welke toepassing men gebruikt vooraf gaat aan

feitelijk gebruik ervan).

Een stelsel is echter niet zomaar een verzameling toepassingen. Er bestaat daardoor juist de mogelijkheid c.q. noodzaak van explicitering van samenhang. Zo komen we o.a. op voorwaardelijke hoedanighedenverbijzondering. Zo telt een ziekenhuis functies voor medisch specialisten. Om daarvoor in aanmerking te komen moet een persoon gekwalificeerd zijn voor het medisch specialisme in kwestie. En, nota bene, ik verzin hier in de gauwigheid maar iets, als er in de ondernemingsraad van dat ziekenhuis een zetel bestemd is voor een in-dienst-zijnde medisch specialist, moet het lid dat die zetel bezet een desbetreffende functie in het ziekenhuis vervullen.

Zoals de huidige modelversie toont, betreft de eerste stap van een hoedanighedsverbijzondering het leggen van verband van de ene actor met een andere actor. Dat heet: s(ubst)ituering. Ja, dat kan ook geschreven zijn als: (sub)s(t)ituering. :-) De aard van zulk verband is dat die andere actor geldt als verbijzondering van (lees ook: wordt gesitueerd in) de ene. Neem Information Dynamics (organisatie). Via s(ubst)ituering is er verband met Martijn Houtman (persoon). Vervolgens, te weten als tweede stap van een hoedanighedsverbijzondering, moet die s(ubst)ituering worden geclassificeerd, zeg met, tja, met wat niet ...? Nou ja, laten we voor het verband Information Dynamics – Martijn Houtman zeggen: ontwikkelaar digitale stelselprogrammatuur. Hoe dan ook levert dat een vèrder actorexemplaar op. Dat kan worden benut voor voortzetting van verbijzondering van de ene actor (en als zodanig zijn alle verbijzonderingen afgeleid van één iets-exemplaar) òf om in een ander geval van s(ubst)ituering als andere actor te dienen. Enzovoort.

Of komen we uiteindelijk verder door eerst ontwikkeling digitale stelselprogrammatuur (organisatie) in Information Dynamics (organisatie) te s(ubst)ituëren met functie als nadere hoedanighedsverbijzondering. Die combinatie geldt op haar beurt als een actor(exemplaar). Als s(ubst)ituent daarvan kunnen het actorexemplaar Martijn Houtman (persoon) nemen, tot vòlgend actorexemplaar nader te verbijzonderen door de hoedanigheid functionaris. Zo'n extra recursieslag faciliteert een functionele opzet van autorisatie. Dan heeft iemand 'automatisch' de (on)bevoegdheden zoals aangegeven voor de functie waarop z/hij functionaris is (en voor zolang z/hij voor die functie aangesteld is).

Of moet op zijn beurt Martijn Houtman (persoon) zelfs eerst verbijzonderd zijn tot werknemer-met-vaste-aanstelling van Information Dynamics om vervolgens die combinatie als actorexemplaar pas in aanmerking voor functionaris te laten zijn? (Want) dat maakt het nog eens extra mogelijk om tot uitdrukking te brengen dat functies tevens door zgn externe medewerkers vervuld kunnen zijn ...

... en/of? Zo eenvoudig is het allemaal niet. Er zijn allerlei reële betrekkingen waarop de structuur voor hoedanighedenverbijzondering bemeten moet zijn. Wat behoort, dwz welke gevallen behoren, allemaal tot relevante casuïstiek? In 2014 hebben wij daarvoor al o.a. naar variaties op het thema van bewindvoering gekeken. Voor wat telt als stelsel valt eigenlijk niets uit te sluiten. Kunnen we er desondanks lijn(en) in ontdekken c.q. (richt)lijnen voor ontwerpen?

Waar we met de huidige proefopstelling al heel gauw tegenaan lopen, is ontbrekend overzicht over de verbijzonderingssporen. Maar dankzij oefening kunnen we gerichter aangeven wat we willen zien.

Spoedig een eerste oefenbijeenkomst? Graag!

73.70

Wij gaan spoedig oefenen met de proefopstelling. Daardoor komen we stellig op suggesties om hoedanighedenverbijzonderingen ook getoond te – kunnen – krijgen. Netzo stellig, en ook eveneens stellig terecht, doe jij doe suggesties àf als onpraktisch tot onzin. :-) Maar hoe dan wel? Heb jij er al idee voor? Kan je intussen ajb verder de proefopstelling voor de boekhouding vervolmaken mbt supplementen?

73.71

Nee, “plaatsgebrek” is het niet om die relatielijn dóór die resp. knooppunten te trekken. Het lijkt mij nuttig ter verduidelijking dat zo’n relatie volgens classificatie-element telt. Iemand anders dan jij, ziet dat m.i. niet aan de tekening af. Heb jij liever **niet** dat “de recursieve pijl door [het knooppunt dat staat voor] de classificatiehiërarchie heen[loopt]”? Indien jij kiest voor **niet**, wijzig ik graag het model. Laat ajb even weten.

73.72

Nicolaas van Cusa (1401-1464) laat in enkele van zijn dialogen de hoofdpersoon – op z’n Duits: der Laie – opbouwende kritiek uitspreken over het idee dat boekenwijsheid tot volledige wetenschap kan leiden. Met een Laie, een leek, dus, bedoelt hij een niet-geestelijke. Zelf bekleedt Cusa hoge kerkelijke ambten. En zijn werk kan ik lezen dankzij een ... boek. Dat is **Die Kunst der Vermutung** (Carl Schünemann Verlag, 1957) en biedt een “Auswahl aus den Schriften.” De ideeën van Cusa vind ik óók verrassend toepasselijk voor hedendaagse informatiekunde. Daarvoor is immers – de noodzaak tot – stelselmatigheid kenmerkend. Zeg ook maar dat het daarbij gaat om, overdrachtelijk uitgedrukt, een open ruimte. Een gesloten model ervan is daarom vals, maar zònder model lukt het nòg minder om onze gedragingen middels informatieverkeer alsmaar vèrder gedigitaliseerd adequaat enz. te faciliteren. Daarvoor past Cusa’s motto van geleerde onwetendheid en

bringt vor allem eine Änderung der “Form” aller Erkenntnis mit sich. Das All der Erkenntnisgegenstände ist grundsätzlich nicht mehr abschließbar[. p. 32]

houdt vooral een verandering van de ‘vorm’ van alle kennis in. Het (heel)al van de onder- c.q. voorwerpen van kennis laat zich principieel niet beperken.

noot: Voor de mijn vertalingen van Duitstalige citaten naar het Nederlands heb ik me in zowel onderhavige als volgende aantekening inderdaad enige vrijheden veroorloofd.

Terwijl met voorheen apàrte informatiesystemen de illusie van absolute kennis vaak zelfs versterkt raakte, moet dat idee als domweg ònhoudbaar worden verlaten door de doordringende mogelijkheid van digitale verkeersfacilitering. Als modelleermethode voor stelselmatige opgaven heb ik [Metapatroon](#) ontworpen en -wikkeld. Daarmee beschrijft de modelleur situationele ob-/subjectgedragingen (en dat maakt in een model die beschrijvingen contextueel verbijzonderd). Dat verbijzonderingsbeginsel kan ik niet bij Cusa ontdekken, laat staan de recursiviteit ervan, maar op z’n algemeenst voor de houding mbt kennis herken ik wijze raad. Daarvoor mag de aandacht niet worden belemmerd door de theologische oriëntatie van Cusa; voor hem is theologie nu eenmaal hetzelfde als filosofie resp. kennisleer. In genoemde bundel is een inleiding (pp. 7-69) door Hans Blumenberg (1920-1996)

opgenomen. Ook en vooral informatiekundigen moeten m.i. dringend opgeleid worden voor het besef van

Voraussetzungen, unter denen überhaupt die Frage nach dem Weltbau neu und offen gestellt werden k[ö]nn[te]. [...] Die cusanische Metaphysik gehört zu den Wurzeln der [...] Unruhe[...]. Wesentlich [...] ist, daß Nikolaus [von Cusa] der vielleicht einzige Geist seines Jahrhunderts war, der ahnte oder wußte, was diese Lockerung des Selbstverständlichen und fraglosen, an der er selbst mitwirkte, **bedeutete**. Man findet bei ihm das deutliche Gespür dafür, daß man die Welt nicht umschichten kann[. p. 10]

veronderstellingen volgens welke allereerst de vraag naar de samenstelling van de wereld op een nieuwe manier, te weten open, valt te stellen. De metafysiek van Cusa zaait de wortels van dynamiek. Nicolaas van Cusa is in zijn tijd nota bene wellicht de enige denker met een sterk vermoeden van de **betekenis** van het opschudden, waaraan hijzelf bijdragen leverde, van wat eerder vanzelfsprekend aangenomen was.

Er is helemaal niets zweverigs e.d. aan, dat vanwege verkeersoriëntatie met stelselmatigheid van dien ook informatiekundig

erst jetzt die Zerreißprobe auf die Haltfestigkeit der überkommenen Zusammenhänge herank[om]m[t]. [p. 10]

zich nù pas de kritieke toets aandient van de houdbaarheid van overgeleverde – ideeën over – samenhang.

De passende ontwerphouding laat zich in eerste aanleg negatief duiden:

Der Anspruch auf Endgültigkeit, und Genauigkeit – um es cusanisch auszudrücken –, [...] wird durch die Idee der Ungenauigkeit und des unendlichen Fortschreitens der Erkenntnis entwurzelt. [p. 13]

De eis van onherroepelijkheid en nauwkeurigheid, zoals Cusa dat zei, verliest zijn grondslag door de aanzet volgens onnauwkeurigheid en einde- resp. grenzeloze kennisontwikkeling.

Metapatroon helpt praktisch om de lat minder hoog te leggen. Terwijl kennis van iemand over van-alles-en-altijd-tegelijk zelfs ondenkbaar ver verwijderd is, lijkt de opgave alweer wat redelijker, kan maw ook positiever worden opgevat, door beperking tot telkens een situatie (en tijdstip) voor althans enige ordening van de

Entfaltung der unendlichen Vielfalt der Welt[. p. 34]

ontplooiing van de eindeloze veelvoud van de werkelijkheid.

Dan blijkt het ook netzo enigszins redelijk om samenhang tussen zulke verschillen aan te geven. Aan willekeur valt overigens nooit te ontsnappen, want wát telt als situatie resp. wát als ermee samenlopend ob- annex subject voor resulterend gedrag, is en blijft een kwestie van veronderstellingen, dwz wat Cusa oppert als – onvermijdelijk – vermoeden (Duits: Vermutung) resp. hypothese (en waarop ik sterk vind lijken wat Arthur Schopenhauer later als voorstelling ... veronderstelt). Daarvoor geldt m.i. daarom nòg sterker, dat

[d]ie Entschärfung der Grenze, die der Cusaner versucht, [...] eine Sache seiner **skeptischen** Grundhaltung [ist]. Die Skepsis ist die Entdeckerin der Zwischenstufen zwischen Aporie en Gewißheit; sie mißtraut dem Alles-oder-Nichts, weil sie das Alles für unerreichbar, das Nichts aber für tödlich hält. Das Bedürfnis nach Wissen ist [...] der Ausweis einer Notdurft für ein Wesen, das handeln muß, um leben zu können[. p. 16]

de oplossing van grenzen waarop Cusa uit is, een kwestie is van zijn principiële scepsis. Daarmee legt hij nuances tussen radeloosheid en zekerheid bloot; wie

sceptisch is, wantrouwt de houding volgens alles-of-niets. Terwijl – het – alles onbereikbaar is, weet hij dat – het – niets dodelijk is. In de behoefte aan kennis komt de drang tot uitdrukking van een organisme dat zich moet gedragen om te kunnen leven.

Dus,

[i]n der Kunst der Vermutung vollzieht sich die Lockerung der starren Statik scholastischer Grenzziehungen[. pp. 16-17]

de kunst van – het stellen van – hypothesen komt neer op het loslaten van strikte grenzen zoals de scholastiek ze nog trekt.

Desondanks laat stelselmatige oriëntatie, thans eveneens van informatiekundig belang, op zich wachten. De algemene verklaring van Blumenberg luidt:

Das Selbstverständnis des Menschen war so eng mit seiner kosmischen Stellung in der Mitte der Welt verklammert, daß der Umsturz dieses Gefüges auch den Menschen in eine Krise seines Selbstbewußtseins werfen mußte, die noch heute nicht beendet ist.[p. 17]

De mens had zijn zelfbeeld zo nauw verbonden met zijn kosmische plaat(sing) in het midden van de werkelijkheid, dat de ineenstorting van dat verklaringsstelsel wel tot een crisis van zelfbewustzijn moest leiden en die crisis is ook tegenwoordig nog niet ten einde.

De vraag lijkt mij zelfs eerder of het er ooit van kàn komen. Valse vernieuwingsretoriek klinkt alom. De daadwerkelijke ontkenningen van – de noodzaak tot – stelseloriëntatie vind ik echter weinig hoopgevend. Voor wie vertrouwd is met het formalisme volgens Metapatroon, lijkt mij alweer begrijpelijker, herstel, minder onbegrijpelijk, :-) dat

die Vorstellung einer Mitte selbst [...] aufgegeben und in die Metaphysik verwiesen [ist].[p. 19]

de voorstelling van een absoluut midden moet worden verlaten en tot de metafysica behoort.

Wat mij betreft gaat juist die verwijzing evenmin op. Indien een verondersteld ob- resp. subject zich gedraagt al naar gelang de veronderstelde situatie, is het natuurlijk de vraag hoe zulke verschillen tóch samenhangen. Daarvoor veronderstel ik de nul-identiteit van het ob-/subject in kwestie. Op die manier heeft èlk ob-/subject weliswaar ‘zijn’ midden, maar dat stelt gedragsmatig juist niets voor. Dat laat zich als operationalisering ervan duiden, dat

[b]ei Nikolaus von Cues [...] der Begriff der Individualität verwurzelt [ist] in einer Grundvorstellung, die man als die der “intensiven Unendlichkeit” bezeichnen könnte.[pp. 33-34] In dieser neuen Auffassung von der Individualität [zeichnet sich] schon ab, daß [...] nicht nur Erkenntnis, sondern auch [...] Seinsentfaltung [...] dem Geschöpf als Inbegriff seines Daseinssinnes zufällt. Die “intensive Unendlichkeit” ist eine Struktur, die die Statik des klassischen Substanzbegriffs durchbricht.[p. 35]

volgens Nicolaas van Cusa het individualiteitsbegrip zijn wortels heeft in de aanname die “intensieve oneindigheid” genoemd kan worden. Door zijn nieuwe opvatting van individualiteit duidt zich al aan, dat voor een organisme als kenmerkend voor zijn bestaat niet alleen kennis geldt, maar ook bestaansontplooiing. Aldus biedt “intensive oneindigheid” een structuur voor dynamiek; daarmee is de onbeweeglijkheid volgens het klassieke begrip van substantie doorbroken.

Onder ontplooiing versta ik gedrag, en kennis principieel als middel voor gedrag. Zo instrumenteel duidt Cusa kennis nog niet, maar de opvatting die Blumenberg aan hem toeschrijft heeft er m.i. al veel van weg:

[D]er Mensch beginnt sich nun zu verstehen als ein Wesen, dem [...] sein Dasein Stellung**nehmen** innerhalb der unendlichen Seinsentfaltung bedeutet.[p. 35] Dieser Zusammenhang zeigt sich am deutlichsten an dem zugleich wichtigsten Zug, den Nikolaus seinem Menschenbild gibt, an der schöpferischen Potenz des Menschen[. p. 47 d.h.] de[m] aktiven und originären Anteil des Subjekts am Erkenntnißprozess[. p. 55] Ist der menschliche Geist einmal als eine Kraft begriffen, aus der sich eine eigene, eben menschliche Welt entfaltet, dann verteilen sich alle Akzente neu; bis dahin im Dunkel der Selbstverständlichkeit Verborgenes rückt ins Licht, bekommt Gesicht, sagt aus.[p. 59]

De mens begint zichzelf te beschouwen als een organisme die betekenis aan zijn bestaan geeft door hoe hij zijn plaats kiest onder omstandigheden van oneindige ontplooiing. Zulke samenhang komt het duidelijkst tot uitdrukking met het belangrijkste kenmerk dat Nicolaas aan de mens toeschrijft, te weten zijn scheppend vermogen en aldus de actieve, oorspronkelijke bijdragen van het subject aan dynamiek van kennis. Zodra de denkende mens opgevat raakt als bron van kracht waarmee hij zijn eigen, kenmerkend menselijke wereldbeeld schept, komt het tot een totale herschikking van wat als toonaangevend geldt; wat eerder in de schaduw van vanzelfsprekendheid verborgen moest blijven, treedt nu in alle duidelijkheid op de voorgrond.

Nogmaals, volgens mij kapt een subject gedragsmatig, en daarvoor inderdaad principieel geleerd onwetend, oneindigheid als het ware àf door telkens situering:

Natur ist nicht das schlechthin Vorgegebene, der in sich feste und aus sich selbst seiende Bestand [...]; in [...] dem raumzeitlichen, gesetzlich faßbaren Inbegriff aller Erfahrungsgegenstände [...] ist der Mensch [...] "im Spiele"[. pp. 62-63]

De natuur is niet domweg gegeven, maw wat als zodanig absoluut en op zichzelf bestaat; daarentegen speelt de mens méé in wat hij kenmerkend ervaart als ruimtelijke en volgens regels kenbare voorwerpen.

En zeg dan toch maar iets als feitelijke situatie bepèrkt tegelijk natuurlijk het gedrag dat een ob- c.q. subject in samenloop ermee kàn 'ontplooiën.'

Of het etymologisch ergens op slaat weet ik niet, maar ik kan het niet nalaten erop te wijzen dat het woord tel-kens suggereert dat kennen volgens een maat verloopt (en dat cyclische karakter kenschets ik als dia-enneadische dynamiek; zie verder [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#)):

Die Vorstellungen von einer solchen "Kunst" des Geistes arbeiten dem kommenden Begriff der "Methode" unmittelbar vor, ja, bei Nikolaus von Cues selbst deutet sich eine gewisse methodische Funktionalisierung [...] an[. p. 42]

De voorstellingen volgens een dergelijke "kunst" van het denkvermogen gaan onmiddellijk vooraf aan het a.s. begrip van "methode," ja, Nicolaas van Cusa kondigt als het ware een zekere functionele methodiek aan.

Als grens van een model beschouw ik de (model)horizon. Als zodanig blijft de horizon zelfs beperkt tot zijn nul-identiteit. Daar gaat àlles wat het model – verder – uitdrukt van uit c.q. daarop komt àlles in het verdere model op uit. Aldus verenigt, herstel, symboliseert de horizon alles èn niets. Dat is inderdaad tegenstrijdig, maar Cusa stelt m.i. terecht dat aan àlles wat veelheid betreft een eenheid ten grondslag ligt:

Die Genesis der Natur, herleitend verfolgt, reicht in das Nichts zurück, in die Unmöglichkeit ihrer selbstgenugsamen Begründung, [...] jener radikalste Ursprung, den das Denken nur noch als Grenze seiner rationalen Möglichkeit zu erreichen vermag.[p. 57]

De oorsprong van de natuur voert in òmgekeerde richting beschouwd terug op het niets, dus op de onmogelijkheid van uitputtende grondslagen voor zoiets als allereerste begin en geldt daarmee als uiterste grens voor wat met het denkvermogen nog redelijkerwijs valt te ... denken.

Dat noodzaakt telkens praktisch tot veronderstellingen waarmee het lijkt alsof tegenstrijdigheden zijn verenigd. Cusa noemt die, zeg maar, ultieme eenheid: God. Ander ònmogelijk woord ervoor: zen. Enzovoort. Zoals Blumenberg verwoordt,

[v]om Unendlichen her gesehen, ist die Welt in all ihrer Wesensvielfalt ein Punkt, fast ein Nichts.[p. 28]

onder de noemer van het oneindige betreft de werkelijkheid in haar ànders zo kenmerkende veelheid slechts een punt, zeg maar bijna (een) niets.

Omdat eenheid ònmogelijk als zodanig valt te kennen door wie slechts een lid volgens veelheid resp. meervoud is, zijn – ook en vooral – mensen als zulke leden – leken? – veroordeeld tot

Ungenauigkeit [als] ein metaphysisches Axiom, das auf der Differenz von Endlichkeit und Unendlichkeit beruht[. p. 19]

onnauwkeurigheid als aanname, dat nog principiëler berust op het verschil resp. de begripsmatige kloof tussen eindigheid en oneindigheid,

wat overigens ook maar weer een ... vermoeden is en moet blijven,

und das ist auch der eigentlich “moderne” Standpunkt[. p. 19] das erstaunliche Paradox der cusanischen Philosophie, [d.h.] daß die reine Spekulation, die “Kunst der Vermutung”, unmittelbar auf die empirische Haltung ausmündet.[p. 20] In der Vorgeschichte dieses weitesten Schrittes zur Sprengung der [...] Enge des menschlichen Erkenntnisraumes nimmt die cusanische “Kunst der Vermutung” einen entscheidenden Platz ein.[p. 21]

en dat betreft meteen wat zo modern aandoet aan die opvatting. De opvallende paradox van de filosofie van Cusa houdt in, dat pure speculatie à la de kunst van de hypothese prompt leidt tot de waardering voor ervaringen. In de aanloop tot opening van wat de mens tot de ruimte voor zijn mogelijke kennis rekent, heeft Cusa met zijn nadruk op hypothesevorming daarom een beslissende bijdrage geleverd.

Terwijl Cusa geen als het ware horizontaal verbijzonderingsperspectief biedt, zoals Metapatroon volgens situatie/context, geeft hij wel degelijk – zoiets als – een verbijzondering aan, zij het nog klassiek verticaal. Zoals Blumenberg verklaart:

Transzendenz und Immanenz sind also perspektivisch bedingte Zerfällungen eines in seiner Einheitlichkeit nicht analysierbaren Sachverhalts[. p. 26]

(Ook) transcendentie en immanentie bieden immers slechts perspectieven met beperkingen van dien voor wat in zijn ultieme éénheid als zodanig nooit open staat voor analyse.

En

[d]ie Entdeckung der Perspektive und ihre theoretische Durchdringung gehört zu den wesentlichen geschichtlichen Voraussetzungen der Neuzeit.[pp. 26-27]

de ontdekking van het perspectief inclusief verspreiding van bijbehorende theorie vormt historisch gezien tot de belangrijkste aanzetten tot wat de moderne tijd is gaan heten.

Wat neerkomt op subjectief situationisme zoals ik dat opvat, betreft inderdaad

[d]ie Reflexion auf den Standort, von welchem aus man die Welt sieht, und auf die Bedingtheit dessen, was man sieht, durch diesen Standort[. p. 27]

de principiële overweging volgens het standpunt van waaruit het subject de werkelijkheid beschouwt en hoe dat standpunt vervolgens als voorwaarde geldt voor wát het subject beschouwt c.q. kan beschouwen.

Volgens Blumenberg is zulke perspectivisme wat

den neuzeitlichen Menschen charakterisiert.[p. 27]

kenmerkend is voor de (post)moderne mens.

Was het maar zo! O.a. onder zgn ict-ers valt er vrijwel alom nog weinig tot zelfs niets van te merken. En intussen zouden 'we' zelfs al in de postmoderne tijd leven. De moeilijkheidsgraad acht ik eruit te bestaan, dat

das perspektivische Moment [...] in die Metaphysik ein[dringt. p. 27]

de grondslagen vooral de variëteit van perspectief moeten faciliteren.

Ofwel, er is een heuse paradigmawissel gevraagd, en dat valt inderdaad niet mee.

73.73

In **Von der wissenden Unwissenheit** (in: **Die Kunst der Vermutung**, Carl Schünemann Verlag, 1957, pp. 70-185) stelt Nicolaas van Cusa dat, althans voorzover ik hem begriip – wil begriipen? –, voor begriip van eenheid slechts een aanname van veelheid in aanmerking komt. Gelet op eenheid is zo'n onvermijdelijk splijtende aanname hoe dan ook verkeerd of, voor wie dat te grof vindt klinken, schiet tekort. Zoals Cusa opmerkt in **Über die Vermutungen** (in: **Die Kunst der Vermutung**, pp. 184-230):

Die unerreichbar eine Wahrheit wird also nur in der Unangemessenheit der Vermutungen erkannt.[p. 192]

Wat als één waarheid onbereikbaar blijft, laat zich slechts kennen door aldus principieel tekortschietende speculaties en hypothesen.

Volgens Cusa geldt eenheid volgens de begripsmatig principieelste aanname als drieledig:

Denn es gibt keine Realisierung ohne Realisierbares, Realisierendes und Verknüpfung, die durch das gemeinsame Wirken beider vollendet wird.[p. 137]

Want een uitkomst is niet mogelijk zonder iets waarvan het de uitkomst is, zeg een aanvang, iets anders waardoor die aanvang tot uitkomst raakt en hun samenhang die voor de werking nodig is.

Daarmee strookt m.i. de netzo drieledige veronderstelling, nee,

keins dieser drei Prinzipien [besteht für sich] ohne das andere[, p. 155]

van die elementen kan geen enkele los van de andere gezien worden; ze zijn onlosmakelijk,

à la ob-/subjectief situationisme: gedrag resulteert uit samenloop van een object resp. subject met een situatie. Ik duid daarvoor ob-/subject en situatie zowel betrekkelijk als recursief toepasselijk (zoals formeel-methodisch als grondslag geldt

voor [Metapatroon](#) waarmee samenhangende betekenisverschillen kunnen worden gemodelleerd, dwz stelselmatig geordend):

So sind in dieser ersten Vielheit, [... d.h. dem] Geist als das dreieinige Prinzip [...] wie in einem Modell, die Größen und die Bestimmungen der Verschiedenheit und Ungleichheit beschlossen [und] gelangt man zu[r] Zusammensetzung. So ist also unser Geist ein Prinzip der Unterscheidung, der Verhältnisbestimmung und der Zusammensetzung.[p. 194]

In die allereerste verveelvoudiging, dwz met het denkvermogen verondersteld als driedig model van eenheidsbeginsel, liggen alle verdere betekenissen volgens verschillen resp. ongelijkheid besloten en daardoor past samenhang ertussen. Kortom, het denkvermogen omvat onlosmakelijk differentiatie, duiding van verhoudingen en – het aanbrengen van – samenhang tussen gemaakte verschillen volgens zulke verhoudingen.

Dus, terwijl het oppervlakkig gezien de schijn ervan heeft dat

sich alles je für sich bewegt, um in seinem Sein vollkommener zu sein und sich von jedem anderen abzuheben, schränkt dennoch jedes des anderen Bewegung ein und nimmt mittelbar oder unmittelbar daran teil, damit es **ein** All ist[. p. 154]

alles louter voor zichzelf gedraagt, dwz ter vervolmaking van zijn eigen bestaan en daarom ter afscheiding van al dat anders is, beperkt daarentegen het gedrag van de één dat van een ander resp. maakt er over en weer onlosmakelijk onderdeel van uit, nota bene opdat alles-in-één bestaat.

Voor een subject telt voor zijn situationele gedrag telkens een motief, ofwel

sie bewegen sich mit dem Ziel, sich [...] zu erhalten durch die natürliche Verbindung [...], die in der Natur, welche alle Bewegung in sich enthält, geeint, in den Individuen jedoch getrennt verwirklicht sind.[p. 154]

voor hun levensbehoud gedragen subjecten zich verenigd vanwege de natuurlijke samenhang, die zowel alle gedragingen omvat als echter tot verwerkelijking komt door zulke onderscheiden individuele subjecten.

Als het om subjecten gaat, dwz organismen met cognitief vermogen ofwel, zoals Cusa met theologische toonzetting stelt in **Der Laie und die Weisheit** (in: **Die Kunst der Vermutung**, pp. 231-265),

ein jedes Wesen, das überhaupt zu einem Selbstsein gerufen worden ist,[p. 250]

een bepaald organisme dat als het ware als opdracht de ontplooiing van zijn bestaan heeft,

is onderscheid naar gedragingen mede verklaard, doordat

aber der geschaffene Geist mit seiner endlichen Kraft in jedem einzelnen auf je eigene Weise tätig [ist], so daß es keine Übereinstimmung unter den Vermutungen aller gibt[. p. 192]

het beschikbare denkvermogen door zijn eindige capaciteit echter voor elk subject op bijbehorend afwijkende manier functioneert, waardoor ook de hypothesen van alle subjecten niet – kunnen – overeenstemmen.

Daarom stelt Cusa ook, dat

[w]as ich hier mitteile, [...] sind **meine** Vermutungen, die vielleicht bei größerer Macht der Einsicht sehr unzulänglich erscheinen mögen, die aber doch – wenn ich auch fürchten muß, daß viele sie wegen ihrer Nichteinfügharkeit in die überlieferten Denkformen verachten werden – [...] dienlich sein können[. 192]

wat ik beschrijf, **mijn** hypothesen zijn. Voor iemand met méér inzicht kunnen ze ernstig tekort schieten. Desondanks acht ik ze bruikbaar, hoewel ik vooral vrees dat menigeneen ze prompt afwijst, omdat ze niet passen in overgeleverde opvattingen.

Nee, die paradigmawissel heeft zich nog steeds niet werkzaam verspreid, te weten dat

die unüberbietbare Unendlichkeit nur im vielfältigen Auffassen recht entfaltet werden kann.[p. 250]

principiële oneindigheid slechts optimaal valt te ontplooien door veelvoud.

Zoals uit **Der Laie über den Geist** (in: **Die Kunst der Vermutung**, pp. 266-296) blijkt, ontgaat Cusa weliswaar niet de noodzaak van wat ik verbijzondering noem:

Wir benennen nämlich eine Sache durch ein bestimmtes Wort in einen bestimmten Sinne und dann dieselbe Sache durch ein anderes Wort und in einem anderen Sinne.[p. 270]

Wij benoemen een onder- c.q. voorwerp immers met een bepaald woord in een bepaald opzicht en vervolgens hetzelfde onder-/voorwerp met een ander woord en in een ander opzicht.

Maar omdat hij zich tot aparte woorden beperkt, mist hij dat vooral context dient ter onderscheiding resp. toespitsing. Met context als onlosmakelijk onderdeel van een teken luistert alweer véél minder nauw wat Cusa

– principieel dus wèl terecht – als belemmering ervaart:

So meine ich, daß darum, weil es die Eigentümlichkeit des Wortes ist, eines Mehr und Weniger fähig zu sein, das präzise Wort nicht gewußt werden kann.[p. 270]

En omdat facilitering van een zekere variëteit van betekenissen kenmerkend voor woordgebruik is, meen ik dat woordbetekenis nooit nauwkeurig gekend kan zijn.

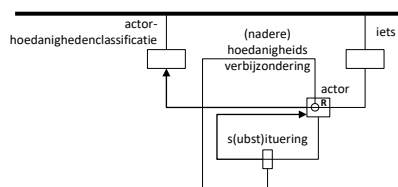
Desondanks ziet Cusa in taal(gebruik) al méér dan louter beschrijvingsmiddel. Mijn idee is dat taal resp. teken zelfs principieel dient voor gedragsafstemming, nota bene zowel intra- als intersubjectief; mijn taal-/tekenbegrip vat ik samen met de stelling dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Daar lijkt volgens mij toch op, wat Cusa schrijft in **Über den Beryll** (in: **Die Kunst der Vermutung**, pp. 320-340):

Wenn jemand zu uns spricht und wir das Wesentliche seiner Rede erfassen, so berühren wir damit nichts anderes als das Wollen dessen, der spricht.[p. 333]

Wanneer iemand het woord tot ons richt en wij – willen – begrijpen wat hij zegt, doen wij op onze beurt niets anders dan een poging tot veronderstelling van het motief van wie spreekt.

73.74

Niet, dus:

73.75

Nav een citaat dat ik je uit het werk Baltasar Gracián stuurde, [zie **aantekening 73.33**,] merkte je als antwoord op: "Je vindingrijkheid voor analogieën is

bewonderenswaardig.” Vooruit, omdat je relevante kennis van klassiekers zo waardeert, :-) kom ik ditmaal ipv een citaat met een verwijzing naar eveneens eeuwenoud werk.

In het voorwoord van wat Robert Irwin met zijn ondertitel een intellectuele biografie noemt, verklaart hij dat Ibn Khaldun (1332-1406) zich bewust was van

[t]hree things lead[ing] to error. First, partisanship. Second, gullibility. Third, ignorance of what is intrinsically possible.[**Ibn Khaldun**, Princeton University Press, 2018. p. x]

Thans van methodisch belang voor stelselmatig informatiekundig ontwerp(en), dwz vooràl model(lering) van samenhangende betekenisverschillen, is dat – Irwin stelt dat –

[i]t was this third issue that first and foremost [Ibn Khaldun] sought to address[. p. x]

Zeer beknopt geeft Irwin de crux aan van Ibn Khalduns ‘methode:’

One need[s] to take account of [...] how things work when the situations are similar, and then how things work when the situations are dissimilar.[p. xi]

Irwin merkt erover op, dat destijds

[t]his was an unusual thing [...] to do.[p. xi]

Zucht, dat is het voor informatiekundig ontwerp(en) helaas nog steeds, hoewel [Metapatroon](#) voor beschrijving van zulke veranderlijke orde dus inmiddels een èchte methode biedt. Irwin herhaalt wat met zoveel woorden de oproep is die Ibn Khaldun ruim zes eeuwen geleden deed. De les die we moeten leren is dat

[t]here [are] other ways of looking at the world than the one we mostly take for granted.[p. xiii]

Sterker nog, er is eigenlijk géén wereldbeeld in de zin van ènkelvoudig, maar voor een subject telkens zijn situatiebeeld. Wat omvattend(er) gewoonlijk – nog – wereldbeeld heet, zeg ook maar ontologie, metafysica e.d., is aldus – zoiets als – metasituationeel van aard (en dat is dan wèl ènkelvoudig).

Ook digitale technologieën zijn slechts middelen. Tot dusver worden ze echter benut voor méér van hetzelfde. Dat klopt natuurlijk niet voor infrastructuur voor informatieverkeer voor een samenleving met – dynamiek van – variëteit van dien. Daarvoor helpt alsmaar méér technologie niet, pakt zelfs averechts uit, zolang het doel ermee kortzichtig, maw feitelijk monosituationeel, bemeten blijft.

Kijk, programmeurs zijn er genoeg, en wie weet zelfs véél te véél. Er is een verhoudingsgewijs zéér gering aantal informatiekundige ontwerpers nodig. Zulke ontwerpers zijn er echter nog steeds niet, laat staan bekwaam voor stelselmatige ontwerpogaven. Opleiden, dus. Nee, wie zich allemaal it-architect oid noemen zijn doorgaans juist òngeschikt daarvoor. Dat zijn immers meestal opgeklommen programmeurs, met zelfs daarvoor geen deugdelijke opleiding. Hoe dan ook oriënteren zij zich, retoriek ten spijt, volgens technologie. Wat zij aldus als vernieuwend, vooruitstrevend enzovoort presenteren, en naar ik aanneem geloven zijzèlf er ‘heilig’ in, belemmert facilitering van reële variëteit. Zoals ik eerder nav Graciáns citaat schreef, neem het dan in elk geval van Ibn Khaldun aan!

73.76

Als oefening voor stelselmatig puzzelen met verbonden hoedanigheden ga ik eens na hoe volgens herhaalde drieslagen valt uit te drukken dat B de huisarts van A is. Allereerst moeten A en B als ietsexemplaren opgegeven zijn. Omdat daarvoor

geheid herhalingen van hoedanigheidsverbijzondering aan de orde zijn, zou het weleens nuttig kunnen zijn om desbetreffende niveaus aan te geven. Voor een ietsexemplaar stel ik vooralsnog nul als niveaugetal voor. De aanzet is dus gevormd met:

0: A

0: B

Van zowel A als B moet verklaard zijn dat het om een actor gaat, hier in beide gevallen van het soort persoon. Dat betreft eveneens in beide gevallen het eerste actorniveau:

1: 0: A – persoon

1: 0: B – persoon

Uitgaande van zo'n actor (eerste slag) kan via s(ubst)ituering met een andere actor (tweede slag) en vervolgens kwalificering van dat verband (derde slag) een verbijzondering van de uitgangsactor worden opgegeven. Met de uitgangsactor op het eerste actorniveau belandt de aldus resulterende actor op het tweede actorniveau:

2: 1: 0: A – persoon – 1: 0: B – persoon – patiënt

Maar voordat A zich wil gedragen als patiënt van B, wil zij (lees overal ook: hij) stellig weten dat B een gekwalificeerde medicus is. Op dit punt is overigens reeds duidelijk dat de weergave moeilijk 'leesbaar' is. Dat valt m.i. op twee manieren – enigszins? – te verhelpen. De ene manier toont onderverdelingen met haakjes:

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: B] – persoon] – patiënt

De andere manier benut ruimtelijke opmaak, bijvoorbeeld:

0: A

1: persoon

2: patiënt (van)

0: B

1: persoon

Om als patiënt in aanmerking te komen vergt van een persoon géén nadere kwalificering. Of? Dat geldt inderdaad niet algemeen. Maar dit voorbeeld beperkt zich ertoe dat – in Nederland – niet iedereen zich als huisarts kan vestigen. Even nakijken in Wikipedia ... Er bestaat inderdaad een BIG-register (Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg) onder beheer van CIBG, en uitvoeringsorganisatie van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Dus:

0: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

1: [0: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport] – organisatie

0: CIBG

1: [0: CIBG] – organisatie

2: [1: [0: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport] – organisatie] – [1: [0: CIBG] – organisatie] – uitvoeringsorganisatie

Daar moet persoon B geregistreerd staan als erkend, zeg maar even, zorgverlener/huisarts:

2: [1: [0: B] – persoon] – [2: [1: [0: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport] – organisatie] – [1: [0: CIBG] – organisatie] – uitvoeringsorganisatie] – zorgverlener/huisarts

Dat levert voor de verbijzondering van A als patiënt van B de volgende actor op:

2: [1: [0: A] – persoon] – [2: [1: [0: B] – persoon] – [2: [1: [0: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport] – organisatie] – [1: [0: CIBG] – organisatie] – uitvoeringsorganisatie] – zorgverlener/huisarts] – patiënt

De ruimtelijke opmaak hiervoor laat ik maar even voor wat 'ie is ... Deze zelfs nog maar ruwe oefening in stelselmatige explicitering benadrukt de – moeilijkheid van de – opgave van overzichtelijke, begrijpelijke presentatie.

Let wel, we zijn er met B-als-erkende-huisarts nog niet. Want wat geldt als grondslag voor zijn erkenning als zodanig? Dat moet – onder andere? – een medisch diploma zijn. Ofwel, zij heeft eerder door verband met een medisch opleidingsinstituut met succes een relevante opleiding afgesloten. Maar om tot die opleiding toegelaten te worden moest zij nog weer eerder een andere opleiding gevolgd hebben met een diploma als resultaat. Voor het patiëntschap van A tov B is dat allemaal echter niet van onmiddellijk belang. In plaats van die hele opleidingsdooptocht van B mee te slepen voor zo'n verbandsexemplaar kan een actor verwijzen naar een document dat als grondslag ervoor geldt, met dat document als verslag van een gebeurtenis waaraan bepaalde actoren deelnamen, eventueel enzovoort. Dergelijke cycli staan beschreven in [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) en het latere model [Situationele hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#) is erop berekend (zij het via een omweg). Dat pleit ervoor om de verbijzondering telkens zo beperkt mogelijk te houden. Behalve

1: [0: B] – persoon

kan tevens

1: [0: B] – zorgverlener/huisarts

opgegeven zijn, met die actor als deelnemer aan een situatie resp. gebeurtenis waarvan een document het verslag biedt. Ofwel, vanuit die ene actor is een controlespoor gelegd voor wat haar constituerende betreft. Dat kan telkens verder terug lopen, dwz voor elke actor die deelnam aan die eerdere gebeurtenis, enzovoort (en zo moeten we via één of meer van zulke constitueringscycli als het goed is uitkomen op

1: [0: B] – persoon

Indien we dit als richtlijn kiezen, is de druk op van overzichtelijke actorpresentatie wellicht wat minder (maar dat blijft m.i. een ingewikkelde opgave die we redelijk moeten oplossen). Het patiëntschap van A tov kan aldus in elk geval wederom beperkter uitgedrukt zijn:

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: B] – zorgverlener/huisarts] – patiënt

Oh ja, ook dieren kunnen patiënt zijn.

73.77

Waar A als patiënt geldt, kan ook een huisartsenpraktijk zijn. Dan is als actor verbijzonderd

1: [0: C] – huisartsenpraktijk

die herleidbaar moet zijn tot (lees ook: geconstitueerd is vanuit)

1: [0: C] – organisatie

Dat leidt tot

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: C] – huisartsenpraktijk] – patiënt

Wie A daadwerkelijk behandelt kan van consult tot consult variëren. Zo'n consult is dan een gebeurtenisexemplaar met als deelnemers

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: C] – huisartsenpraktijk] – patiënt

en

2: [1: [0: B] – zorgverlener/huisarts] – [1: [0: C] – huisartsenpraktijk] – arts/behandelaar

Als richtlijn lijkt zich aan te dienen, dat we ver kunnen komen met niveau-2 hoedanigheidsverbijzonderingen, mits voorwaardelijkheid is uitgedrukt met grondslagverwijzing. Of?

Nota bene, wat nogal wat gewenning vergt is zoiets als omkering van uitgangspunt voor verbijzondering. In het ene register dat een huisarts bijhoudt, lijkt iemand als patiënt een verbijzondering van de arts in kwestie. (Pas) op stelselschaal raakt duidelijk dat het met de aanduiding met patiënt om een verbijzondering van iemand zelf gaat, en wel in relatie tot een arts.

73.78

Wat jij als een probleem schetst, kan slechts grondig worden opgelost door informatiebeheer stelselmatig te beoefenen. Daar is inderdaad de informatierotonde als hulpmiddel onmisbaar voor, maar nadere hoedanighedenverbijzondering vergt dat m.i. dan weer niet (en ik herken er bij nader inzien daarom geen passende oefenstof in :-).

Indien 'iets' wordt geregistreerd, gebeurt dat met waarde(n) volgens eigenschap(pen). Zelfs wanneer dezelfde eigenschappen gebruikt zijn, heeft het er met respectievelijk verschillende waarden ervoor alles van weg dat zulke registraties verschillende ietsen betreffen. Uitgaande van wat er zoal geregistreerd staat, is er immers niets dat erop wijst dat die verschillende registraties feitelijk over één en hetzelfde iets gaan. Die verwarring kan ontstaan, klopt, indien in de periode tussen registraties eigenschapswaarden wijzigen. Er bestaat geen toverformule, die alsnog verband legt tussen wat slechts onverbindelijk beschikbaar is.

De kans op gemiste iets-identiteit is met zgn primaire processystemen inderdaad reëel om m.i. de volgende redenen. In de eerste plaats zijn er voor sommige sectoren aparte pps-exemplaren met bijbehorende registers per rechtbank enz. Ten tweede geldt een gerechtelijke procedure, een zaak, dus, vergaand apart. Voor registratie van zaakpartijen is het bereik van coördinatie daarom niet eens het pps-register in kwestie als toepassing, maar daarbinnen telkens de enkele zaak. Zonder voldoende overeenkomstige eigenschapswaarden kan ook aansluiting van

pps-en op een informatierotonde dus niets uitrichten. De houding mbt zaakregistratie moet veranderen. Althans, dat is nodig wanneer het belang erkend is om óók overzicht te kunnen verkrijgen over de verschillende zaken waarbij hetzelfde iets betrokken is. Voor registratie van een nieuwe zaak kan daarvoor onder eerder geregistreerde zaken worden gezocht volgens relevante eigenschapswaarden. Dan is voor een natuurlijk persoon BSN geen gek idee. Maar hoe zit het met een buitenlander zonder vaste woon- of verblijfplaats en – naar verluidt – afkomstig uit een land met een ander tekenstelsel (waardoor ‘vertaling’ van naam e.d. naar ‘ons’ alfabet van registratie tot registratie ‘gemakkelijker’ kan afwijken)? Dan is zoiets als een stelselsleutel natuurlijk geen gek idee, dus met expliciete verwijzing naar relevante registers volgens – de waarde van – informatiesleutel aldaar.

Wanneer een zoekactie via de informatierotonde niets oplevert, wil dat – dus – nog niet zeggen dat het te registreren iets eerder niet geregistreerd is. Nogmaals, intussen kunnen eigenschapswaarden veranderd zijn. Als iets een zaakpartij betreft, moet haar/hem worden gevraagd of z/hij betrokken was bij eerdere en/of is bij lopende zaken. Is het antwoord bevestigend, dan kan iemand nader worden gevraagd naar eerder geldige eigenschapswaarden. Tja, als iemand wèl bij andere zaken betrokken was/is, maar dat weigert te zeggen, houdt het op.

Het lijkt mij voor optimale facilitering van rechtsgang redelijk om voor zaakregistratie, in het geval dat iets een natuurlijk persoon is, naar bewijs van BSN te vragen (of naar een vergelijkbaar uniek kenmerk voor wie – nog – géén BSN kan presenteren), al helemaal wanneer een zaakpartij – dat gedeelte van – de zaakregistratie verzorgt. Ik meen dat hoedanighedenverbijzondering onder de noemer van actor voor dit identificatieprobleem géén oplossing biedt. Het is en blijft immers juist die ene actor en daar moet het qua informatierotonde ook vooral om draaien.

Je ziet wel bevestigd, waarom volgens Metapatroon een ietsexemplaar een zgn nul-identiteit heeft, dwz een unieke identificatie nota bene zònder gedragswaarde. Als beginsel geldt dat elke eigenschapswaarde kàn wijzigen. Inclusief BSN! Daarop bestaat géén uitzondering (behalve dus die nul-identiteit). Dat versterkt de noodzaak van een stelselmatig bemeten scharnier, zeg ook maar – unieke waarde van – stelselsleutel.

Door de informatierotonde voor toetsing van iets tijdens nieuwe registratie te benutten, kunnen de pps-en met betrekking tot ietsen feitelijk volgens zaakschaal opgezet blijven. Zònder stelselmatig informatiebeheer geïnstrumenteerd met de informatierotonde blijft dat probleem ònoplosbaar, het is niet anders.

Kan je het volgen? Of maak ik onverhoopt een kolossale vergissing?

73.79

Het probleem dat jij aankaarte betreft inderdaad dramatiek voor mensen zèlf, te weten voor wie overweegt om te ondergaan wat een geslachtsverandering heet. Voor hen is dat dus stellig van een àndere orde dan bijvoorbeeld verandering van woon- en verblijfplaats (adres). **Informatiekundig is er echter géén verschil.**

Abusievelijke extrapolatie van verschillen is een gangbare fout. Omdat doelen verschillen, wordt klakkeloos aangenomen dat óók de middelen ervoor wel móeten verschillen. Maar het maakt middelmatig natuurlijk niet uit waaròm je op een spijker slaat; je doet dat telkens met een hamer.

Vooral informatiekundig ontwerp enz. blijkt zich te lenen voor veralgemenisering van digitaliseringsmiddel, want tevens doelen (lees praktisch ook: situaties) worden met informatie uitgedrukt. Dat faciliteert willekeurige doel-middelconfiguraties (en daarom

biedt [Metapatroon](#) de passende modelleermethode voor stelselmatige variëteit). Dit zou allang basaal informatiekundig inzicht moeten zijn, maar is het helaas nog vrijwel nergens.

73.80

Van wie het onvermijdelijke blijft ontkennen, wordt gezegd dat hij (of zij) zijn (of haar) kop in het zand heeft. Wie zelf zijn (of haar) kop diep in het zand gestoken houdt, 'weet' van de onmogelijkheid om überhaupt veranderingen te (h)erkennen. En, vooral, gedraagt zich ernaar.

De vraag is dus voor wie Sascha Lobo zijn boek **Realitätsschock, Zehn Lehren aus der Gegenwart** (Kiepenheuer & Witsch, 2019) geschreven heeft. Laat ik zeggen dat hij nogmaals op een rijtje – of is dat nog een ontkenningsbegrip? – zet, wat er zoal gaande is. Populair gezegd zou ik zeggen: Wen er maar aan! Voor evenwichtige verhoudingen vestigt hij tenslotte zijn hoop op de "Weisheit der Jugend." Hmm. Dat vind ik dan toch weer een symptoom van ontkenning. Laat daarentegen iederéén zich aangesproken weten. En inmiddels ben ikzelf zo oud, dat mij allang opgevallen is dat opbouwende (protest)houding in veel mensen nogal gauw verkeert in bekrompen winst- annex behoudzucht. Wie houdt met jeugdig enthousiasme ook vol? Terwijl ikzelf – of is dat ook maar weer een illusie? – progressiever wordt, meen ik opeenvolgende generaties grotendeels conservatiever te zien worden.

Voor wat ik als mijn vakdiscipline beschouw, en dat is informatiekundig ontwerpen, geldt m.i. de noodzaak van verkeersoriëntatie met daarvoor stelselmatig passende voorzieningen, infrastructuur, dus, onvermijdelijk. Toen ik erover dacht wat een geschikte Nederlandse vertaling van Lobo's titel is, kwam ik op wat ik als titel van een artikel voorstel. Nogmaals: Wen er maar aan!

73.81

Digitale technologieën zijn nogal nieuw. Maar in hoeverre is al dan niet nieuw wat we ermee maken? Waarop we mikken zijn voorzieningen voor informatieverkeer met deelnemers aan telkens onderlinge interactie op afstand van elkaar in plaats en/of tijd.

Volgens digitalisering valt grotere plaatselijke met alweer – veel – geringere tijdsafstand te overbruggen. Dat is er voor verkeersdeelnemers dus allereerst nieuw aan. Hier laat ik beperkingen door zulke vernieuwing in het midden. Ofwel strikt rooskleurig beschouwd doen er zich voor wie zich gebruik van digitale verkeersfacilitering kan veroorloven, mogelijkheden voor méér en ook andersoortige interacties voor met méér eveneens als deelnemers aangesloten wederpartijen. Dat is er vervolgens nieuw aan.

De vraag is echter, of met verruiming van – mogelijk – zowel aantal als bereik van interacties tevens de beginselen wijzigen volgens welke deelnemerverhoudingen gelden van interactie tot interactie.

Nota bene, dáár is juist niets nieuws aan.

Daaruit volgt dat, om de nieuwe voorziening deugdelijk te laten werken, we voor de opzet ervan het allang geldige ordeningsbeginsel voor maatschappelijke verhoudingen grondig moeten begrijpen. En naarmate we daarin beter slagen, te weten in het verkrijgen van inzicht in die sociale-structuurbeginselen, beschikken we alweer feitelijker over passend ontwerp van – gebruikskwaliteit van – de stelselmatig beoogde, praktische verkeersvoorziening.

Dàt zijn we in dit stadium aan het doen, althans, we doen een poging. We proberen te ontsnappen aan het verkeren 'in' een enkele interactie c.q. verkeerssituatie. Herstel, ontsnappen kan nu eenmaal niet. Laten we zeggen, enigszins overstijgen. Wie als het ware opgaat in een interactie, beleeft dankzij eerdere opvoeding annex -leiding doorgaans klakkeloos wat pas volgens enig overzicht herkenbaar raakt als interactiespecifieke hoedanigheden van zowel haar-/hemzèlf als andere deelnemer(s). Omdat een verkeersvoorziening echter allerlei, zo niet willekeurige, interacties 'dient' te faciliteren, moet zij opzettelijk berekend zijn op variëteit van hoedanigheden. Ik wijs er nogmaals op dat als gevolg van gebruik van zo'n nieuwe voorziening – dus in eerste aanleg nieuw mbt ervoor benutte technologie(ën) – weliswaar vervolgens ook nieuwe interacties met daarvoor passende hoedanigheden voor deelnemers eraan kunnen en zullen ontstaan, maar dat het structuurbeginsel voor dergelijke verhoudingen ongewijzigd blijft. Tussendoor merk ik op, dat een daadwerkelijke structuur ook wel een patroon heet. Aan allerlei patronen kan echter hetzelfde beginsel ten grondslag liggen, en zo'n beginsel vormt dan zoiets als metapatroon. Dit verklaart Metapatroon als naam voor stelselmatig bemeten modelleermethode.

De proefopstelling is nieuw, maar wat mij betreft gebruiken we haar vooralsnog om van klakkeloos tot alweer (meta)structureler begrip te raken van wat als beginsel zo oud is zgn sociale gemeenschappen. Zo helpt de proefopstelling op nogal paradoxale manier om – wat ik maar even noem – een voorwaardelijkheidsmaatregel als alom gepraktiseerd te herkennen. De proef biedt de mogelijkheid om iets via cycli als actor alsmaar verder in hoedanigheid te verbijzonderen. Noem dat ook maar verdiepen. Dat lijkt echter gauw onwerkbaar uitgebreid. Alternatief? Een relevante hoedanigheid kan ipv verdiept ook slechts – bijna – oppervlakkig gepresenteerd zijn. Ipv voorwaardelijkheidsrelaties in één hiërarchie, en als zodanig deels impliciet, uit te drukken, kan een ogenschijnlijk oppervlakkige hoedanigheidsverbijzondering van een expliciete grondslag voorzien zijn.

Voorbeeld. De deurbel gaat, je doet open en daar staat iemand die zegt dat z/hij de monteur van het energiebedrijf is die een nieuwe elektriciteitsmeter komt installeren. Neem je genoeg met louter die mondelinge mededeling

1: [0: ?] – monteur

om iemand binnen te laten? Ook wanneer iemand haar/zijn naam al noemde, heb je die stellig niet goed verstaan. En dan nog? De aanbeller toont daarom vaak al ongevraagd een document dat aangeeft:

2: [1: [0: D] – persoon] – [1: [0: E] – energiebedrijf] – monteur

Het energiebedrijf, nou ja, een medewerker ervan, beseft dat zo'n pasje op zichzelf nog weinig vertrouwen kan inboezemen. Daarom krijgt de bewoner in kwestie vooraf mededelingen gestuurd over a.s. installatie. Zijn die brieven resp. berichten dan te vertrouwen? Volledige zekerheid kan daarmee nooit geboden zijn. En dáárom staan er van oudsher strenge straffen op vervalsing juist van hoedanigheidsverklaringen waaraan mededeelnemers gedragsverwachtingen ontleen.

Iemand die zich bij jou aan huis als monteur voorstelt, verschilt wat de noodzaak tot geloofwaardige hoedanigheidsverbijzondering betreft uiteraard niet principieel van wie zich als ambassadeur van het ene land meldt bij het staatshoofd van een ander land. Ja, haar/zijn komst is aangekondigd en een afspraak voor de audiëntie

gemaakt. Z/hij overhandigt haar/zijn geloofsbrief.
Over oud maar dus onverminderd actueel gesproken, zoals het Wikipedia-lemma **oorkondeleer** stelt

[leidde v]oor al het onderzoek naar de echtheid van oorkonden en het onderkennen van eventuele vervalsingen [...] in de 17e eeuw tot het ontstaan van deze discipline.

Dat past volgens de sociale orderingsstructuur waarin telkens een als het ware nieuwe niveau-1 actor met hoedanigheid van dien aangenomen wordt, zeg populair ook maar: reset, indien daarvan constituerende akte opgesteld en raadpleegbaar is. (Ook geldig kan overigens een geloofwaardige mondelinge mededeling zijn.) Ook weer tussendoor merk ik op, dat het raadzaam is om naar structuurbeginselen te speuren volgens gevallen die juist verschillen van de, zeg maar, verkeersruimte waarop je vooral meent te moeten mikken. Door beperking tot wat allang vertrouwd is, dreigt het gevaar gangbare uitwerkingen voor beginselen te houden. Het idee is juist om die uitwerkingen kritisch-opbouwend te gaan beoordelen. Want als die uitwerkingen prima zouden voldoen, konden we ons de moeite van verbeteringen met daarvoor benodigde veranderingen besparen, nietwaar? Het reset-beginsel voor actoren maakt de mogelijkheid van voorgezette hoedanighedenverbijzondering, dwz hiërarchisch vanuit één ietsexemplaar, niet overbodig. Zoiets als wat ik functioneel surplus noem, komt altijd van pas. Maar juist dáárom zijn richtlijnen nodig. Waaruit bestaat de overweging volgens welke structuurbeginselen, en wat leidt tot de stelselmatig meest evenwichtige daadwerkelijke hoedanighedenstructuur?

73.82

Ik vrees in herhalingen te vervallen. Ik kom er maar mee, omdat het ditmaal voor de oefening met c.q. nav de proefopstelling nodig blijft om ons af te vragen waar we eigenlijk mee bezig zijn. Waarom doen we dat? En ook nog eens op eigen initiatief, ofwel als vrijwilligers.

Waarnaar ik zoek, is een begrip(penschema) dat kan dienen om vervolgens zo principieel mogelijk begrijpelijker te krijgen waartoe recht dient. Ik heb er **Van Dale, Groot woordenboek van de Nederlandse taal** (14e uitgave, 2005) maar weer eens bijgehaald. Een **samenleving** is

het geheel van de met elkaar samenlevende mensen, syn[oniem] maatschappij.

Dat schiet niet op. Want wat betekent het dan, wanneer mensen samenlevend zijn? Of juist niet?

Zou het lemma **vereniging** helpen? Daar(van) luidt de omschrijving o.a.

het samenkomen en samenwerken van personen tot een bep[aald] doel [alsmede] lichaam gevormd door de aaneensluiting van een aantal personen ter bevordering van enig (niet-commercieel) belang, met een bestuur en gebaseerd op statuten, syn[oniem] gezelschap, genootschap, club, groepering, sociëteit, unie.

Hmm, ik kijk verder. Bij **gemeenschap** staat o.a.

het gemeenschappelijk hebben van iets, het met een of meer anderen deelhebben aan iets [alsmede] personen die tot elkaar in een bep[aald] opzicht in een geregelde betrekking [...] staan.

Dat begint er op te lijken. Zoals de uitdrukking aangeeft, vergt “een geregelde betrekking” immers ... regels. Het recht betreft dan de verzameling van zulke regels. Nota bene, feitelijke regels zijn niet absoluut geldig verondersteld, maar beperkt tot

“een bep[aald] opzicht.” Deze kwalificering kan verduidelijken wat samenleving is. In ‘hun’ samenleving kunnen mensen betrekkingen aangaan resp. ondergaan ze betrekkingen in allerlei opzichten.

De aanduiding opzicht duidt op – de noodzaak van – erkenning van verschillen. Wat in het ene opzicht wèl geldt, doet dat in àndere opzichten juist niet. Het is een beginnersfout voor ontwerp(en) om variëteit van opzichten en daarmee verbonden verschillen te veronachtzamen. Op stelselschaal tellen nu eenmaal allerlei opzichten, en wat kortzichtig slechts – impliciet – voor één opzicht geschikt is, werkt voor àlle overige opzichten dus niet of zelfs averechts. Van telkens feitelijk maar mikken op een ènkel opzicht, wordt het ook nooit beter, integendeel.

Een principieel verschil van een samenleving met een vereniging zie ik overigens niet. Wanneer z/hij er vrijwillig lid van kan worden, is een vereniging voor een lid ervan toch vooral aantrekkelijk als middel voor het bereiken van haar/zijn individuele doelen. Oorspronkelijke verwerving van lidmaatschap van een statelijke samenleving is doorgaans ... geregeld, en dus niet vrijwillig, terwijl later wijziging van dergelijk lidmaatschap voor de meeste mensen moeilijk, zo niet onmogelijk is. Van weersomstuit heeft de overheid van een democratische staat daarom de opgave ervoor zorgen dat voor de leden, burgers, dus, als het ware nòg opener gedragsruimte ... geregeld is om hùn doelen na te streven. Dat lukt echter niet zònder enige orde; die zorg vergt aldus onderscheid volgens opzichten en dáárvoor nader bepaalde betrekkingen. Voor zover hun gedragingen volgens dergelijke opzichten in de omvattende samenlevingsruimte onderhevig zijn aan daarvoor geldige geregelde betrekkingen worden mensen geacht zich daaraan te houden. Het onderlinge verkeer volgens het opzicht in kwestie verloopt daardoor voorspelbaarder. De regels ‘vertellen’ èlke opzichtbetrokkene zowel hoe z/hij zichzelf heeft te gedragen als welk gedrag z/hij van de ànder kan of zelfs moet verwachten. Wat met opzichten bedoeld is, noem ik situatie(klassen). Voor de geregelde betrekking(en) per situatie(klasse) gelden – soorten van – hoedanigheden voor deelnemers. Een manier om hoedanigheden voor – de reële, veranderlijke variëteit van – samenlevingsbetrekkingen stelselmatig te modelleren is daarom óók een manier om het recht stelselmatig te beschrijven.

Het recht is uiteraard niets nieuws. Metapatroon als modelleermethode ervoor is dat wèl. Die methode helpt om nu ook op stelselschaal betekenissen eenduidig te bepalen, zoals mbt variëteit van geregelde samenlevingsopzichten annex -situatie(klassen) met telkens bijbehorende betrekkingshoedanigheden.

En rechtspráák? Als “een bep[aald] opzicht [met daarvoor] een geregelde betrekking” is dat, dwz hoe rechtspraak verloopt, informatiekundig qua structuur méér van hetzelfde. De volgorde van inrichting, zeg ook maar het gaan gebruiken van digitalisering volgens zo’n stelselmatige opzet, kan overigens met facilitering van rechtspraak beginnen (om pas vervolgens dekking volgens die opzet te verruimen). Zoals ik eerder heb aangegeven, functioneert rechtspraak mbt opzichthoedanigheden als zoiets als (re)set-station met dus het vonnis als grondslag voor de vèrdere hoedanigheidsbepaling. Ook meteen klaar, dus.

Ontwerpkundig merk ik nog op, dat het voor een gebruiker maar een nodeloze òmweg lijkt. Waarom, als er een hamer nodig is, zou je tijd verspillen aan een principiële overweging van materiaalverbindingen? Daardoor kan echter pas duidelijk worden, of de vraag om een hamer zinvol was. En, vooruit, als het inderdaad tòch een hamer moet zijn, is ‘ie dankzij zo’n ruime (her)oriëntatie stellig

meteen óók geschikt voor allerlei andere opgaven. Voor informatiekundig ontwerp komt daar als voordeel bij, dat verruimde oriëntatie voor een bekwame ontwerper noodzakelijkerwijs leidt tot vergaande variabelisering, zeg ook maar abstractie van basisbegrippen. Dat zorgt voor een compactere, flexibelere (meta)structuur en digitalisering ervan is dienovereenkomstig goedkoper in – verdere – ontwikkeling, onderhoud, enzovoort.

Ik meen – vooruit, de aanzet voor – een stelselmatige opvatting van – het – recht voor te stellen. En zo'n opvatting lijkt mij, zachtjes uitgedrukt, toch geen overbodige luxe voor digitalisering met potentieel van facilitering van stelselmatigheid. Het is tot dusver echter niet gelukt om daarop door gevestigde opdrachtgevers en -nemers zelfs maar enige aandacht serieus gericht te krijgen. Het helpt blijkbaar ook niet, dat ik benadruk dat het mij gaat om een opvatting volgens informatiekundig perspectief. Wie, over opzichten gesproken, niet beseft dat verschillende perspectieven aan de orde zijn, laat staat dat het ene perspectief een ander niet uitsluit, maar juist kan versterken, kan ook slechts volharden in een ééndimensionale opvatting die op stelselschaal uiteraard niet past. Zelfs tragisch is dat zaak-juridisch georiënteerde opdrachtgevers en toepassingsprogrammatuurgerichte opdrachtnemers van elkáár niet eens beseffen hoezeer hun respectievelijke opzichten afwijken, met nota bene allebei die opzichten strijdig met stelselmatigheid.

Er is slechts één, zeg maar, verlichte opdrachtgever nodig die weliswaar niet weet hoe het wèl moet, maar het erop wil wagen dat het ànders moet en dankzij een geslaagde proef weleens wil zien waartoe een vervolg ervan leidt. Wie?

73.83

Kan een vergelijking helpen om rechtsprakelijke actorenvariëteit begrijpelijker te krijgen? Ik denk daarvoor aan een toneelstuk. Opnieuw niets nieuws, dus, en met een bruikbare vergelijking kan dat uiteraard onmogelijk ànders.

Als toneelspelers doen er verschillende mensen aan mee. Stel dat het stuk allerlei scenes telt. En de indeling in scenes is zó gemaakt, heel praktisch, dat elk toneelspelend mens per scene acteert (lees ook: actor is) in één dienovereenkomstige rol (lees ook: hoedanigheid). Doordat er meerdere scenes zijn waarin dezelfde mens een rol speelt, kan z/hij in een – uitvoering van een – toneelstuk verschillende (!) rollen spelen.

Aldus kan de vergelijking helpen om een rechtsprakelijke procedure (lees ook: zaak) niet als ondeelbaar te beschouwen resp. om feitelijk verschillende hoedanigheden van een daarbij betrokken mens niet in één hoedanigheid te proppen (want dat lukt dus niet).

Voorafgaand maak ik nog enkele opmerkingen over vertegenwoordiger. Waarom, zo bespraken wij, bestaat voor bepaalde geschil- annex zaakcategorieën de verplichting tot inschakeling door een geschilpartij van een professionele procesvertegenwoordiger? Vertegenwoordigt bijvoorbeeld de advocaat in kwestie niet tevens – of zelfs vooral? – de rechter tijdens het zaakverloop? Heet z/hij de vertegenwoordiger van een eiser c.q. gedaagde, omdat die geschilpartij (lees stellig o.a. daarom ook: cliënt) voor de advocaatkosten opdraait? Voor wat een advocaat echter wèrkelijk doet, lijkt de aanduiding intermediair echter toepasselijker. De tussenschakeling van een zgn vertegenwoordiger afkomstig uit een gereguleerde beroepsgroep helpt de rechter voor ordelijk zaakverloop. In die beroepsregulering komt vergaand impliciet – geraakt? – tot gelding dat de leden ervan mbt rechtspraak óók vertegenwoordigers zijn van rechters (die er echter niet voor betalen).

Als openingsscene stel ik mij het initiatief tot aanbrengen van een geschil ter rechtsprakelijke behandeling voor. Op het toneel is aanvankelijk één actor aanwezig. Dat is de aanbrenger.

Stel dat aanbrenging langs digitale weg gefaciliteerd wordt. Mijn idee is dat vòlgend op een geslaagde procedure met een bepaald digitaal identificatiemiddel, bijvoorbeeld DigiD of eHerkenning – maar waarom niet andere middelen óók? –, een keuze gemaakt moet worden uit daarmee ‘beschikbare’ actoren.

Wie DigiD benut, komt zo o.a. uit – en ik handhaaf hier de eerder gekozen notitie met aanduiding van recursieniveaus – op actor

1: [0: A] – persoon

Als zodanig (!) geldt dus de aanbrenger. Nog in dezelfde scene roept de aanbrenger de actor op het toneel die hij het geschil wil laten behandelen dmv een gerechtelijke procedure. Daartoe kiest hij (lees overal ook: zij) een gerechtelijke behandelingsinstelling, ofwel zoiets als actor

1: [0: B] – rechtspraakorganisatie

Lees voor B bijvoorbeeld: Rechtbank Noord-Holland. Zodra B in die hoedanigheid op het toneel verschijnt, is de openingsscene meteen afgelopen ...

Het verloop van de openingsscene kan overigens ook anders. Zo kan elke gerechtelijke behandelingsinstelling een aparte aanbrengingsvoorziening bieden. In dat geval treft de aanbrenger de gerechtelijke behandelingsinstelling in kwestie reeds op het toneel aan. Dat doet er niets af aan de beperking van de openingsscene tot twee actoren en welke dat zijn.

Indien je de vergelijking maar kinderachtig vind, moet je het uiteraard zeggen!

Voorlopig kijk ik of we er verder mee kunnen komen.

Voor een toneelstuk, maar voor het gebruik van een digitale voorziening is het niet anders, geldt doorgaans een volgorde van scenes. Het toneel kan ook gesplitst worden, waardoor er zich tegelijk naast elkaar verschillende scenes kunnen afspelen. Het blijft echter zo, dat een toeschouwer telkens maar naar één scene kan kijken. Als ik houd op enkelvoudige volgorde, kan het wel zijn dat die volgorde géén betekenis heeft in de zin dat de ene scene gespeeld moet zijn om een andere scene te kunnen begrijpen (of zelfs maar in te richten).

Het is wellicht nogal platvloers om vrijwel meteen over geld te beginnen, maar hier voor de vergelijking wijd ik de tweede scene aan de bepaling van het debiteurschap mbt eventueel te betalen griffierecht. Dat is in dit vroege stadium nota bene eventueel in dubbele ... betekenis. In de eerste plaats heeft de aanbrenger nog niets bevestigd (en wat hij verder tijdens aanbrenging opvoert kan voor de verkozen gerechtelijke behandelingsinstelling aanleiding zijn voor afwijzing nog voordat een zaak aan de orde is). Ten tweede zijn er categorieën waar voor de zaken die ertoe worden gerekend geen griffierecht verschuldigd zijn; om dat – al – in dit stadium te kunnen beoordelen, vergt dat de hoedanigheid van de aanbrenger daarover uitsluitsel biedt (en als dat blijkt niet te kunnen gelden, kan deze scene dus pas gebeuren, nadat daarover op een andere manier wèl nodig en voldoende duidelijkheid is opgegeven door de aanbrenger).

Tussendoor wijs ik er nog maar eens op, dat zoiets als digitale techniek volslagen irrelevant is voor serieuze pogingen tot structureel begrip van – dynamiek van – hoedanigheidsverhoudingen.

En alvast ter geruststelling laat ik je mijn vermoeden weten dat we het onder de

noemer van actor dankzij differentiële enscenering, dus gewoon weer volgens situationele verbijzondering, gaan redden met de recursieve drieslagseenheid. Voor de debiteurbepalingsscene zijn achter de schermen voorbereidingen getroffen. Voordat het doek weer open gaat, is er gekeken of de aanbrengrer tot

1: [0: LDCR] – organisatie

staat in de hoedanigheid van rekening-couranthouder griffierecht, dus of uitgaande van de eerder als aanbrengrer opgevoerde actor – ook – de als volgt verbijzonderde actor is geregistreerd:

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: LDCR] – organisatie] – gebruiker rekening-courant griffierecht

Indien de aanbrengrer, zoals in dit voorbeeld, als actor inderdaad een willekeurige persoon betreft, is de kans op zo'n verbijzonderde actor ervan klein. Of zelfs uitgesloten? Nou ja, zonder zo'n nadere hoedanigheid verschijnt dezelfde actor als de aanbrengrer op het toneel voor de debiteurbepalingsscene, maar zal tevens als debiteur voor het griffierecht aangemerkt worden wanneer het door aanbrenging inderdaad tot – het begin van – van een zaak komt. Tijdens deze scene kan de kennelijke debiteur meteen in staat gesteld worden om tussen – andere – betaalmogelijkheden te kiezen.

Volgens het model [Situationele hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#) verwijst een actorexemplaar onder de noemer van actorperspectief naar één of meer registers met – verdere – informatie erover. Zo stel ik mij voor dat LDCR een register bijhoudt van rekeningen courant, te weten met per rekening courant zoal wie de (hoofd)rekeninghouder is, wie eventueel verder als aanbrengrer ervan gebruik kan maken en wellicht één of meer kwalificeringen (bijvoorbeeld rechtscategorie). Met de aanbrengrer als selectie criterium kunnen alle rekeningen courant waarvoor hij als gebruiker in aanmerking komt worden gepresenteerd tijdens deze tweede scene. Daaruit kan hij één keuze maken. Of toch kiezen voor één van de andere betaalmogelijkheden. Einde van de tweede scene. Er is géén verschil met een geval wanneer de aanbrengrer handelt als vertegenwoordiger. Wie inlogt met een advocatenpas kiest vervolgens als actor voor

1: [0: A] – advocaat

om daarmee de openingsscene te spelen. De opkomst voor de tweede scene gebeurt dan, althans, indien bekend als actor, door

2: [1: [0: A] – advocaat] – [1: [0: LDCR] – organisatie] – gebruiker rekening-courant griffierecht

De kans dat voor een advocaat, deurwaarder of notaris tevens die nadere hoedanigheid gevestigd is, is uiteraard véél groter (onder de huidige regeling voor afrekening van griffierecht).

Zoals ik de debiteurbepalingsscene tot dusver heb 'geschreven,' heb ik de neiging weerstaan om onder de noemer van actor feitelijk alle variëteit te willen vatten. Het moet wel een informatieronde blijven. Ofwel, er zijn en blijven alom registers voor 'plaatselijk' verdere uitwerking en samenhang. Zodra dat echter een hoedanigheid betreft die van belang blijkt voor enig verkeersaspect, met algemenere strekking, dus, moet alsnog een dienovereenkomstig actorexemplaar 'uitgewerkt' zijn. Daarvoor blijf ik uitgaan van de aanbrengrer, bijvoorbeeld

1: [0: A] – advocaat

Verder staat een rekening-couranthouder als actor geregistreerd:

2: [1: [0: C] – Blabla] – [1: [0: LDCR] – organisatie] – rekening-couranthouder

Dat maakt de volgende hoedanigheid mogelijk van de actor (die zich nu als aanbrengrer meldde):

2: [1: [0: A] – advocaat] – [2: [1: [0: C] – Blabla] – [1: [0: LDCR] – organisatie] – rekening-couranthouder] – gebruiker rekening-courant griffierecht

Op die manier kan één en dezelfde uitgangsfactor als gebruiker van meerdere rekeningen-courant gelden, dus is bijvoorbeeld óók als actor opgegeven:

2: [1: [0: A] – advocaat] – [2: [1: [0: D] – Xyz] – [1: [0: LDCR] – organisatie] – rekening-couranthouder] – gebruiker rekening-courant griffierecht

Onder zulke m.i. strikt te houden actornoemer kan echter niet worden voorzien in – eventuele – behoefte aan kwalificaties van een rekening courant griffierecht.

Oh ja, klopt het wel dat iets-volgens-niveau-2 ‘in’ iets-volgens-niveau-2 zit? Ik zou zeggen dat de eerste vermelding slechts de uitgangsfactor betreft. Dàt is een (verbijzonderings)niveau-1 actor en van hem is deze verbijzondering dus een niveau-2 actor.

Ben je er nog? :-)

Pauze. Wordt met de derde scene vervolgd. Ga vooral je gang wanneer je ook scenes wil schrijven of, zeker zo belangrijk, eerdere scenes wil verbeteren!

73.84

Zoals gezegd, het is pauze (en kan ik even wat ànders doen, dat óók moet gebeuren). Het passende woord voor zo’n gedeelte van een toneelstuk is overigens niet scene, maar akte. (Maar) akte betekent ook – is gaan betekenen? – een document over de uitkomst van een ... akte. In de hierboven eerstbedoelde betekenis houd ik het nog op scene.

Hoewel onze analyse mij vanwege de doorlopende actornoemer nogal nieuw lijkt, kan ik me maar moeilijk voorstellen dat enige analyse van zaakaanbrenging nog nooit gemaakt is. Kan je er wellicht ergens navraag naar doen? Mocht er niets van dien aard opgesteld en beschikbaar zijn, dan vind ik alleen maar onbegrijpelijk wat die honderden zgn ict-ers wèl doen.

Ik ga spoedig door met de derde scene. Daarvoor blijf ik wat variëteit betreft graag jouw nadruk op kantonrechtspraak volgen, door mij opgevat als rechtspraak open voor een willekeurige aanbrengrer. Een voorziening om zulke willekeur te faciliteren biedt wat passende variëteit heet, maw is pas berekend op reële verschillen.

73.85

onderwerp: standaardisatie van periodiciteit van bepaling van inkomensbestanddelen uit verschillende bronnen

Je vindt het wellicht nogal kort door de bocht, maar m.i. staat in informatiekundig opzicht de oplossing voor de toeslagenproblematiek op hoofdlijn reeds vermeld in een rapport dat onder auspiciën van (Bureau) Forum Standaardisatie opgesteld is. Zie daarvoor in [Stelselmatige semantiek door Suwinet](#) (2008) kortweg allereerst paragraaf 22 (pp. 24-25):

Op stelselschaal ligt het [...] voor de hand om van <persoonsidentiteit> de verschijningsvorm <inkomenspersoon> af te leiden. [...] Er zijn allerlei <inkomensbron>nen, zoals werkgever, verzekeringsmaatschappij, subsidie-instelling, maar tevens een andere <persoonsidentiteit> als <vermogenspersoon>. Voor de inkomenstoets [...] ligt het voor de hand om van <organisatie> een <inkomenstoetser> af te leiden.

Wat ik destijds als vraag opperde is door de huidige problematiek retorisch geworden. Verder citaat:

Het is uiteindelijk de vraag of inkomens- en vermogensinformatie in enige mate van detail überhaupt wel aan Suwinet-partijen bekend behoeven te zijn. Op basis van een informatiestelsel zou zo'n partij een gerichte vraag moeten richten aan een <inkomenstoetser>, waarop het netzo gerichte antwoord volgt. Dergelijke toetsen zijn er stellig in soorten en maten. Welke personen tellen mee? De leden van de huidige <personenhuishouding>? Ook de (ex-)partner die wellicht geen lid van die huishouding is? Welke bestanddelen per lid? Dergelijke reële variëteit moet het informatiestelsel eenduidig faciliteren.

Hopelijk val je niet over inderdaad ongebruikelijke terminologie. Met stelselmatige betekenis acht ik gekunsteld klinkende aanduidingen onvermijdelijk. Dat is echter gewoon even wennen.

Via inkomenspersoon resp. inkomenstoetser zou de problematiek m.i. zelfs kunnen verdampen. Ga maar na. Elke zgn inkomensbron betaalt niet zomaar een bedrag. Voorafgaand aan daadwerkelijke betaling heeft zo'n bron het bedrag in kwestie bepaald. Dankzij digitale communicatievoorzieningen kan elke inkomensbron de opstelling ter bepaling van het bedrag dat voor iemand als – onderdeel van – haar/zijn inkomen telt, meedelen aan de inkomenstoetser. Dat kan gebeuren nota bene vóórdát de inkomensbron daadwerkelijk aan iemand betaalt.

Denk daarom eens omgekeerd aan termijn. Neem de maatregel dat elke inkomensbron van iemand die – tevens – één of meer – bepaalde – toelagen ontvangt de verantwoording van het nog te betalen bedrag 'tijdig' aan de inkomenstoetser beschikbaar stelt. De tijdigheid maakt het dan mogelijk dat de inkomenstoetser beschikt over informatie over alle inkomensbestanddelen van iemand. Pas dankzij zo'n overzicht kan worden vastgesteld wat er o.a fiscaal scheef loopt. Nee, zou kunnen gaan lopen. Want die toets gebeurt, vóórdát de diverse inkomensbronnen tot betaling aan iemand overgaan. Indien er eveneens tijd is om vanuit de inkomenstoetser aan de respectievelijke inkomensbronnen eventuele correcties op hun opstellingen aan te brengen, betalen alle inkomensbronnen feitelijk bedragen die per saldo meteen kloppen. Zelf heb ik hier als bezwaar tegen, dat toetsfunctionaliteit apart moet zijn en blijven (beginsel van functiescheiding). Maar er bestaat toch al, eveneens als aparte functie, een overheidskassier oid?

Nog ingrijpender voor autonomie van inkomensbronnen is de maatregel om óók het bedrag aan de inkomenstoetser over te maken, opdat de inkomenstoetser niet alleen, zeg maar, de balans van de diverse inkomensbestanddelen uit de diverse bronnen bepaalt, maar tevens als één bedrag aan iemand (door)betaalt. Overigens zijn klachten over aantasting van autonomie vaak misplaatst. De onderlinge afhankelijkheid bestaat vanaf het moment (lees ook: door de maatregel) dat bedragen uit verschillende bronnen tot één inkomen worden gerekend, van één inkomenspersoon, dus.

Wat valt er met voorrang te ... standaardiseren? Naar mijn idee is dat in de eerste plaats de periodiciteit van uitbetaling. Ten tweede moet de termijn bepaald zijn voor

het informatieverkeer tussen enerzijds de inkomensbronnen en anderzijds de inkomstenstoetser. Dat valt zelfs in één klap te standaardiseren door de periodiciteit van beschikbaarstelling door de inkomensbronnen van informatie over 'hun' inkomensbestanddeel aan de inkomstenstoetser. Ik besef dat het moeilijk is om tot zo'n, vooruit, standaard te komen, maar een alternatief is er nu eenmaal niet. Tja, wie daaraan weigert mee te werken, houdt de problematiek principieel onoplosbaar (en met alsmaar méér technische schijnoplossingen neemt verwarring slechts toe, om van geldverspilling maar te zwijgen).

Vergeleken met **Stelselmatige semantiek door Suwinet** is inkomenspersoon alweer uitgebreider verweven gemodelleerd in, kort erna ook onder auspiciën van (B)FS opgesteld, [Oefenschema: basisregistraties enz.](#) (2008). Het knooppunt inkomenspersoon vind je daar horizontaal ongeveer in het midden en verticaal op circa één derde van de bovenkant. Kijk ook helemaal rechtsboven voor inkomstenstoetscomponent, en ga relaties vandaaruit na. Ik zou er weer 'in' moeten komen, maar het ziet er uit alsof het allemaal/helemaal klopt.

Oh ja, zij het in omgekeerde richting, maar zojuist heb ik met één bedrag mijn aanslag gemeentelijke belastingen voor 2020 betaald. In mijn geval, nou ja, de hond is van mijn echtgenote, vind ik, gaat het daarbij om OZBE, AFV, RIOG en HOND. Voor de gemeente waarin ik woon, tel ik kennelijk ook nog eens als gemeentelijke-belastingenpersoon. Dat lijkt er dus al aardig op, prima!

73.86

Het is in die zin als toneelstuk wat anders, omdat het verloop van volgende scenes mede afhangt van het verloop van eraan voorafgaande (en dat laat zich volgens een stroomschema overzichtelijk schetsen). Sterker nog, ook het verder verloop van een bepaalde scene kan verschillen al naar gelang wat er eerder in diezelfde scene gebeurde(, maar ook daarvoor geldt omdat de mogelijkheden zowel beperkt als bekend zijn). Zo'n schema werken we nog weleens uit ...

Voor de derde scene is de aanbrengrer opgekomen. Als zittende macht heeft de rechtspraakorganisatie – volgens mij traditioneel ook als een griffie(r) te beschouwen – die hij tijdens de openingsscene koos reeds plaatsgenomen op het toneel. Vooruit, die griffier vraagt de aanbrengrer of hij ook de eiser is.

Stel dat aanbrengrer

1: [0: A] – persoon

bevestigend antwoordt. Indien het inderdaad tot – minstens het begin van – een zaak komt, dan leidt dat tot het actorexemplaar

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: ?] – zaak] – eiser

Met het vraagteken geef ik aan dat er pas een ietsexemplaar voor aangemaakt wordt, nadat de aanbrengrer definitief tot een gerechtelijke procedure besloten heeft. Maar moet niet tot uitdrukking worden gebracht bij welke rechtspraakorganisatie die zaak dan dient? Daarvoor had de aanbrengrer toch voor Rechtbank Noord-Holland gekozen? Klopt, maar dat kan óók uitgedrukt zijn via document, enzovoort, dus volgens het zaagtandenmechanisme.

Inclusief vraagteken maakt de griffier een voorlopige aantekening van het aanvullende actorexemplaar. Vervolgens vraagt hij aan de aanbrengrer of die als eiser een aparte vertegenwoordiger inschakelt. Stel ditmaal dat de aanbrengrer ontkennend antwoordt. Nee, als eiser komt hij niet met iemand anders als

vertegenwoordiger aanzetten. Op dit punt neem ik graag jouw suggestie over. De griffier legt aan de aanbrengrer uit, dat hij in dat geval geacht wordt zichzelf te vertegenwoordigen. De griffier voegt eraan toe, dat het stellig omslachtig klinkt, ja, dat is het feitelijk ook, maar op die manier kunnen we toe met minder procesregels omdat ze algemeen geldig kunnen zijn.

Haha, dat geldt óók voor relevante actorexemplaren. Toegegeven, zulke zelfvertegenwoordiging oogt merkwaardig:

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: A] – persoon] – vertegenwoordiger

Omdat 'we' op stelselschaal moeten werken, kijkt de griffier na of zo'n actorexemplaar al bestaat. Hoe ruimer de schaal, des te minder denkbeeldig is het. Indien zo'n exemplaar er nog niet is, maakt de griffier ook daarvan voorlopige aantekening (hoewel het geen kwaad kan om dat exemplaar dan meteen maar definitief te registreren). In elk geval nog voorlopig maakt de griffier aantekening van het volgende actorexemplaar:

3: [2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: ?] – zaak] – eiser] – [2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: A] – persoon] – vertegenwoordiger] – procesvertegenwoordiger

Met deze opzet is er nota bene niets dat de aanbrengrer ervan weerhoudt om een willekeurig andere actor als zijn vertegenwoordiger op te voeren. Zoals je zei, in een kantonzaak kan iemand daarvoor zijn buurman, familielid of wie dan ook 'meenemen.'

De derde scene neemt prompt een andere wending, indien de aanbrengrer op de eerste vraag van de griffier ontkennend antwoordt. Nee, hij is zelf niet óók de eiser. Bent u soms diens (proces)vertegenwoordiger, vraagt de griffier dan vervolgens? Ach, waarom kan het antwoord dáárop niet eveneens ontkennend zijn? Want omdat de aanbrengrer als zodanig gekend is en blijft, kan de griffier na een ontkennend antwoord op die tweede vraag vervolgens vragen wie volgens de aanvrager dan wèl optreedt als procesvertegenwoordiger.

Die derde vraag is overbodig, wanneer de aanbrengrer verklaart dat hij óók geldt als procesvertegenwoordiger (want dat het passende antwoord verkrijgt de griffier reeds met zijn tweede vraag). Als bijvoorbeeld een deurwaarder een zaak aanbrengt en doorzet namens een eiser, schrijft de griffier in klad alvast op:

3: [2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: ?] – zaak] – eiser] – [2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: E] – deurwaarder] – vertegenwoordiger] – procesvertegenwoordiger

Dat lukt overigens slechts indien dáárvóór samenstellende actorexemplaren – stelselmatig door wie dan ook! – reeds geregistreerd zijn, dus

0: E

en

1: [0: E] – deurwaarder

en

2: [1: [0: A] – persoon] – [1: [0: E] – deurwaarder] – vertegenwoordiger

Op stelselschaal zijn ‘we’ dus over en weer afhankelijk van hoe actorexemplaren uitgedrukt zijn. Juist omdat de recursieve opzet zo flexibel is, zijn richtlijnen (lees ook: standaarden) onmisbaar voor zulke uitdrukkingen. Anders zoekt in dit geval de griffier tevergeefs naar de nodige samenstellende actorexemplaren, terwijl ze er met een andere uitdrukking wel kunnen zijn. En daarom is het m.i. zo belangrijk om stelselmatig initiatief te nemen (want wie daarin slaagt, bepaalt feitelijk de richtlijnen/standaarden voor de uitdrukkingswijze van actorexemplaren, enzovoort). Nog is de derde scene niet voltooid. De griffier vraagt de aanbrengrer naar, indien hij inderdaad tot het voeren van een zaak besluit, de gedaagde en, voor zover hem bekend, diens eventuele aparte procesvertegenwoordiger. Dat leidt, ook weer bijvoorbeeld, tot

2: [1: [0: F] – organisatie] – [1: [0: ?] – zaak] – gedaagde

en als verbijzondering daarvan

3: [2: [1: [0: F] – organisatie] – [1: [0: ?] – zaak] – gedaagde] – [2: [1: [0: F] – organisatie] – [1: [0: G] – advocaat] – vertegenwoordiger] – procesvertegenwoordiger

Ivm autorisatie, dat geloof ik althans, ben ik overigens niet zo gelukkig met de volgorde waarin de (proces)vertegenwoordiger verschijnt. Met de aparte procesvertegenwoordiger van de eiser als voorbeeld is de volgende opzet ervoor wellicht beter:

2: [1: [0: E] – deurwaarder] – [1: [0: ?] – zaak] – procesvertegenwoordiger eiser

Via de zaakidentificatie is bekend wie de eiser is. Zou het lukken om verbijzonderingen tot niveau-2 actoren te beperken door zo alles om de zaak te laten draaien, met zonodig terugkoppeling volgens zaagtandenmechanisme?

Hmm.

Maar waar gaat het geschil eigenlijk over? Daarover wil de griffier alvast wel ‘iets’ van de aanbrengrer te weten te komen, in het besef ervan dat er niet voor niets sprake van een geschil is en dat de – vertegenwoordiger van de – gedaagde wel met een ander verhaal zal komen. Naar de vierde scene, dan maar? Zet je schrap voor nog meer actorexemplaren. Opnieuw even pauze, dus.

73.87

Voordat de volgende scene komt, wijs ik op de getalsmatige aanname die ik tot dusver heb laten gelden. Elke hoedanigheid treedt in enkelvoud op. Ofwel, één aanbrengrer die zich meldt bij (lees ook: die kiest) één rechtspraakorganisatie. En afgeleid van die ene aanbrengrer is er dan één debiteur griffierecht. Dat gaat zo door naar één eiser met daarvan onderscheiden eventueel één procesvertegenwoordiger resp. één gedaagde met eveneens daarvan onderscheiden eventueel één procesvertegenwoordiger.

Dankzij de aanname van consequent enkelvoud lukt het om actorexemplaren telkens, zeg maar, nogal plat uit te drukken. Dat moet echter anders, indien meervoud mogelijk is.

We kunnen het ook omdraaien. Vanuit de aanname van meervoud drukken we alles uit op een manier die daarop berekend is. Dan past een geval van enkelvoud als het ware vanzelf (zij het uitgebreider uitgedrukt dan volgens de aanname van

enkelvoud).

Als we het voorlopig op de ene aanbrengrer houden met – vooruit, voorlopig – daarvan afgeleid één debiteur griffierecht, is het de vraag of de derde scene moet worden herschreven. Vraagt de griffier aan de aanbrengrer naar de verzameling eisers, met vervolgens per eiser naar de verzameling procesvertegenwoordigers? En dan netzo voor gedaagden?

Het lijkt me dat op stelselschaal heel praktisch autorisatie het thema is om zulke eventuele vermenigvuldigingen te beoordelen. Is er later zaakinformatie die procesvertegenwoordiger x van eiser a wèl mag raadplegen, maar procesvertegenwoordiger y van eiser a niet? Ga zo maar door. En, zo ja, dan moet dat aangegeven zijn voor èlk ingebracht document(deel). Dàt lijkt me dan weer niet praktisch. Sterker nog, dat is onmiddellijk ònwerkbaar.

De rechtspraak is stellig nog nooit zo stelselmatig volgens autorisatie beschouwd. Zo stel ik me voor dat het huidige procesrecht daarop niet berekend is. Wellicht moet juist dáárvoor e.e.a. wettelijk worden geregeld ...

73.88

Dat geldt m.i. zelfs algemeen voor ordening van maatschappelijk verkeer, dwz met “de wet als richtlijn voor het script” ervoor. Omdat rechtspraak onlosmakelijk ònderdeel vormt van maatschappelijk verkeer, hoezeer rechters dat met het beroep op hun onafhankelijk ook ànders ... bepleiten, is er daarvoor inderdaad ook zo’n script: procesrecht.

Een ònderdeel is echter onderhevig aan veranderingen waarvan het geheel (waarbij het geheel kan veranderen door wat juist voor dat ene onderdeel begon te veranderen). Ik wil maar zeggen dat een script dat op enig moment geldt, vooral niet als absoluut geldig opgevat moet worden. Dus, ja, het huidige script biedt oriëntatie. En indien voorzieningen (toneel)uitvoeringen volgens dat script niet faciliteren, zijn ze al meteen onbruikbaar. Mede uitgaande van het huidige script moeten we echter óók proberen te bedenken wat er zoal kan veranderen. (Want) het kan zelfs juist de moeite waard zijn om voorzieningen óók daarop te berekenen. Voor digitalisering kan grotere flexibiliteit zelfs minder kosten, indien althans de grondslagen variabel(er) aangenomen zijn (en vooral daarom is informatiekundig ontwerpen, zeker op/voor stelselschaal, een vakdiscipline ..., tja, met helaas nog vrijwel geen bekwame beoefenaren).

73.89

Door wat jij voorstelt als een scene besef ik verwarring veroorzaakt te hebben.

Excuus. Wat ik slechts als eerste toneelstuk schrijf, omvat niet een gehele zaak. Ik beperk me tot de aanbrenging ervan. In termen van een televisieserie zou je het de pilot-aflevering kunnen noemen. Daarin worden de voornaamste personages (lees dus: actorexemplaren) ten tonele gevoerd met een voorproef(je) van wat er vanaf de eerste èchte aflevering staat te gebeuren.

Indien ik me daartoe met wat ik het – eerste – toneelstuk noem blijf beperken, komt zulke vrijwaring daarin nog niet voor. Toch? Zoals ik aanbrenging opvat, is er een dialoog gaande tussen aanbrengrer en rechtspraakorganisatie (lees ook: digitale griffier). En de aanbrengrer komt met het eiserperspectief. Dat houdt iemand als gedaagde in.

Ik beschouw het toneelstuk over aanbrenging als geëindigd door het besluit van de aanbrengrer om de dialoog met de – digitale – griffier te beëindigen. Dat kan de

aanbrenger tijdens elke scene ervan doen (en ziet daardoor hoe dan ook af van een gerechtelijke procedure). De slotscene toont zijn keuze ná 'completering' van alle voorafgaande scenes. De griffier vraagt de aanbrenger: Dûs, begint u een zaak? Ja of nee?

Pas volgens een, zeg maar, echte zaak is iemand anders dan ook echt de gedaagde. (Wie doet zichzelf een proces aan? In verschillende van zijn hoedanigheden, soms?)

Begrijp ik goed dat een gedaagde op zijn beurt een zaak kan beginnen, als eiser dus in een andere zaak, omdat hij de bui van veroordeling in de ene zaak ziet hangen, maar de bijbehorende dwang tot schadeloosstelling bij samenhangende veroordeling onmiddellijk wil laten doorgeven aan voor de oorspronkelijke eiser nog weer iemand anders? Zo ja, dan moet in elk geval de derde scene van aanbrenging uitgebreider worden beschreven. De griffier moet de aanbrenger tevens vragen naar verband met andere zaken en van welke aard dat verband is.

Dat smaakt wederom naar kansen door veralgemenisering. Wat mij betreft proberen we hier meteen de eventuele tegeneis (reconventie) mee te vangen. Ik kan me ook voorstellen dat ook de griffier de mogelijkheid krijgt om verwante zaken op te geven (zoals kan helpen voor bijvoorbeeld multiproblematiek schulden). Geheid komen we wederom uit op de noodzaak tot annex kans door flexibiliteit-door-meervoud.

Indien ik in structureel opzicht redelijk begrijp wat een zgn vrijwaringszaak is, meen ik te begrijpen waarom je vastloopt met een script ervoor. :-) Want vrijwaring rechtvaardigt m.i. géén aparte scene, laat staan een apart toneelstuk. Je wijst ermee op de noodzaak van uitgebreidere aanbrenging mbt voorbereidende informatie, opdat (!) voor wat erna de daadwerkelijke zaak is – hopelijk – eveneens slechts één toneelstuk met script van dien volstaat. Beschouw dat ene zaakscript maar als doel. Daarover maken we ons in dit stadium echter slechts druk voor zover we blijven mikken op aanbrenging als – ook – slechts één toneelstuk met script van dien. Dus, ja, jij weet stellig nog veel en veel meer dat telt voor structuurvariëteit tijdens zaakverloop waarvoor idealiter reeds zoveel mogelijk tijdens aanbrenging (!) de relevante parameterwaarden opgegeven zijn (die bepalen hoe de, vooruit, stroomschematische wissels staan voor het zaakverloop).

Ontwerpen vergt o.a. selectief uitstellen. Waar het steevast mis gaat, is dat 'men' zich voor een voorziening klakkeloos fixeert op waar problemen herkenbaar – lijken te – zijn. Daarom gaat men prompt driftig sleutelen aan zaakdigitalisering. Maar onder die noemer, van zaak, dus, zouden zich weleens pas de gevolgen kunnen manifesteren. Rara, waar ligt dan de oorzaak van problemen? Volgens mijn ontwerpintuïtie zijn we daar alweer véél dichterbij door ons vooralsnog te concentreren op aanbrenging. Zonder argumenten dat ik daarmee volkomen verkeerd zit, houd ik eigenwijs vol. En voorlopig zie ik juist bevestigd dat we het allereerst dáár moeten zoeken. Met een adequate oplossing dáárvoor zou facilitering van erop volgend zaakverloop weleens niet of nauwelijks nog een op te lossen digitale opgave kunnen zijn (omdat de kritieke voorziening dáárvoor al getroffen is).

73.90

Omdat ik mijn suggestie in elk geval zelf graag serieus neem, benadruk ik dat er niets nieuws is aan een geïnstitutionaliseerde inkomenstoetser. Dat kan dus geen reden zijn om er tégen te zijn. :-) Want feitelijk functioneert de Belastingdienst als zodanig. Wat ik dan weer wel anders zie, is dat zo'n inkomenstoetser niet als het ware ondergebracht is bij wat toch vooral het landelijke incassobureau van de

overheid is, maar volgens functiescheiding een aparte instelling vormt. Maar goed, de Belastingdienst is vooralsnog tevens de nationale inkomenstoetsers. Die toets gebeurt echter nádat iemand als inkomenspersoon haar/zijn inkomensbestanddelen ontving, zelfs lange tijd erna. Waarom is dat ooit zo ingericht? Dat stamt uit de periode waarin betaalde arbeid de norm voor inkomen was met één betaalde baan, zowel vast als voltijds, voor de inkomenspersoon. De werkgever draagt nog steeds onmiddellijk loonheffing en sociale lasten af, waardoor de werknemer netto salaris ontvangt. Met één salaris werkt dat prima. Ook de na-ijlende inkomenstoets zorgt voor de meeste werknemers niet voor – aanvullende – geldproblemen. Volgens dat ene salaris zijn naheffingen immers vrijwel uitgesloten. En wie aftrekposten kan opvoeren, heeft doorgaans genoeg salaris om de tijd uit te zingen totdat z/hij ‘belasting terugkrijgt.’ Sterker nog, juist grootverdieners vragen vaak uitstel van belastingaangifte aan. En voor een overheid die als gevolg van de integrale toets per inkomenspersoon als regel geld terug moet betalen ipv vorderen, heeft die toets uiteraard ook geen haast. Hoezo, probleem?

Die één-en-énkel-verdienersnorm bestaat echter niet meer. In onze verzorgingsstaat zijn de inkomensbestanddelen van vele burgers sterk gefragmenteerd geraakt, nota vooral indien zij géén betaalde arbeid – kunnen – verrichten. Het huidige gebrek aan heffingscoördinatie kan ze in alsmaar groeiende (schuld)problemen brengen. En daarom moet het toetsmoment worden vervroegd. Maar zolang het nog steeds ná de betaling van de inkomensbestanddelen valt, blijft het uiteraard modderen. De enige structurele oplossing is om dat moment ervóór te plaatsen. Dat komt inderdaad neer op herstel van de praktijk dat een inkomenspersoon één salaris ontvangt, maar noem het nu algemener: inkomen. Eigenlijk ook niets nieuws, dus.

Het vergt uiteraard nogal wat politiek-bestuurlijk gesjor om vooral een uitkeringsinstelling zover te krijgen dat zij betaalt ná de integrale inkomenstoets voor de periode in kwestie. Maar alle instanties met hun uitkeringen, toelagen, noem maar op, hoeven ook niet allemaal tegelijk mee te doen. Liever niet, zelfs. Als er één meedoet, gaat het al minder ongecoördineerd, ofwel minder slecht. En als er nóg één meedoet, lukt het alweer beter, enzovoort. Zo groeit de nieuwe norm. Als er één schaap over de dam is ...

Naar mijn idee zou elke inkomenspersoon ervoor moeten kunnen kiezen om al haar/zijn inkomensbronnen voor de vooraftoets met de inkomenstoetsers te laten samenwerken. Voor mijzelf lijkt het me wel iets, te weten met inmiddels drie bronnen waaruit ik maandelijks aparte bedragen ontvang en geen idee heb hoe dat na de jaarlijkse aangifte uitpakt; ik zou me er subiet vrijwillig voor aanmelden. In het geval van schuldsanering lijkt het me dan een verplichting om eraan mee te doen.

Informatiekundig en zo door naar digitalisering is het evenmin iets nieuws. Ook heel praktisch, sluit de uitkerings- en toelageninstanties, maar uiteraard ook salarisadministraties, gewoon via een zgn informatieronde aan op de inkomenstoetsers. Dat bestaat toch allang met de Belastingdienst als verzamelplaats? Het ligt voor de hand om daar voor de integrale inkomenstoets computerprogrammatuur te benutten. Iets anders dan programmatuur voor salarisverwerking, maar dan inkomensverwerking genoemd, vooruit, kan dat nooit zijn. Er zijn allerlei inkomensbestanddelen die volgens de verhouding bruto-naar-netto beoordeeld moeten zijn, klaar. Mocht die verhouding onverhoopt cyclisch uitpakken, dan klopt de grondslag voor zo’n inkomensbestanddeel domweg niet, punt.

Het is dankzij stelselmatig overzicht allemaal heus niet zo ingewikkeld. Ga je dit voorstellen?

Mocht je het niets vinden omdat ik je gratis adviseer, dan stuur ik je er zeer graag een rekening voor. Heb ik er een inkomensbron bij. :-)

73.91

Ik heb eveneens nog(al :-) wat nadere opmerkingen nav jouw mededeling dat jij een voordracht bijwoonde over een transactionele oriëntatie. Dat is informatiekundig dus niets nieuws.

Toen – digitale – communicatiemiddelen nog ontbraken of zolang ze nog gebrekkig functioneerden, was een informatieverwerker daardoor feitelijk gedwongen tot zgn seriële verwerking (Engels: batch processing). Ofwel, zorg er allereerst voor dat alle relevante informatie, nou ja, afschriften ervan, op eigen voorraad 'liggen' en ga vervolgens pas met al die informatie tegelijk aan de slag. Dat heeft mbt tijdigheid, bijbehorende nauwkeurigheid enzovoort echter allerlei nadelen. Om dergelijke redenen bestond er altijd al een voorkeur voor wat transactionele informatieverwerking heet. Nogmaals, daarvoor moet echter wel aan enkele voorwaarden voldaan zijn.

Inmiddels is het – allang – niet meer geloofwaardig om het als bezwaar op ontbrekende resp. onbetrouwbare informatie te gooien. Tegenwoordig heet het – daarom? – vaak, dat politiek-bestuurlijke autonomie ondermijnd zou raken door op te treden als toeleverancier van informatie voor transactionele verwerking. Flauwekul, want principieel maakt het voor onderlinge afhankelijkheid, samenwerking e.d. uiteraard niets uit of afschrift van informatie onmiddellijk – en dan per transactie – door een ander verwerkt wordt, of dat die ander zulke afschriften eerst op voorraad verzameld voor een allesomvattende verwerkingsslag.

Ik vermoed dat de spreker die jij hoorde, geen idee heeft van dit informatiekundig perspectief en meent iets nieuws te vertellen. Nee, ik heb dat evenmin bedacht. Wel heb ik het als radicaal beginsel enkelvoudige informatiebeweging genoemd voor een schets van **Basismodel van het verkeersstelsel** (hoofdstuk 3, zie eveneens de hoofdstukken 4 t/m 6) in de nota [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004).

Tja, hoe kan ik dat nu eens diplomatiek schrijven? En ook nog eens in kort bestek? Hmm, het lijkt mij voor een bestuurder met verantwoordelijkheid voor enig aspect van digitalisering, en dus al helemaal voor wie alweer integralere verantwoordelijkheid draagt, geen overbodige luxe om ook en vooral zulke informatiekundige stelselbeginselen paraat te hebben. Een bestuurder die dat echter mist, en zeker voorlopig geldt dat voor vrijwel alle bestuurders, moet op z'n minst kunnen beoordelen van wie z/hij informatiekundig advies kàn, en dan ook móet, aannemen. Helaas geldt eveneens voor vrijwel alle bestuurders dat zij mbt informatiekundige advisering en ontwerpdeskundigheid ook dät onderscheidend vermogen missen, en daarom blijft digitalisering alsmaar mislukken zodra zij stelselmatig relevant behoort te zijn (en opnieuw vanwege alom beschikbare communicatiemiddelen ontkomt daar vrijwel géén digitalisering aan, al helemaal niet onder overheidsauspiciën).

[Is het nòg diplomatieker om deze tekst maar niet verstuurd te hebben? Voorlopig niet?]

73.92

Hierbij tref je wat verder ongevraagd advies aan. Mijn idee is dat je nooit moeilijk over verandering moet doen, vóórdat je redelijk geleerd hebt zowel wat er ècht aan de hand is als wat er onvermijdelijk ter verbetering moet gebeuren. Kop in het zand steken kan altijd nog, maar je wéét dan tenminste dat dàt niet helpt. Ik kan het faliekant mis hebben, en zijn er mbt maatschappelijke schuldenproblematiek allang deugdelijke probleemanalyse en oplossingsontwerp gemaakt. Ik heb daar echter – nog? – niets van gehoord of gezien. Hopelijk vergis ik me schromelijk. In dat geval wijs jij me er hopelijk op. Hoe dan ook heb ik er – nodeloos? – tòch nog maar wat verder over nagedacht; onderstaand, en tzt op mijn ww website, kan je mijn poging tot verslag ervan lezen (en kan ik weer iets anders gaan doen :-).

Decentralisatie van uitvoering van regelingen voor toelagen e.d. leidt tot – verdere – opsplitsing van inkomensbronnen. Dat vergt dan weer afstemming ... Wat een 'lager' bestuursorgaan met decentralisatie lijkt te winnen aan financiële autonomie, wordt door de uiteindelijk landelijke schaal van inkomensherverdeling feitelijk teniet gedaan.

Voor alweer wat meer begrip van wat men als ontspoorde problematiek voorstelt, helpt het vooral om na te gaan of er wellicht ooit oplossingsaannames gemaakt zijn die weliswaar niet meer opgaan, integendeel, maar thans nog klakkeloos gevolgd worden. Ofwel, waarom geldt overwegend als norm dat iemand maandelijks inkomen betaald krijgt, doorgaans tijdens de maand waarop het inkomen(sbestanddeel) betrekking heeft? En/maar ipv maandelijks, waarom rekent de staat voor zijn inkomen volgens heffingen jaarlijks met iemand definitief af, en pas ná afloop van het jaar in kwestie?

Ik laat het aan cultuurhistorici over om antwoorden op dergelijke vragen te geven. Graag ga ik ervan uit, dat die – onderling nota bene afwijkende – perioden optimaal bepaald zijn, ... toen ze bepaald zijn. Maar altijd is de vraag gerechtvaardigd, of een ooit gemaakte keuze nog steeds voldoet. Tja, gelet op de huidige problemen lijkt het er sterk op dat het antwoord dáárop negatief luidt.

Dankzij – sterk opgevoerde prestaties van – digitale middelen voor informatieverwerking en -verkeer zie ik geen belemmering – meer – om enerzijds te standaardiseren, anderzijds te flexibiliseren. Dat evenwichtige mengsel telt! Of als contragram uitgedrukt: de flexibiliteit van de standaard(isatie) is de standaard(isatie) van de flexibiliteit.

Het is een kwestie van standaardisatie om een inkomenspersoon volgens dezelfde periode zo definitief mogelijk zowel inkomensbestanddelen te laten ontvangen als, dwz in één moeite door, de staat met heffingen daarop inkomen te verschaffen. Dus, indien iemand tot dusver een jaarlijkse aftrekpost opvoert, verandert dat in een ..., tja, dat hangt dus af van de als standaard bepaalde periode. Om toch even voor te wenden cultuurhistoricus te zijn, merk ik op dat het jaarlijkse afrekenritme dat de staat oplegt zinvol is, nou ja, zou kunnen zijn, wanneer aftrekposten seizoenafhankelijk zijn. Een jaar omvat immers een gehele cyclus van seizoenwisselingen, en daardoor doet de variatie per maand c.q. per seizoen er voor aftrekposten per saldo niet toe. Ik weet niet of deze verklaring hout snijdt, maar die statische middeling van variatie uitkomend op een jaar kan tegenwoordig in elk geval niet meer als norm voor afrekenperiode gelden. (Voor seizoenafhankelijke stookkosten, bijvoorbeeld, en stel dat een toelageregeling voor stookkosten bestaat, kan omgekeerd het bedrag van de toelage per periode variëren.)

Maar, zo valt er terecht tegenin te brengen, er zijn mensen voor wie dat wèl geldt en voor wie de periode daarom voor middeling lang genoeg moet blijven. Vooruit, met flexibilisering bedoel ik dat elke inkomenspersoon de periodiciteit kan kiezen die dan voor háár/hèm geldt. Daarnaar moeten zich dan enerzijds 'haar/zijn' inkomensbronnen richten, anderzijds moet de staat dat dus óók.

Wat mij betreft mag iemand van periodiciteit wisselen, maar blijven de keuzemogelijkheden wel beperkt. Voor mijn gevoel is een jaar eigenlijk overigens al veel te lang. Om daarentegen elke minuut tot inkomensbepaling enz. te komen is uiteraard zelfs volstrekt zinloos(, maar uitvoerbaar is dat inmiddels wèl en met – wat ik de waanzin vind van – algoritmisch uitgevoerde beustransacties kan er in één minuut met geld veel gebeuren). Hoe dan ook ga ik er niet over, maar zeker om mee te beginnen vind ik periodiciteit van week, maand, kwartaal en jaar in aanmerking komen. En ik stel mij voor dat voor iedereen de keuze in beginsel vrij is. Wie echter onder bewind geplaatst is, en dan vooral als het schuldsanering betreft, zou als onderdeel daarvan een periodiciteit opgelegd kunnen krijgen (en ik zou zeggen van telkens een korte periode).

Er kwam nog een idee bij me op. Voor zover ik de huidige praktijk begrijp, zijn er allerlei bestuursorganen voor allerlei uitkeringen en toelagen. Elk orgaan betaalt min of meer dómweg 'zijn' uitkering/toelage en pas voor een inkomenspersoon gaat het daarmee om bestanddelen van haar/zijn inkomen.

Nu komt de les stelselmatig ontwerpen voor gevorderden. Het is telkens maar de vraag wát er allemaal bij een inkomenspersoon samenkomt. Daar is dus geen algemeén toepasbaar model voor te bedenken. Althans, niet op die manier ... Een bekwame ontwerper heeft geleerd dat de oplossing weleens kan zijn om de aanname radicaal òm te draaien. Klopt, dat is vooralsnog contra-intuïtief, klinkt vrijwel iedereen nog onzinnig in de oren, maar het kàn de moeite lonen. Volgens zo'n omkering is een bepaalde toelage dan niet een bedrag dat iemand onder bepaalde voorwaarden betaald krijgt. Daarentegen geldt het als een bedrag waarop in beginsel iederéén recht heeft, maar waarop dat recht onder bepaalde voorwaarden vervalt (en de inkomenspersoon het bijbehorende bedrag nota bene niet betaald krijgt).

Let op, over standaardisatie gesproken, hieruit volgt dat de mógelijke inkomensbestanddelen voor iederéén dezelfde zijn, te weten àllemaal.

Stel dat inkomenspersoon A voor een periode – volgens de door haar/hem verkozen periodiciteit – àlles bijelkaar op een inkomen van bedrag q komt. Met dàt inkomen heeft z/hij echter géén recht op toelage x . Dat beschouwt de staat daarom van zijn kant (!) als aftrekpost. Tussendoor merk ik op, dat er een wiskundige voor nodig is om zo'n ogenschijnlijk tegenstrijdige aanname te doen; via plussen en minnen komt het véél eenvoudiger – of zelfs überhaupt uitvoerbaar – op hetzelfde uit.

Ik vind volgens deze opzet ook herkenbaarder, dat inkomensbestanddelen uit verschillende bronnen kunnen interfereren. Uitleg: er ontstaat een ònbeslisbare toestand. Stel dat iemand voor de ene toelage, dus vooralsnog inclusief die toelage, op een te hoog inkomen ervoor komt. Prima, aftrekpost staat resp. bestuursorgaan in kwestie via de staat. En stel dat het aldus aangepaste inkomen niet – meer – te hoog is om recht op een àndere toelage te behouden. Dus, daarvoor géén aftrekpost van overheidszijde. Maar klopt dat wèl? De volgorde zorgt voor ònevenredige belasting van bestuursorganen met hun resp. toelagen. Worden de toelagen soms volgens een evenredigheidssleutel allebei beperkt, waardoor de inkomenspersoon

precies uitkomt op het grensinkomen voor de resp. rechten erop ervoor? Nog maar eens over standaardisatie gesproken, verschillen wellicht die inkomensnormen van de ene tot een andere regeling?

Ik weet ook wel dat de term politiek nogal beladen is, maar hoe je het ook wendt of keert komt het uiteindelijk neer op een ... basisinkomen. Zo aangeduid, is tenminste duidelijk hoe feitelijk de algemeenste vraag luidt: Wie komt voor het basisinkomen in aanmerking? Er kunnen natuurlijk ook verschillende bedragen als basisinkomen gelden, en hangt het van de – omstandigheden van de – inkomenspersoon af op wèlk bedrag z/hij recht ... houdt.

Terwijl het raadzaam kan zijn om de term basisinkomen te vermijden, kan in een verzorgingsstaat voor een structurele oplossing m.i. slechts een opzet tellen die erop neer komt.

Al met al, wees ajb praktisch en help met voorrang overgeleverde aannames, ja, juist dat zijn standaarden, wijzigen die thans averechts werken.

73.93

Allereerst test ik nòg maar weer eens of ik spreekwoordelijk parels heb geworpen voor een vermeende – daar gaat het met de illusie van menigeen dus al mis – keizer die er ongeneeslijk ingezwijnd is en blijft door valse beloften van nieuwe kleren. Indien inhoudelijk serieuze reactie wederom uitblijft, kan ik daar beter mee ophouden. Anders lijdt ook ik aan blijkbaar iets ongeneeslijks.

73.94

Jij wijst juist doordat je er alweer nader onderzoek naar doet, op onduidelijkheid over wie griffierecht verschuldigd is. Ook al valt eenduidig uitsluitel ooit te geven, wat ons in elk geval nù onduidelijk is, helpt om een ontwerpknop te ontwaren. Tja, als ontwàrren – vooralsnog? – onmogelijk is, hakken we 'm maar dóór. Dat is altijd duidelijk, nietwaar? :-)

In de concepttekst van het aanbrengingstoneelstuk is “de tweede scene [gewijd] aan de bepaling van het debiteurschap mbt eventueel te betalen griffierecht.” Zie daarvoor **aantekening 73.83**. Die bepaling is daar als voorlopig geduid. Dat blijft zo, maar waarop jij terugkomt, is de veronderstelling dat debiteurschap in het verlengde moet liggen van aanbrengerschap. Hierbij herschrijf ik die scene in de zin dat het weliswaar zo kàn, maar niet hoeft.

Omdat het kàn, blijft gehandhaafd dat de aanbrengrer de keuze geboden wordt “àlle rekeningen courant waarvoor hij als gebruiker in aanmerking komt[, ... o]f tòch [kan] kiezen voor één van de andere betaalmogelijkheden.” Wat er gebeurt, indien hij voor een àndere mogelijkheid kiest, vergt echter uitgebreider script. Als doorgehakte knop geldt, dat de aanbrengrer dan de mogelijkheid heeft om zelfs een willekeurige actor als – vooralsnog kandidaat voor – debiteur op te geven. Ja, dat moet ook werken wanneer de aanbrengrer zichzèlf daarvoor benoemt (maar handig is in dat geval inderdaad anders, want nodeloos omslachtig).

Vooralsnog geldt die apart opgegeven debiteur op zichzèlf. Daarvoor wordt dus in onderhavige scene niet nagegaan welke rekeningen courant er eventueel zijn waarvoor hij op zijn beurt in aanmerking komt. Want de aanbrengrer beschikt niet over de bevoegdheid om over zo'n eventueel doorgezet debiteurschap te beslissen. En hoe die, vooruit, gedelegeerde debiteur wenst te betalen en, allereerst zelfs, òf hij überhaupt toestemt het griffierecht voor zijn rekening te nemen en, zo ja, of dat wellicht via een rekening courant verloopt waaraan hij deelneemt, moet ... hij

beslissen. Daarvoor moeten we ons – dus – een aparte scene voorstellen. De plaats ervan in het gehele aanbrengingstoneelstuk kunnen we later bepalen. Over autorisatie gesproken, klopt, dat noodzaakt tot een dienovereenkomstig actorexemplaar, welke informatie is voor zo'n gedelegeerd debiteur beschikbaar voor zijn besluit en, indien hij met zijn debiteurschap instemt, erop volgend betaalgedrag.

73.95

Zo maken we ook aanschouwelijk wat voor ongerijmde verspilling gepaard gaat met wat o.a. geldt als, op z'n Engels uitgedrukt, agile development. Wat denk je dat het schrijven van computerprogrammatuur helpt om te begrijpen hoe de debiteur griffierecht zich kan verhouden tot de zaakaanbrenger? Dat richt de aandacht dáárvor prompt zelfs verkeerd.

Lenigheid in de zin van – het vermogen tot – kortcyclische opeenvolging van probeersel-fout-verbetering (Engels: trial and error) komt daarentegen vooral van pas tijdens ontwerp. Daarvoor leidt het aandacht niet af, maar houdt die juist optimaal gericht op resultaat ervan. En hoe zgn leniger het ontwerpen verloopt door nota bene daarvoor bekwame deelnemers, ja, dat natuurlijk wèl, des te vlotter is een ontwerp van des te hogere kwaliteit bereikt ... waarvoor het qua cycli niet of nauwelijks meer telt hoe lenig dan wel log de ontwikkeling van eventueel benodigde computerprogrammatuur verloopt.

Ontwerp(en) moet telkens de ontmoeting zijn van casuïstiek, dus van geval tot geval en bij voorkeur welke voor ingewikkeld of zelfs onoplosbaar doorgaan, met stelselmatig modelleervermogen. Het optimale ontwerpteam bestaat daarom uit twee deelnemers. De gevalsdeskundige moet daarbij openstaan voor – voordelen door – stelselmatigheid, en de stelselmodelleur voor – werkelijke problemen volgens – casuïstiek. Over en weer verwelkomen, is nog beter uitgedrukt. Anders lukt het niet.

73.96

Ter aankondiging van aanbrengingsscene nr 4 heb ik geschreven dat de griffier ook alvast iets van de inhoud van het – door de eiser kennelijk ervaren – geschil te weten wil komen. Maar waarom zou de griffier daarover iets moeten wéten? Hij (lees dus overal ook: zij) heeft de beoordeling van het geschil toch niet als zijn (lees dus overal ook: haar) taak? Dàt doet de rechter immers.

De griffier moet er, zelfs in een zo vroeg mogelijk stadium, óók van weten voor zover het van een geschil, zeg algemeen maar even, aspecten betreft waarvoor zoiets als een wisselwerking tussen inhoud en vorm, maw materieel en procesmatig, kan opgaan. De reden daarvan kan zelfs gereglementeerd zijn. Zo is inzake een eis tot voldoening van een schuld het griffierecht – thans –afhankelijk van het daarmee gevorderde bedrag. Nog afgezien ervan dat er géén algemeen geldig oorzakelijk verband bestaat resp. vastgesteld is, of zelfs maar correlatie, tussen de hoogte van zo'n bedrag en de moeite en tijd die het rechterlijk oordeel vergt – waarmee het griffierecht dan terecht evenredig verondersteld zou kunnen zijn –, is het juist – pas – aan de rechter in hoeverre de eiser zijn vordering toegewezen krijgt. Er is géén onduidelijkheid, indien het griffierecht afgeleid geldt van de geëiste vordering. Maar die regel werkt uiteraard daarop berekend gedrag door de eisen resp. zijn vertegenwoordiger in de hand.

Politiek lijkt juist griffierecht opgevat te worden als aangrijpingspunt om het beroep te beïnvloeden dat al dan niet op de rechtspraak gedaan wordt. Of dat zo werkt, doet

voor optimaal ontwerp niet terzake. Het is dan zo, dat – digitale – voorzieningen ter facilitering van rechtspraak bemeten moeten zijn op allerlei manieren waarop ‘het middel’ griffierecht kan worden ingezet. Idealiter bestaat géén verwevenheid tussen materieel en procesmatig. Wanneer zich dat nota bene door de regels niet laat vermijden, dient de feitelijke ònbegrijpelijkheid ervan minimaal gehouden te zijn. Een – ander – voorbeeld van verwarring mbt oorzaak en gevolg bieden de regels voor Europese aanbesteding. Een overheidsorganisatie is aan de regels gehouden, zodra het aanbestedingsbedrag een grens overschrijdt. Maar voor welk bedrag de opdracht wordt gegeven, is voorafgaand aan het aanvragen van offertes uiteraard nog niet bekend. Indien de potentiële opdrachtgever desondanks een aanbestedingsprocedure volgt naar Europese richtlijn, kan voor een offerte alvast gerekend worden met de verwachting dat de opdrachtgever ... verwacht méér dan dat grensbedrag kwijt te zijn. Dat is niet bepaald een concurrentiebevorderend signaal, terwijl die Europese richtlijn toch bedoeld is ter bevordering van concurrentie. Tja ...

Voor ontwerp van een opzet voor griffierecht die allerlei kanten op kan, lijkt me overzicht nuttig wat er allemaal mee kan gebeuren. Daarop vooruitlopend ga ik ervan uit dat betaling vooraf van griffierecht dient als toegangsbewijs, maw een bedrag dat betaald moet zijn om een zaak behandeld te krijgen. Verder ga ik er vanuit, dat de eiser ònrecht aangedaan kàn zijn. Bijelkaar genomen geldt zoiets als het toelatingsgriffierecht m.i. daarom voorlopig mbt zowel hoogte als debiteur. Tot de verdeling van griffierecht over de geschilpartijen besluit de rechter in zake definitief met zijn vonnis. De flexibiliteit is – voorts – gediend met de mogelijkheid voor eventuele tussenvonnissen over griffierecht.

De materiële en procesmatige oriëntaties lopen tevens in elkaar over als het om bevoegdheid (competentie) gaat. Ik neem aan dat jij mij daarop wijst gelet op wat ik als openingsscene geschreven heb:

Nog in dezelfde scene roept de aanbrengrer de actor op het toneel die hij het geschil wil laten behandelen dmv een gerechtelijke procedure. Daartoe kiest hij (lees overal ook: zij) een gerechtelijke behandelingsinstelling.

Het hangt van andere aspecten van het geschil af, zoals door de aanbrengrer geopperd, of die keuze strookt met wat rechtsprakelijk telt als absolute c.q. relatieve competentie. Indien de griffier in dat opzicht de aanbrengrer reeds mag, en indien naar zijn oordeel nodig, zal verbeteren, moet de aanbrengrer daarvoor relevante aspecten expliciet tot uitdrukking brengen. Dat helpt overigens ook later de rechter die er nog eens ànders over kan beslissen.

Je voelt de vraag voor dit vooronderzoek voor de vierde scene stellig aankomen. Op grond waarvan besluit formeel de rechter, en geeft ter voorbereiding daarvan de griffier advies, over de respectievelijke competenties? Stel ik deze vraag überhaupt zinvol?

En zijn er wellicht, dus aanvullend op griffierecht (bedrag, debiteur) en competenties (absoluut, relatief), nog àndere materiële aspecten van een geschil die tevens procesmatig invloed hebben?

73.97

Een suggestie om uit te gaan van willekeurige (gebruiks)mogelijkheden stuit bij de meeste mensen, en ik vrees bestuurders voorop, doorgaans prompt èn heftig op weerstand. Zij associëren dat, zo vermoed ik althans, met wanorde. Zij zien het

daarom als hun taak, herstel, als hun principiële verantwoordelijkheid om zo'n aanzet in de kiem te smoren. Helaas hebben zij geen benul dat bruikbare infrastructuur juist principieel volgens het willekeurbeginsel voor gebruik ervan opgezet moet zijn; het daadwerkelijke gebruik ervan laat zich dan met her en der aanvullende maatregelen ordenen resp. sturen.

Met zo'n suggestie voor willekeurig gebruik is het ontwerp daarvoor dus niet af. Maar ipv het idee botweg voor onontvankelijk te verklaren, kan en moet het als aanzet dienen om te bedenken voor wie wat allemaal voor- en/of nadelig kan gebeuren volgens zulke bewegingsvrijheid. En indien daardoor nadelen dreigen, is het de vraag of en, zo ja, hoe die beperkt kunnen blijven of, nog beter, kunnen worden vermeden. Daarvan valt altijd wel weer iets extra's van te leren. Zo verzin ik meteen, dat de één een ander kan overladen met, zeg maar, ongewenste verzoeken tot het betalen van griffierecht. Daar zit de Rechtspraakorganisatie uiteraard evenmin op te wachten, dwz ongewild als intermediair functioneren voor treitercampagnes, of erger. Stel dat we vasthouden aan de mogelijkheid van willekeurige debiteurstelling mbt griffierecht, hoe kan een aanbrengrer van misbruik van zo'n voorziening worden weerhouden? Het lukt om de meeste automobilisten binnen de bebouwde kom maximaal 50 kilometer per uur te laten rijden. Wat is er nodig om aanbrengers zich – ook – voor onderhavig aspect te laten houden aan wat opbouwend de bedoeling is? Zeker in eerste aanleg moeten het daarvoor m.i. niet zoeken in beperking van wie als derde – vierde, zelfs – kan worden opgegeven als debiteur griffierecht. Daardoor zou van willekeurig gebruik immers al meteen géén sprake meer zijn. Waardoor laat een aanbrengrer het, vooruit, meestal wel uit z'n hoofd om iemand anders opzettelijk lastig te vallen? Wat mij daarvoor ook meteen invalt, is dat de ontvanger van zo'n misplaatst betaalverzoek per omgaande kan aangeven er niet van gediend te zijn, met als gevolg daarvan dat de aanbrengrer netzo prompt door de rechter ervoor beboet wordt. Haha, dat is dan geen Mulder- maar een Wisse-zaak. Nou ja, ik wil maar zeggen dat het willekeurbeginsel tenminste nader te denken geeft, en wie weet wat dat dan weer aan bruikbare ontwerpideeën oplevert.

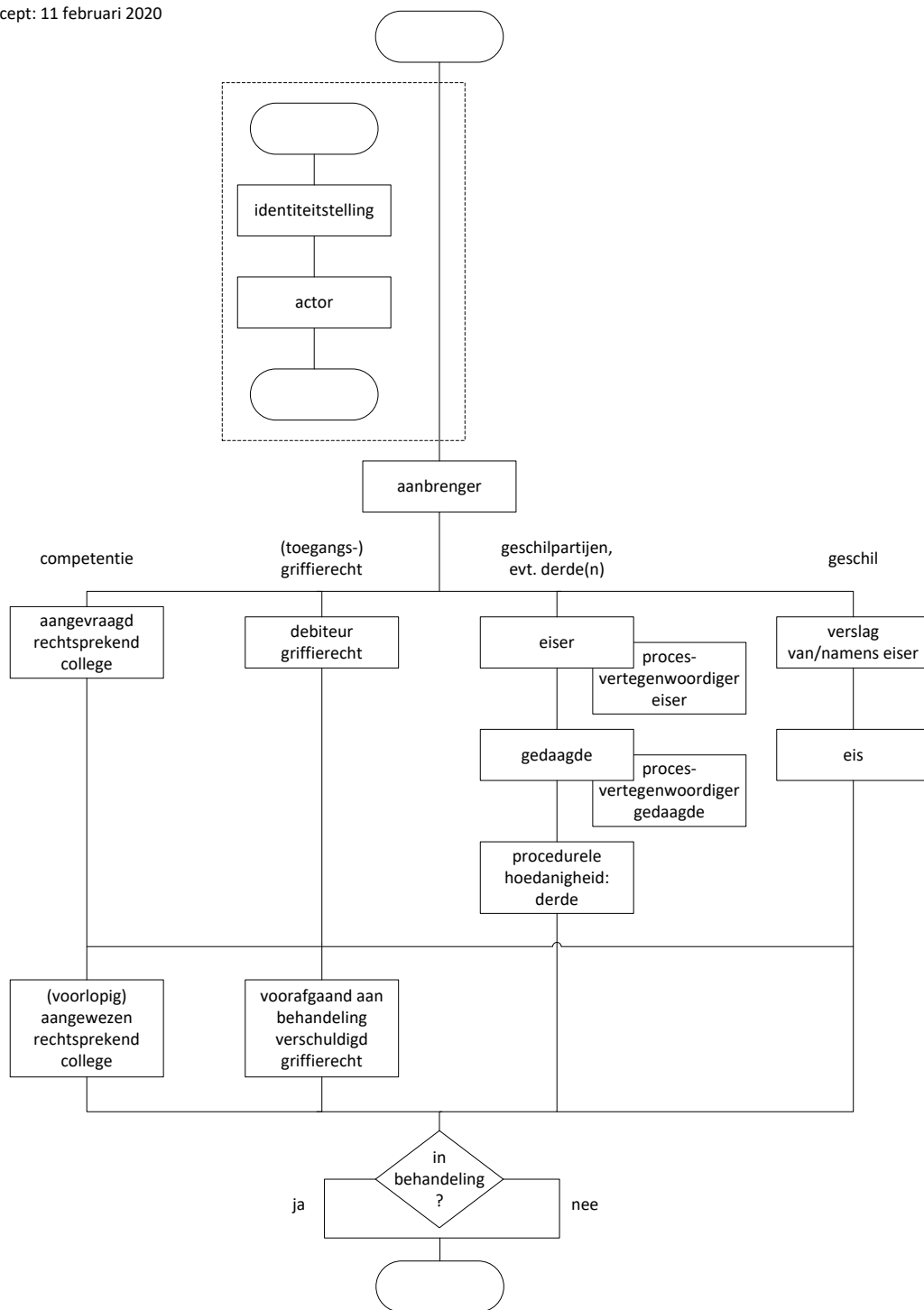
73.98

Zie de figuur voor wat ik als zoiets als een stroomschema al aankondigde. Voorop stel ik dat het me ermee juist niet gaat om ontwerp van programmatuur, maar wèl om relevante begripsmatige verschillen en hun samenhang. Zoiets als een schema begrippenstroom, dus. Voorts benadruk ik dat het een concept betreft, noem het ook maar aanvullend oefenmateriaal. Klopt, de vierde scene moet ik nog beschrijven. Dat vind ik overigens geen ernstig gemis, want de procesmatige hoedanigheden die aangebracht moeten zijn verschillen naar de aard van rechtspraak van de oorspronkelijke, zeg maar, geschilmatige hoedanigheden. Het zou uiteraard wel merkwaardig zijn, zachtjes uitgedrukt, wanneer de als onterecht benadeeld aangebrachte – hoedanigheid van – geschilpartij niet tot de aangebrachte – hoedanigheid van – eiser herleidbaar is. Dergelijk verband moet er redelijkerwijs tevens aangebracht zijn tussen de zich onterecht voordeel verschaft hebbende geschilpartij en de gedaagde.

De nadruk ligt dus vooralsnog – vrijwel – exclusief op de verschillende hoedanigheden voor betrokkenheid bij een – eventuele – gerechtelijke procedure, te weten zoals de zgn aanbrengrer ze dient te kennen. Wat ervoor nodig is om ze op te geven en/of af te leiden, blijft onvermeld in het schema.

Aanbrenging: verschillen in samenhang

concept: 11 februari 2020

Je ziet de veronderstelde scènes met hun resp. thema's verdeeld over evenzovele sporen. Terwijl ze in een toneelstuk achtereenvolgens – moeten – verlopen, geldt hun verband qua schema deels parallel. Dat wil zeggen dat wat er per spoor/scene gebeurt, feitelijk onafhankelijk is van verloop langs andere sporen. Volledig parallel zijn de thema's met bijbehorende sporen/scenes blijkbaar echter niet te houden. Zo kan het bedrag griffierecht van de eis afhangen (en dat is formeel niet anders indien

er voor het soort eis géén griffierecht verschuldigd is). (Hoe dan) ook bepaalt de eis welk rechtsprekend college bevoegd is.

Opzettelijk heb ik deze schemaversie de bevoegdheidsbepaling nog niet mede afgeleid getoond van wie als eiser en/of gedaagde wordt aangebracht. Heeft de aanbrengrer trouwens wat te zeggen als het op die competentie aankomt? Zo nee, dan kan die scene resp. dat spoorgedeelte vervallen.

Evenmin heb ik me bekommerd om al dan niet meervoud van eiser en/of gedaagde, al dan niet inclusief meervoud van hun resp. procesvertegenwoordigers (of dat een enkele procesvertegenwoordigers wellicht meerdere eisers òf gedaagden kan vertegenwoordigen); vooral dàt moeten we grondig overwegen, omdat daardoor de – facilitering van reële – samenhang véél ingewikkelder kan worden.

Spoedig volgende oefensessie?

ps

Iemand die een programmatuuriëntatie volgt, vindt mijn gebruik van die techniek voor stroomschema's stellig volkomen fout. Dat komt dan, omdat een programmeur doorgaans klakkeloos aanneemt dat alle voor digitale verwerking relevante begrippen (lees ook; betekenissen van beschikbare informatie) bekend en duidelijk zijn. Data als grondstof in de juist kwantiteit met geborgde kwaliteit, nietwaar? Nee, dus. (Want) daaraan voorafgaand (!) moet echter geanalyseerd zijn of, en zo ja, hoe eventueel het ene begrip voorwaarde voor een ander begrip vormt: begrippenstroom. Daarná valt er een passend stroomschema à la programmatuur op te stellen (en dat klòpt daarvoor dan ook pas).

73.99

Wij moeten mikken op nodige en voldoende eenduidigheid van betekenissen, ook nog eens tijdig beschikbaar.

73.100

Waartoe Thomas H. von der Dunk zich onder de noemer van bouwkunde in **Een Hollands heiligdom** (Bert Bakker, 2007) beperkt zijn aparte gebouwen, en daarvan dan nader tot, tja, ... tot wàt ervan eigenlijk? Mag ik het hun bouwstijl noemen? Mede afgaande op het gelijklopende lemma in **Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal** (editie 2005) past dat m.i. redelijk, want daar staat **bouwstijl** geduid als

het geheel der kenmerkende vormen waardoor de gebouwen van een zeker tijdvak, van zeker volk of van een bep[aalde] architect zich van andere [gebouwen] onderscheiden.

Overigens vind ik daarvoor de term gebouwstijl nauwkeuriger, en daarin komt dan vooral de stijl van de ontwerper tot uitdrukking, maw haar/zijn ontwerpstijl. Of wat de opdrachtgever als gebouwstijl vindt passen bij, tja, ... bij wàt eigenlijk? Hoe dan ook vindt de betrokken ontwerper daar iets van. Deze aantekening gaat over informatiekunde als ontwerp(vak)discipline, met dank aan Von der Dunk voor een aanleiding om er nog maar eens serieus op dóór te gaan.

Wat mij betreft doet onderscheid volgens tijdvak e.d. er zelfs niet toe. De ene (bouw)stijl onderscheidt zich van een andere door "kenmerkende vormen," punt. Als synoniem van bouwstijl geldt volgens **Van Dale: architectuur**. Ook dat lemma maar even opslaan, dus. Daar(van) staan meerdere betekenissen vermeld, waaronder inderdaad bouwstijl. Lees wat mij betreft dus ook: ontwerpstijl.

Als geschiedkundige behandelt Von der Dunk overigens juist wèl, zeg maar,

tijdvakken. Hij geeft immers een verklaring van veranderingen van bouwstijl en zo schetst hij, zoals zijn ondertitel samenvattend uitdrukt,

de moeizame architectonische eenwording van Nederland.

Over tijdvakken gesproken, volgens Von der Dunk

[blijkt] de Nederlandse architectuurgeschiedenis [...] sinds de Opstand drie fases te kennen, die met de staatkundige fasering van de politieke geschiedenis sporen.[p. 347] Die driedeling van de Nederlandse politieke geschiedenis vindt [...] in de Nederlandse architectonische geschiedenis een verrassende parallel.[p. 349]

Daarvoor concentreert Von der Dunk zich grofweg op het laatste kwart van de achttiende eeuw, te weten ervoor en erna wat ruimer genomen. Nee, zo verrassend is de conclusie uiteraard niet dat, in dit geval, de ontwikkeling tot zgn eenheidsstaat zich o.a. in veranderende bouwstijl manifesteert. En, omgekeerd, een bouwstijl kan als middel gebruikt worden door “kenmerkende vormen” voor politieke doeleinden te laten spreken.

Evenmin verrassend zou mogen zijn wat Von der Dunk als kritieke voorwaarde aanwijst. Voorwaarden, meervoud dus, moet ik zeggen. Bekwame ambachtslieden waren er altijd al. Maar

[d]e kwaliteitssprong voorwaarts [vergt] de benoeming van theoretisch in plaats van ambachtelijk geschoolde krachten [als ontwerpers. ... Er] werd eindelijk een poging gedaan om een fatsoenlijke vorm van bouwkundig [ontwerp]onderwijs op poten te zetten[. p. 349]

Voorwaarden? Wie maakt zich sterk voor zulk onderwijs? En wie verschaft ontwerp opdrachten aan aldus geschoolde ontwerpers? Von der Dunk geeft aan dat zowel voor een bepaalde bouwstijl als voor de ruimere verspreiding ervan aan die voorwaarden voldaan raakte.

Nu staat een apart gebouw ... apart. Er gaat voor praktisch gebruik door bewoners, bezoekers enzovoort weinig tot niets mis, indien allerlei gebouwen aan een ratjetoe van bouwstijlen kunnen worden toegeschreven. Voor infrastructuur is dat echter principieel anders. Want infrastructuur dient verbindingen, en is dat is zelfs volstrekt strijdig met apartheid. Vooral ook doeltreffendheid van infrastructuur berust vergaand op “eenwording.” Maar dat betreft eenwording van middel annex voorziening. Nota bene het doel ermee, althans in een democratische samenleving, is, vooruit, zoiets als veelwording. Want opzettelijk is zo’n voorziening voor iederéén zoveel mogelijk hetzelfde in gebruik ervan, opdat (!) die gebruikers zoveel mogelijk zelfbestemmend met hun verdere gedragingen juist verschillende ‘kanten’ op kunnen.

Kortom, zonder “architectonische eenwording” kan wat infrastructuur van/voor een pluriforme samenleving verdiend te heten, niet eens van de grond komen. Waar het tegenwoordig gaat om digitale facilitering van maatschappelijk informatieverkeer, vind ik de daarvoor onontbeerlijke “architectonische eenwording” inderdaad uiterst moeizaam verlopen. Von der Dunks historische fasering blijkt nuttig om te beseffen dat ‘we’ er maar niet in slagen om – wat hij schetst als – de eerste fase achter ons te laten. In termen van digitalisering zijn er zelfs talloze opdrachtgevers, maar retoriek ten spijt hebben zij vrijwel allemaal nog steeds een apart informatiesysteem (lees ook: toepassing) als middel voor ogen, als ware het helemaal hun eigen gebouw. Zoals Von der Dunk het als tekenend voor de eerste architectuurfase uitdrukt, heerst een

sterk verbrokkelde structuur [die] haar tegenhanger [vindt] in een grote [...] architectonische verscheidenheid[. ...] In principe vorm[t] elke [opdrachtgever] een universum op zichzelf, en de formele invloed die het gemeenschappelijke politieke centrum [...] op de interne gang van zaken [bij] al die [opdrachtgevers] in de periferie k[a]n uitoefenen [i]s uit dien hoofde beperkt.[p. 347]

Om infrastructuur, per definitie immers een verkeersvoorziening, serieus van de grond te krijgen, is zulke verbrokkeling rampzalig. Karakteristiek voor die fase werkt ook sterk belemmerend, dat opdrachtgevers hun opdrachten blijven gunnen aan op apartheid van bouwresultaten georiënteerde opdrachtnemers. Vaak kreeg een oppertimmerman, of een andere ambachtsman – nee, nog geen ambachtsvrouw kwam destijds in aanmerking, in elk geval maakt Von der Dunk er geen melding van – met een bouwberoep de vraag naar een gebouwontwerp er zo'n beetje bij. Voor de vergelijking met digitalisering gelden programmeurs als ambachtslieden. Als zodanig remmen ze infrastructuurontwikkeling stellig niet bewust. Ze weten niet beter, en opdrachtgevers dus nog steeds evenmin.

Is er iets aan te doen? Voortbordurend op zijn boektitel, welk heilig huisje moet eindelijk omver? Von der Dunk bevestigt het belang van opleiding. Maar 'we' moeten voor ontwerpkwaliteit dus niet, ook verder overdrachtelijk gesproken, timmerlui ànders opleiden. Programmeurs moeten ... programmeren. En dat moeten programmeurs uiteraard alsmáar beter leren doen. Informatiekundig ontwerp(en) op de schaal van inmiddels tot en met globale samenleving is echter een àndere vakdiscipline, en vergaand ook een nieuwe. Er moet voor de eenwording die nota bene bepalend is voor infrastructuur dus een dienovereenkomstig nieuwe opleiding komen. Zolang die behoefte resp. noodzaak politiek-bestuurlijk veronachtzaamd blijft, zitten 'we' domweg vast in de ontwerp- en zodoende ontwikkelfase van alsmáar méér toepassinkjes met over en weer verwarring over betekenissen van dien ipv dat 'we' de stap helpen zetten naar digitale infrastructuur voor informatieverkeer, een

belangrijke overgang [...], die gepaard gaat met en voortvloeit uit een algemene verheffing van de betrokken bouwkundigen. Ambachtelijke metselaars en timmerlieden maken als ontwerpers geleidelijk plaats voor een nieuwe, theoretisch geschoolde beroepsgroep van ingenieurs en architecten.[p. ii]

Ik neem voor dit citaat aan, dat inmiddels duidelijk is welke termen vervangen moeten worden om de opmerkingen van Von der Dunk actueel voor digitalisering geldig te laten zijn. Von der Dunk vergist zich m.i. echter, doordat hij voor ontwerpku~~n~~de een lijn lijkt dóór te trekken van ambachtelijk in de zin van praktisch geschoold naar theoretisch geschoold:

De betere bouwkunst verg[t] zo vanzelfsprekend ook betere bouwmeesters, die over meer dan alleen maar praktijkkennis beschik[k]en.[p. 277]

Het is geen kwestie van theoretische kennis ipv praktische vaardigheden. Als gedrag praktisch heet, komt dat voor iederéén voort uit een motief. Theorie? Die wisselwerking moet met nadruk op uitvoering nu eenmaal anders verlopen dan voor ontwerp. Een ontwerper is daarom niet louter theoretisch werkzaam, maar óók praktisch, zij het als opsteller van een ontwerp weer ànders praktisch dan een uitvoerder van zo'n opgesteld ontwerp. Uitgesproken denigrerend klinkt Von der Dunk als hij vaststelt dat ergens

een hoognodige reorganisatie aangegrepen [is]om de leiding over [...] bouwactiviteiten in handen te leggen van iemand die ten minste een **opleiding** had genoten.[p. 277]

Wat echter telt, is passende opleiding. En voor alweer ingewikkelder ontwerp-opgaven – ingewikkelder, vooral omdat rekening gehouden moet worden met grotere variëteit van gedragingen van een groter aantal ‘gebruikers’ en overige belanghebbenden in een alsmaar grotere dynamiek van variëteit van hoedanigheden – past een ambachtelijke opleiding, dwz voor vakkundig constructiewerk, niet langer. Dat constructiewerk raakt overigens eveneens alsmaar ingewikkelder, maar betreft dáárdor steeds noodzakelijker óók een vak apart.

Voor aparte gebouwen van betrekkelijk geringe omvang valt wellicht nog niet zo op, dat het op verschillende vakdisciplines moet uitlopen. Het is en blijft daarvoor prima aan een traditionele ambachtsman toevertrouwd, dat de constructie deugdelijk is. De bouwstijl is dan vooral – en impliciet – een aspect van constructie. Waar ambachtslieden hùn vak plaatselijk leren en blijven uitoefenen, verschillen bouwstijlen dus ... constructief. Voor de eenwording waarop Von der Dunk doelt, moeten niet alleen zulke geografische grenzen vervallen, maar tevens een véél groter belang aan bouwstijl gehecht worden waardoor die expliciet gaat gelden. Zoals gezegd, omgekeerd dient een bepaalde bouwstijl dan om geografisch-politieke eenheid te bevorderen, met netzo omgekeerd de constructie voortaan veeleer een aspect van de bouwstijl in kwestie.

Voor infrastructuur in een (post)moderne samenleving is dat nòg weer ànders. Wat individualisering heet, verloopt voor elk individu door deelname aan sociaal verkeer. Infrastructuur bedoelt daarvoor ‘goede banen’ te bieden. Daaruit volgt dat de ontwerp-oriëntatie dáárvor primair constructie noch bouwstijl betreft. Die thans relevante oriëntatie ligt evenmin in het verlengde van wat eerder, en toen redelijker-zo niet noodzakelijkerwijs, gold als dominante vakdiscipline.

Ja maar, kan ik me als prompte tegenwerping voorstellen, er zijn toch allang alom it-architecten aan de slag? Zo noemen allerlei mensen zich inderdaad, klopt, maar zij oriënteren zich onverminderd volgens programmatuur, ofwel verbrokkelend. Een toenmalige burgemeester van Amsterdam, Pieter Rendorp heeft het over, zoals Von der Dunk als diens oordeel weergeeft,

breekebeenen die zig voor Architecten uitgeven[. p. 97]

Zij beheersen dus juist niet het nieuwe, integendeel. Voor stelselmatige opgaven zijn ook zij nog helemaal niet geschoold. En door zichzelf ten onrechte als ontwerpers van voorzieningen voor, enigszins paradoxaal uitgedrukt, individualiseringsverkeer voor te doen, begrijpen opdrachtgevers er helaas nòg minder van. Zeker voor zulke nieuwe opgaven moeten zij met voorrang een ontwerp-opdracht verstrekken. Dat gebeurt voor wat feitelijk allang bijdragen aan digitale infrastructuur moeten zijn, echter nog steeds niet. De gevestigde opdrachtnemers met de daarvoor nu nèt verkeerde vakdiscipline weigeren vooralsnog te overwegen dat hùn werk pas – wederom – opbouwend is volgens ontwerp door iemand die daarvoor een àndere vakdiscipline heeft leren beheersen. Wie dat slechts kunnen doorbreken, zijn opdrachtgevers. Von der Dunk geeft aan wat daarvoor kan, en ook moet, gebeuren:

Wie in de praktijk vrijwel allemaal direct afv[al]len, [zijn] de [...] ambachtslieden en dilettantische amateurs [...]; Wie overbl[ij]ven, [zijn] de professionele architecten en gestudeerde ingenieurs.[pp. 46-47]

Waarvoor dat geldt, nota bene, zijn ontwerp-opdrachten. Voor constructie-opdrachten komen o.a. ontwerpers juist niet in aanmerking. Een ontwerper moet wel kunnen beoordelen welke constructeur in staat is het ontwerp te realiseren (en daarom moet

de ontwerper namens de opdrachtgever toezicht op ontwikkeling-vòlgens-ontwerp houden).

De noodzaak van zulke functiescheiding is voor infrastructurele voorzieningen met daarvoor onmisbare oriëntatie volgens maatschappelijke ontwikkeling alleen nog maar dringender dan toen Jaap van Rees er een pleidooi voor hield. Samen hebben wij er twee artikelen en een boek aan gewijd. Dat zijn [Informatiearchitect en systeemaannemer: andere rol, andere methode](#) (in: **Informatie**, jaargang 37, 1995, nr 4), [De rol van de informatiearchitect](#) (in: **Informatie Management**, 1995, nr 4) en [De informatie-architect](#) (Kluwer Bedrijfswetenschappen, 1995). Dat heeft niets uitgehaald, integendeel lijkt het wel. Daarna is misplaatste zelfbetiteling als (it-)architect immers pas ècht losgebarsten, en het einde is niet in zicht.

Voor evenwichtige verhoudingen kunnen slechts potentiële opdrachtgevers de nodige ruimte verschaffen, zie verder o.a. mijn opstel [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#) (2012).

De hamvraag luidt: Wèlke politiek-bestuurlijke functionaris begrijpt voldoende van infrastructuur om het belang van – voorrang voor – een ontwerpopdracht te beseffen èn ernaar te handelen? Als er nu ergens één functionaris zou zijn met verstand èn handelingsruimte, desnoods verhuld, vooruit, om een deugdelijke opleiding op te laten zetten ... Dat zou al heel wat zijn ter verbetering van

het beklagenswaardige theoretische peil[. p. 96]

Voor alle duidelijkheid benadruk ik dat het daarbij voor stelselmatige ontwerpopgaven niet gaat om het opkrikken van kennis e.d. van leden van programmeurs als bestaande beroepsgroep. Ja, er zijn talloze tèchnisch gerichte opleidingen. Maar wie is in staat om ontwerpbijdragen te leveren aan wat ook op digitale leest een verkeersstelsel voor èchte mensen voor hun èchte variëteit van interacties, ontplooiing, enzovoort moet zijn? Dáárvoor is en blijft techniek een middel. Belangrijk, zo niet onmisbaar, maar tòch nooit meer of minder dan een middel.

Nogmaals, er moet een àndere, nieuwe beroepsgroep opgeleid worden. Als aanduiding heb ik civiel informatiekundige of informatieverkeerskundig ontwerper geopperd. Zo'n naam is echter ondergeschikt aan erkenning als vakdiscipline. Herhaaldelijk wijst Von der Dunk erop waarom het destijds

nog zeer droevig gesteld [was]. Anders dan in Frankrijk ontbrak het [...] aan een bouwkundige opleiding[. p. 64]

en daarmee bedoeld hij een passende ontwèrpopleiding als structurele oplossing van het probleem van

het lage niveau en het gebrek aan werkelijke theoretische scholing[. p. 64] Dit lage niveau was het directe gevolg van het [...] ontbreken van enige wetenschappelijke opleiding voor architecten [...]. De praktiserende bouwmeesters waren tot dusverre immers slechts eenvoudige, op de werkplek gaandeweg geschoolde ambachtslieden, die elk inzicht in de hogere [ontwerp]beginselen [...] ontbeerden.[pp. 96-97] De intellectuele belangstelling voor architectuur was op dat moment hier te lande nog zeer bescheiden.[p. 75]

In zoverre wijkt mijn opvatting af, dat de kritieke factor dus niet het opleidingsniveau van leden van één en dezelfde beroepsgroep aan de orde is. Er is daarentegen behoefte aan verschillende beroepsgroepen. En uiteraard moeten de leden van èlke

beroepsgroep ernaar blijven streven hùn “niveau” te verbeteren. Dat vergt netzo vanzelfsprekend afstemming. Het heeft geen zin om te leren ontwerpen wat onmogelijk valt te construeren, zoals het geen zin heeft om te leren construeren wat nooit kan worden ontworpen.

Nù zeggen weliswaar nogal wat mensen dat ze voor digitalisering architect zijn, maar kunnen ze wèrkelijke ontwerpogaven niet aan. Waar blijft die oplossing voor ontwerpers van digitale infrastructuur? Nee, die ontwerpopleiding is er dus nog niet, terwijl, door Von der Dunk nog erg zachtjes uitgedrukt,

[d]e betekenis daarvan [...] niet [dient] te worden onderschat.[p. 166]

Het mag natuurlijk ook nooit een bezwaar zijn, dat

[s]peciaal [voor] reorganisatie van het [...] onderwijs [geldt dat] de uitwerking overigens eerst op langere termijn blijkt[. 306]

(Want) door uitstel van wat hoe dan ook moet gebeuren, duurt verandering alleen maar nòg langer. Von der Dunk wijst als doorbraak aan, dat

[e]en dergelijke opleiding [...] op dat in Nederland überhaupt voor het eerst als staatstaak beschouwd [werd]. Voordien was er nauwelijks sprake van enige belangstelling van de zijde van de overheid[. p. 166]

Al helemaal als het om infrastructuur gaat, zou die “taak” evident behoren te zijn. En belangstelling voor digitalisering is er “van de zijde van de overheid” allang genoeg. Naar mijn idee is er zelfs veel te veel aandacht. Het probleem ermee is dat die aandacht nog steeds niet wèrkelijk infrastructureel gericht is. De overheid houdt de samenleving zo mogelijk nog regentesker gevangen in de verbrokkelingsfase dan zoals Von der Dunk ronduit spottend een geval van besluitvorming in 1802 schetst:

De nieuwe democratische zeden verlangden natuurlijk een raadpleging van de leden. De behoefte van de bestuurders aan daadkracht verlangde zulks niet, want de bestuurders wisten zonder leden al wel wat zij wilden. Er was dus een klein probleem. Dit probleem werd opgelost. Omdat de bestuurders wisten wat zij wilden, wisten zij ook wat het volk diende te willen. Zij wisten er dan ook ten slotte voor te zorgen dat het volk wilde wat zij wisten dat het wilde.[p. 329]

Dit neemt niet weg wat voor infrastructuur principieel aan de orde is:

Het landsbestuur dien[t] bij alle belangrijke en [...] daadwerkelijk als nationaal begrepen [...] projecten geraadpleegd te worden of – eerder nog – zélf het initiatief tot het formeren van zulke nationale [...] projecten te grijpen.[p. 168]

Met digitale technologieën ter facilitering van informatieverkeer is de relevante schaal inmiddels allang internationaal. Daardoor neemt het beleidskarakter van ontwerp nog véél verder toe.

73.101

Ik draai om het schrijven van de vierde scene van het aanbrengingsstuk heen. Dat is óók ontwerpen, ik bedoel om daaraan toe te geven. En het is iets ànders dan treuzelen. Onrust. Gemis? (Want) blijkbaar wéét ik nog niet genoeg. En/of wellicht ken ik weliswaar relevante, zeg maar, elementen, maar moet zich eerst nog een geschikter, zeg ook maar, verdwijnpunt (lees ook: oriëntatie) aandienen voor de passende samenhang ertussen. Ik vermoed dat ik inderdaad niet tevreden ben over de tot dusver gevolgde structurele insteek (maar dat kan iemand dus pas wéten, nadat z/hij een betere ontdekt, herkend resp. zélf bedacht heeft).

Ik wil hiermee ook maar weer zeggen, dat het op menigeen daadkrachtig kan

overkomen – en de gemiddelde bestuurder wekt zo vooral op zichzelf die indruk – om desondanks met ook nog eens heel veel mensen prompt aan de slag met programmering te gaan. Het staat dan echter vrijwel vast, dat alles de prullenbak in kan. Écht daadkrachtig is dat dus juist niet.

Zou het voor begrip van rechtspraak en zo door naar digitale voorzieningen ter facilitering ervan (mee)helpen, zo vraag ik me af, om voor inventarisatie van actoren (lees dus: nadere hoedanigheden als potentiële deelnemer aan gebeurtenissen) onderscheid aan te houden tussen, ik noem hier de beide categorieën maar even, procesrechtelijke resp. materiële rechtelijke hoedanigheden?

Hoewel – ook – de procesrechtelijke deelverzameling van bijelkaar zowel verplichte als facultatieve hoedanigheden veranderlijk is, lijkt me die op enig moment wél gesloten. Zeg ook maar: eindig. O.a. daarvoor is immers procesrecht opgesteld. In de drie tot dusver geschreven aanbrengingsscenes komen opzettelijk dus slechts procesrechtelijke hoedanigheden voor. Daarvoor heb ik aangenomen – maar is die aanname terecht? – dat de zgn aanbrenger namens de eiser alles ... aanbrengt waartegen de gedaagde dan haar/zijn aanvankelijke verweer kan/moet inbrengen. Het aanbrengingstraject kan echter ook veel korter worden opgevat. Zo van, de aanbrenger deponeert zijn (overal wederom ook: haar) besluit tot het aangaan van een gerechtelijke procedure en geeft daarbij voorts slechts op a. wie het daarvoor verschuldigde (toegangs)griffierecht betaalt en b. wie de eiser is. Einde aanbrenging. Dan volgt het betaaltraject voor de opgegeven debiteur. Dáárna is met een ook weer gescheiden traject de eiser, of zijn vertegenwoordiger, aan de beurt voor de, zeg maar even, échte dagvaarding. Nogmaals, vooralsnog houd ik het erop dat aanbrenging dat allemaal omvat.

bepaalde hoedanig- heid bepalende hoedanigheid	aanbrenger	rechtsprekend college	debiteur (toegangs)griffierecht	eiser	procesvertegenwoordiger eiser	gedaagde	procesvertegenwoordiger gedaagde	n x procedurele hoedanigheid: derde	rechter	landelijke griffier	griffier rechtsprekend college
aanbrenger											
rechtsprekend college											
debiteur (toegangs)griffierecht											
eiser											
procesvertegenwoordiger eiser											
gedaagde											
procesvertegenwoordiger gedaagde											
n x procedurele hoedanigheid: derde											
rechter											
landelijke griffier											
griffier rechtsprekend college											

(Ook en vooral) procesrechtelijke hoedanigheden, hier verder kortweg pr-hoedanigheden genoemd, zijn bedoeld ter regulering van onderlinge verhoudingen. Een eenvoudige manier om alweer wat meer overzicht te verkrijgen is om een tweedimensionale matrix te veronderstellen. Langs de ene as, bijvoorbeeld verticaal,

staan dan de pr-hoedanigheden voor rechtsprakelijke deelnemers opgesomd. Diezelfde pr-hoedanigheden markeren tevens de andere as, in dit geval dus horizontaal, zij het dat het daarbij gaat om telkens een deelnemer zoals bepaald door een andere deelnemer en/of juist door zichzelf.. Elk matrixelement is aldus een kruispunt van telkens twee pr-hoedanigheden, te weten van de bepalende met de bepaalde pr-hoedanigheid. Als 'inhoud' van een element kan dan worden geïnventariseerd in hoeverre iemand in een mogelijke pr-hoedanigheid – dus voorzien van kwalificering – de feitelijke pr-hoedanigheid van iemand kan bepalen. Vergeleken met het schema voor de begrippenstroom mbt aanbrenging heb ik enkele pr-hoedanigheden toegevoegd. Daarmee loop ik toch maar alvast wat vooruit op wat er eveneens ná aanbrenging met onderlinge verhoudingen tussen pr-hoedanigheden kan gebeuren. Hopelijk nodigt deze matrixversie uit tot noodzakelijke verbeteringen, toevoegingen e.d.

Tussendoor merk ik op dat ook een verzoek om een gerechtelijke uitspraak in verband met geschil staat, en wel ter mogelijke vermindering ervan.

Ik blijf maar proberen om niet door details afgeleid te raken. Dat is ook niet zo moeilijk voor wie ze niet eens kent. :-) Wat ik als ontwerper bedoel, is dat het loont om structureel naar veralgemenisering te streven. De crux van abstractie is dat er méér kan met ... minder. Getalsmatig minder zijn dan de variabelen. Wie ze gebruikt, moet echter wel leren beheersen hoe de wisselwerking tussen relevante waarden ervoor uitpakt. Dat zijn we dus aan het oefenen ...

Zeg maar dat ik zelfs opzettelijk weiger in te zien wat er op hoofdlijn voor de ene traditioneel verbijzonderde rechtssector anders is vergeleken met andere sectoren. Ik ga er vanuit, dat er altijd sprake is van een drieslag. Iemand houdt a. een kritisch bedoeld verhaal over wat er volgens hem is gebeurd (en/of nog steeds gebeurt); de strekking ervan is dat er z.i. opbouwends iets moet veranderen. Dus vertelt hij vervolgens c. wát er volgens hem moet gebeuren. Maar waarom? Daarvoor beroept hij zich niet louter om door hemzelf geopperde redenering, maar b. verwijst vooral, zo niet exclusief, naar bestaande regels e.d. voor maatschappelijk verkeer. Kortom, a. verslag van geschil resp. vóór verzoek, c. eis resp. verzoek en b. rechtsgrond plus eventuele overwegingen.

De volgorde van de letters lijkt verwarrend. De volgorde van vertellen wijkt m.i. echter af van zoiets als juridische logica. Dáárvóór veronderstel ik in mijn niet eens gespeelde onwetendheid de volgorde a-b-c, omdat de rechtsgrond (b) als het ware het scharnier biedt om a in c te laten veranderen (voor zover dat met een gerechtelijk vonnis lukt).

Als vierde aanbrengingsscene – heb ik die hiermee eigenlijk toch geschreven – levert de aanbrenger zo'n drie-eenheid van verslag/eis/rechtsgrond bij een rechtsprekend college ter behandeling (en bij de gedaagde om zijn verweer daar ter gelijktijdige behandeling in te kunnen dienen). Wat voor de Rechtspraakorganisatie gauw tussen haakjes komt te staan, doet dat voor de gedaagde – doorgaans – uiteraard niet. Nog afgezien van een eventuele tegeneis kenmerkt het verweer zich eveneens door dezelfde drieslag, dus een verslag wat er volgens hem gebeurd is, een oproep tot wat er volgens hem al dan niet moet gebeuren en welke rechtsgrond plus overwegingen hij daarvoor relevant acht.

Hoe vaak zulk woord en wederwoord wisselen, doet er voor die drieslagige opzet niet toe. Die geldt voor elke beurt. Nou ja, volgens mij ...

Ik zou verder zeggen dat de rechter tijdens zo'n procedure vooral erop toeziet dat

woord en wederwoord inderdaad die opzet volgen. En voor zijn oordeel geldt die opzet zelfs nadrukkelijk óók. De rechter bepaalt immers niet alleen c. wát er moet gebeuren, maar motiveert zijn uitspraak (c) door a. zijn interpretatie van de naar voren gebrachte verslagen met b. vermelding van de door hem ter beoordeling relevant geachte rechtsgrond(en) en nadere overwegingen.

Algemeen, dwz ook voorbij het eerste ‘woord’ door de aanbrengrer, komen in elk gedeelte van driedelig materierechtelijke, ja, want dat is steeds, woord c.q. wederwoord óók weer hoedanigheden ter sprake (lees ook: zijn ze aan de orde gesteld). In dat geval dus géén pr-hoedanigheden, maar mr-hoedanigheden. Neem de dagvaarding. De aanbrengrende eiser vermeldt zowel in het geschilverslag (a) als in zijn eis (c) concrete mr-hoedanigheden. De geopperde rechtsgrond verwijst naar soorten mr-hoedanigheden; ter overweging kan hij er zowel soorten als concrete mr-hoedanigheden bijhalen. Wat aanbrengring betreft, in het geschilverslag (a) is dan een gebeurtenis geschetst als – gevolg van – maatschappelijk verkeer met deelnemers volgens de aangegeven hoedanigheden. Met verwijzing naar de grondslag (b) volgt de analyse waaróm die gebeurtenis strijdig is met gereguleerde verhouding(en) tussen dienovereenkomstig veronderstelde soorten mr-hoedanigheden. De eis (c) vermeldt de eventueel gewijzigde mr-hoedanigheden. Wat mij betreft – of draaf ik in mijn juridische onbenulligheid op een dwaalspoor hopeloos dóór? – zijn hiermee de voornaamste aanknopingspunten voor eventueel verweer door de gedaagde geïnventariseerd. Zo kan de gedaagde stellen, dat de eiser zich vergist over wie er ‘achter’ de door hem als schuldig aangewezen mr-hoedanigheid zit; dat wàs hij helemaal niet. Of de gedaagde kan weliswaar die mr-hoedanigheid erkennen, maar terzake de mr-hoedanigheid van de eiser bestrijden. Of de door de eiser gesuggereerde oorzakelijkheid, zeg ook maar wat die als verloop van het onderlinge verkeer heeft geschetst. En/of de aangevoerde rechtsgrond resp. overweging kan door de gedaagde worden bestreden. En/of de gewijzigde verhouding tussen de mr-hoedanigheden zoals geëist. Een extra ronde woord-wederwoord kan helpen om de geschilpartijen elkaar te laten naderen wat hun opvattingen over die aanknopingspunten betreft. Dat heeft weinig zin, indien minstens één van de partijen daarvoor niet open staat. Dan hakt de rechter via b de knoop voor mr-hoedanigheden ad a èn ad c door. Zoals ik de dimensies voor de matrix eerder gekozen heb, laat zij zich in horizontale richting naar rechts uitbreiden. Ik geef dat hier vooralsnog ruwweg weer.

	pr-hoedanigheden	mr-hoedanigheden		
		woord	wederwoord	uitspraak
pr-hoedanigheden				

Zo’n verkenning tot en met rechterlijke uitspraak gaat inderdaad vèr voorbij aanbrengring. Dat maakt echter pas nodig en voldoende duidelijk wát allemaal reeds bij voorkeur tijdens aanbrengring moet zijn ... aangebracht voor optimaal verloop van de gerechtelijke procedure. Indien een aanbrengrer aantoonbaar moedwillig verzaakt, neemt de rechter zijn opgebrachte geschil stellig minder serieus (en kan de gedaagde dat – via de griffier? – eventueel meteen laten weten).

Tenslotte houdt mij de vraag bezig of ook rechtspraak niet ‘gewoon’ past volgens een algemener model van communicatie. Als communicatieve hoofdstelling geldt m.i. dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is. Aldus beschouwt de verzoeker zichzelf als, vooruit, rechter omtrent zijn verzoek. Daarmee probeert hij (overal ook: zij) iemand anders – maar nog vaker zichzelf – te bewegen tot gedrag. Die ander gaat daarmee echter niet klakkeloos akkoord. Hij is als het ware óók rechter, maar dan of hij instemt met het tot hem gerichte verzoek en ernaar gaat handelen. Per verzoek laat zich hun daarmee onderlinge hoedanighedenverhouding ook weer ruwweg in matrixvorm ontleden.

	onderlinge verkeershoedanigheden per verzoek					n
	1	2				
verzoeker						
verzochte						

Uitgaande van deze voorstelling voor duale communicatie vestigt rechtspraak een tripartite communicatie-orde. Een vergelijking van de beide laatst afgebeelde matrices vind ik al een aardig overzicht beden van wat er met die ordening extra gepaard gaat. Maar – bedoeld als vorm van – communicatie is en blijft het.

73.102

In de aanbrengringsscenes verschijnt nadrukkelijk de griffier als de functionaris waarmee de aanbrengrer zich onderhoudt, vice versa. Wanneer de aanbrengrer zoiets als het landelijke – digitale – aanbrengringsportaal benut, zou je dat een onderdeel van de digitale griffier kunnen noemen. Een korte blik in **Van Dale** bevestigt echter dat met **griffie** meer in het algemeen de secretarie van een college aangeduid kan zijn, met dan de **griffier** als secretaris van zo’n college. Om verwarring zoveel mogelijk te vermijden maak ik er daarom digitale rechtsgriffier van. Opmerkelijk vind ik dat er ‘op’ het ww web volgens de combinatie van zoektermen ‘digitale griffier’ feitelijk nog niets mbt rechtspraak te ontdekken valt (peildatum: 17 februari 2020). Hoe dan ook ligt het m.i. voor een a.s. aanbrengrer voor de hand dat er – in Nederland – één zo’n digitale gerechtsgriffier is, landelijk dus. Over voor de hand liggend gesproken, weet jij of er ooit al iemand nagedacht heeft om die ene digitale gerechtsgriffier dan ook maar onder te brengen bij het Landelijk DienstenCentrum Rechtspraak (LDCR)?

Of menen de besluitvormers en hun getrouwe uitvoerders nog steeds dat het om digitalisering van rechtspraak gaat ipv dat in elk geval allereerst de kwaliteit van digitale facilitering van (gerechts)griffiewerkzaamheden opgekrikt moet zijn? Nota bene, praktisch gezien is de (gerechts)griffie voor informatie(uitwisseling) uiteraard het verkeersknooppunt voor iederéén in procesrechtelijke hoedanigheden, ook en vooral voor de rechters.

73.103

Vinden jullie onbegrijpelijk wat ik gericht zoal voorstel mbt inkomensbestuur? Zo ja, aarzel ajb niet naar toelichting te vragen. Of vinden jullie het allemaal maar kolossale onzin wat ik in dat drietal emailberichten geschreven heb, [voor afschrift zie **aantekeningen 73.85, 73.90 en 73.92,**] en proberen jullie hoffelijk te zijn door erover te zwijgen? Maak je echter ajb geen zorgen. Want juist – haha, slechts? – in dat

geval stel ik expliciete kritiek wel degelijk zéér op prijs. Kan ik er tenminste nog iets van opsteken ... Of hebben jullie weliswaar die problematiek tegenover mij als dringend vermeld, maar willen jullie je vervolgens eigenlijk liever niet met een oplossing bemoeien? Vooralsnog meen ik nogal principieel enkele informatiekundige aanbevelingen te hebben geopperd die onmogelijk veronachtzaamd kunnen blijven voor een stelselmatig deugdelijke (bestuurs)opzet.

ps

Als er niemand ongeduldig is, gebeurt er helaas nog steeds niets. :-) Oh ja, zolang informatiekundig ontwerp op maatschappelijke verkeersschaal géén gehoor vindt, blijft gebeuren wat stevast averechts uitpakt. Doe dan maar beter helemaal niets. Daarentegen, wie durft bestuurlijk de deskundige aanzet te geven tot noodzakelijke heroverweging, met voorrang voor grondslagen? Nee, overdrachtelijk gesproken, de zon draait niet om de aarde; het is toch ècht andersom. De aanzet die (B)FS ooit voor zo'n bestuurlijk-informatiekundige paradigmawissel hielp geven, lijkt echter in een zwart gat verdwenen geraakt te zijn. Nu is dat alweer méér dan tien jaren geleden. Ben ik dan ongeduldig, of is iemand anders inmiddels nalatig? Help!

73.104

Tot dusver zijn er voor aanbrenging vier scenes resp. sporen onderscheiden. Door jouw uitleg ben ik geneigd tot nòg een scene/spoor. Dus nog steeds onder de noemer van aanbrenging gaat het daarbij erom, dat de gedaagde moet weten dat z/hij als zodanig betrokken geraakt is bij een gerechtelijke procedure. Daarvoor dient de eiser zich te bedienen van een deurwaarder als intermediair. De griffier stelt daarom tevens aan de aanbrenger de vraag naar wie àls deurwaarder van dagvaarding van de gedaagde opgetreden is. Of zal? Dankzij registratie tijdens aanbrenging van ook deze hoedanigheid kunnen 'we' nog alle kanten op. Hierbij maak ik tevens aantekening ervan dat het sommige organisaties, de Belastingdienst bijvoorbeeld, toegestaan is zichzelf als deurwaarder voor dagvaarding te bedienen (maar dat blijft een aparte hoedanigheid).

73.105

Dank je zeer voor je – voorlopige :-) – geruststelling!

73.106

Ik voeg er een opmerking over moeilijkheidsgraad en noodzaak van stelselmatige oriëntatie aan toe. Zo begreep ik tot dusver, dat onder bepaalde voorwaarden, vooruit, professionele vertegenwoordiging niet verplicht is voor een eiser resp. gedaagde. Tja, eigenlijk zegt het woord procesvertegenwoordiger het al, dat betreft vertegenwoordiging tijdens het proces(verloop), ofwel voor de rechter. De uitspraak over al dan niet verplichting geldt feitelijk slechts volgens het perspectief van de rechter.

Ongeacht voorwaarden voor al dan niet verplichte procèsvertegenwoordiging is en blijft de eiser blijkbaar gehouden zich voor het uitbrengen van de dagvaarding aan de gedaagde te laten ... vertegenwoordigen. Kortom, de verplichting van inschakeling van een dagvaardingvertegenwoordiger geldt – thans – wèl algemeen. Ofwel, vanuit het perspectief van de eiser (!) bestaat er hoe dan ook een verplichting tot vertegenwoordiging, te weten in elk geval mbt tot het vestigen van de procedurele betrekking met de gedaagde (met, zoals jij al aangaf, voor sommige overheidsinstellingen als eiser de mogelijkheid om zèlf o.a. ook als dagvaardingvertegenwoordiger op te treden).

73.107

De strikt duale communicatiematrix laat zich projecteren op de rechtspraakversie. Zelfs als dat wederom ruw gebeurt, moet opvallen wat er allemaal èxtra bij komt kijken, herstel, wie er allemaal èxtra mee gaan schrijven en praten.

		mr-hoedanigheden			
		pr-hoedanigheden	woord	wederwoord	uitspraak
pr-hoedanigheden	eiser				
	gedaagde				

Communicatieve (hoedanigheden)regulering is overigens niet aan rechtspraak voorbehouden. Sterker nog, waardoor soorten van maatschappelijk-verkeerssituaties vooràl van elkaar verschillen zijn immers juist gedifferentieerde regels voor informatieverkeer voor deelnemers in dienovereenkomstig nadere – verhouding van – hoedanigheden. Een voetballer die zich tijdens een wedstrijd bij de scheidsrechter beklaagt over haar/zijn beslissing, krijgt een waarschuwing of wordt zelfs uit het veld gestuurd. Een psychotherapeut dient tijdens individuele therapie als katalysator om de cliënt zichzelf te laten verduidelijken. In elk geval voor erkende beroepsgroepen geldt dat iemand in de omgang met een lid ervan, maar dan wèl in de hoedanigheid van beroepsbeoefenaar, geacht wordt aan daarvoor gangbare of zelfs opgelegde (verkeers)regels te houden. Verkeersdeelnemers kunnen uiteraard eerder botsen, indien zij verschillende maatschappelijk-verkeerssituaties veronderstellen. Tijdens een voetbalwedstrijd mag een speler er zich bij de scheidsrechter niet op beroepen dat z/hij elders wèrkt als ... rechter.

73.108

Ik leg nog wat verdere overwegingen resp. vragen vast. Wanneer je commentaar hebt, antwoorden weet, graag!

Een rechterlijk/gerechtelijk vonnis mikt op de toekomstige hoedanighedenverhouding(en) tussen wie dóór het vonnis in kwestie eiser-àf en gedaagde-àf zijn. Over relevante hoedanigheden gesproken, daarvoor veronderstelt de rechter tevens een uitvoerende macht voor toezicht en handhaving inclusief middelen om dienovereenkomstige gedragingen zonodig van ze af te dwingen. Of een rechter zich al dan niet in detail uitspreekt over feitelijke uitvoering lijkt mij contingent (met ook de rechter op moment van – formulering van – het vonnis als een factor). Ik vermoed dat een rechter er voorkeur aan geeft zich tot wàt te beperken en dus het hoé vergaand in het midden te laten. Of?

Zoals je weet, luidt een adagium van Johan Cruijff dat je het pas ziet als je het doorhebt. Dat gaat m.i. tevens op voor wat rechtsprakelijk als geschil telt. Dat begrip is kennelijk de voorwaarde om te ... begrijpen of een dagvaardings- dan wel een verzoekschriftprocedure aangewezen is voor wat domweg een probleem is voor wie dat nog niet begrijpt. Dus vrijwel niemand heeft door wat voor het snappen ervan nodig is.

Voor zover ik het – huidige – procesrecht begrijp, :-) geldt voor(afgaand aan) èlke dagvaardingsprocedure voor de eiser de verplichting om een – wie ik genoemd heb – dagvaardingvertegenwoordiger in te schakelen. Voor een

verzoekschriftprocedure bestaat die verplichting echter niet, dwz tot inschakeling van een, eh, verzoekafgiftevertegenwoordiger. Is dat zo, omdat een verzoek gericht is aan de rechter die eerst maar eens de afweging maakt wie z/hij verder belanghebbend acht, om eventueel óók andere belanghebbenden erbij te betrekken? Dat mag uitgaande van de rechter stellig niet zo heten, maar zo'n oproep aan anderen is toch ook zoiets als een ... dagvaarding? Gaat de rechter c.q. de griffier namens haar/hem daarvoor trouwens op de adresopgaven door de verzoeker af? Waarom neemt de rechter dat oproepen in het geval van een verzoek wèl op zich, maar niet als het gaat om een geschil?

In volgende emailberichten ga ik op jouw aandringen, met dank ervoor, a. door op samenhang van actor met gebeurtenis en/of document en b. probeer ik toe te lichten hoe volgens hetzelfde model, zie dus opnieuw [Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#), overzicht verschaft kan worden over gebruikers met hun respectievelijk toegekende bevoegdheden.

73.109

Omdat ik er in elk geval zèlf voor – de nodige omslag naar – stelselmatige informatiekunde zo'n belangrijke tekst in zie, heb ik 'm mede onder jullie namen gewoon maar eens en graag op mijn ww website gepubliceerd, zie [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#). Het is helaas niet zo dat hij daar opvalt, maar je kunt er naar gaan verwijzen. Indien echter minstens één van jullie die publicatie daar of überhaupt niet wenst, haha, ondanks de titel ervan, is 'ie natuurlijk prompt verdwenen. Zeg het maar. Het kan ook zijn, dat 'ie wat jullie allebei betreft weliswaar mag blijven, maar als zo'n artikel dan toch gewijzigd. Over tekstwijzigingen doe ik iets langer om ze te verwerken, maar niet veel.

73.110

Voor de administratieve werkzaamheden volgens een procedure zijn verschillende acties (lees ook: procedurestappen) onderkend. Afgezien van registratie van een waarde waarmee geregistreerd staat om welke actie het daarbij gaat, betreft registratie doorgaans tevens – wijziging van – daarmee samenhangende (informatie)waarden. Daarom is het van kritiek belang om zulke verwante waarden in de pas te laten lopen met de daarvoor geldige actie(waarde). Zeg ook maar dat de mogelijkheden beheerst en navenant beperkt moeten zijn om van de ene tot een andere actie te besluiten (en binnen die mogelijkheden is dan ervoor gezorgd dat verwante waarde meeveranderen).

De geopperde veranderingen lijkt te mikken op de mogelijkheid van willekeurige wijziging van a.s. actie. Een administratieve procedure is echter niet voor niets beperkt tot bepaalde (verloop)mogelijkheden. Nogmaals, voor dat verloop zijn eerder inderdaad veronderstellingen gemaakt. Want daarvoor lag formeel nog géén procedure vast, en wat er nota bene als grondslag voor o.a. digitale ondersteuning dus moest gebeuren – en feitelijk ook gedaan is – is zo'n procedure opstellen. Daarvoor is meteen principiële aandacht uitgegaan naar controleerbaarheid van het werken met spreadsheets, zie voor uitleg ook [Informatieronde met rekenbladen](#). Zeker omdat het de eerste versie betreft, ook destijds nog eens onder enige tijdsdruk opgesteld, is die daadwerkelijke procedure stellig voor verbetering vatbaar. Daarvoor moet verband volgens acties (lees ook: stappen) echter behouden blijven, dwz met beperking en bijbehorende beheersbaarheid van dien. Pas volgens het ontwerp voor eventueel herziene (verloop)mogelijkheden kan per toegestane – wijziging van –

actie annex stap gericht worden nagegaan welke gevolgen er al dan niet zijn voor overig geregistreerde informatie.

73.111

Ik had o.a. een aantekening aangekondigd over – voortschrijdend inzicht in – hoe overzicht verschaft kan worden over gebruikers met hun respectievelijk toegekende bevoegdheden. Mochten jullie een praktische toepassing voor de proefopstelling voor het zgn hoedanighedenplatform zoeken ...

In juni 2018 spraken wij erover de informatierotonde tevens te benutten voor het verkrijgen van overzicht over ‘uitstaande’ toewijzingen van bevoegdheden voor gebruik van digitale informatiesystemen. Daarvoor is de informatierotonde inderdaad óók geknipt. Het is voor een stelselmatig verondersteld iets immers ook maar weer selectief identificeren van daarover eventueel verder beschikbare informatie in aangesloten registers en vervolgens laten vervaardigen resp. verzamelen van afschriften voor – samenstelling van – bedoeld overzicht.

Indien iets een persoon betreft, en het overzicht de (gebruiks)autorisaties die haar/hem verleend zijn, verdienen nauwkeurigheid en volledigheid uiteraard nog eens extra aandacht. Dat lukt door aan de ene – veronderstelde – identificatie (lees ook: informatiesleutel) met stelselmatig bereik expliciet de geldige informatiesleutels per register te koppelen.

Destijds was het idee om voor zo’n autorisatie-overzicht voor stelsel-iets een natuurlijk persoon te kiezen. Die opzet staat algemeen toegelicht in [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#) (2013). Vervolgens moet voor elke natuurlijk persoon in kwestie echter nog worden nagegaan in welke nadere hoedanigheid c.q. –heden z/hij verkeert, verkeerd heeft en/of zal verkeren. Slechts dankzij zulke hoedanigheidsbepalingen laat zich vaststellen of haar/zijn autorisatie(s) 1. voor de – vooralsnog – aparte digitale informatiesystemen al dan niet gefundeerd zijn en 2. voor verschillende van die systemen al dan niet strijdig met elkaar zijn.

Inmiddels hebben wij **Stelselmatig op orde, data governance by design** (concept, 17 december 2019) als (beleids)rapport over stelselmatig informatiebeheer opgesteld:

Om het verloop van informatieverkeer [...] beheersbaar te krijgen, moet er [...] een algemener, zeg maar, platform voor (verkeers)hoedanigheden zijn ingericht.[p. 26; zie [Wen er maar aan! Over noodzaak en opzet van stelselmatig informatiebeheer](#) voor de publieksversie van dat rapport]

Een proefopstelling voor zo’n platform is beschikbaar om o.a. voor wat actoren heten te oefenen met stelselmatig consistente hoedanighedenverbijzondering ervan. Tot dusver hebben oefeningen volgens zeer ruim opgevatte casuïstiek géén gevallen van reële – noodzaak tot – hoedanigheidsverbijzondering die niet netjes passen volgens de structurele mogelijkheden die de proefopstelling biedt; zie [Situatieve hoedanigheden van deelnemers aan maatschappelijk \(informatie\)verkeer](#) voor het betekenissenmodel ervan.

Daarom verdient het aanbeveling om dat hoedanighedenplatform, eveneens gekoppeld aan de informatierotonde, in te zetten voor een alweer veel rijker autorisatie-overzicht. In genoemd model is een digitaal informatiesysteem waarvoor autorisaties dienovereenkomstig apart worden geregeld, een voorzieningensector genoemd. Een bepaalde gebruiker van een bepaalde voorzieningensector staat ‘op’ het hoedanighedenplatform geregistreerd als een actor, dwz volgens een bepaalde hoedanigheid. (Ook) elke hoedanigheid van een natuurlijk persoon geldt daar als

verbijzondering van hetzelfde iets. Ofwel, uitgaande van iets kunnen 'zijn' (actor)hoedanigheden allemaal worden nagegaan en per hoedanigheid of z/hij daarin wellicht als gebruiker vermeld staat van één of méér voorzieningensectoren. (Afschrift van) informatie over hoe haar/zijn autorisatie aldaar geregeld is, valt te verkrijgen via de daarvoor op het hoedanighedenplatform eveneens beschikbare informatiesleutel plus selectieprofiel (precies zoals bijna twee jaren geleden voorgesteld, zij het dat dankzij een nauwkeurig, volledig bijgehouden hoedanighedenplatform lukt om relevante beoordelingsinformatie in het autorisatie-overzicht op te nemen).

Voor wie kennis heeft genomen van genoemd (beleids)rapport over stelselmatig informatiebeheer is de opmerking overbodig, dat rechtspraak open staat voor willekeurige betrokkenen. Daaruit volgt onherroepelijk dat bijvoorbeeld een eiser, haar/zijn procesvertegenwoordiger e.d. bevoegdheden – moeten – hebben voor bepaald gebruik van bepaalde voorzieningensectoren; ook zij moeten in dienovereenkomstige hoedanigheden 'op' het hoedanighedenplatform zijn geregistreerd.

73.112

Zonodig kan je het artikel de publieksversie noemen, dienovereenkomstig veralgemeniseerd (waar overigens weinig voor nodig was, en zo hoort het uiteraard voor een stelselmatig bemeten opzet; gepseudonimiseerd is dan beter uitgedrukt). Wellicht komt een verwijzing ernaar je al spoedig van pas, zoals voorafgaand aan jullie a.s. (vervolg)gesprek met de voorzitter Forum standaardisatie; afkomstig van jou zal ze er minstens beleefdheidshalve toch even naar moeten kijken.

73.113

Er zou toch allang iets moeten zijn opgevallen. Enerzijds biedt digitalisering onder noemers zoals kunstmatige intelligentie alsmaar méér mogelijkheden, anderzijds blijven administratieve projecten ter facilitering van besturing mislukken. Je zou zeggen dat het de moeite waard is om te leren begrijpen waaròm dat zo is. Besturing is naar haar aard (!) gericht volgens resp. op verhouding van maatschappelijke belangen. Er zijn dus verschillen in het geding. Meervoud. En zònder nodige en voldoende kennis van relevante verschillen is evenwichtige besturing ònmogelijk, punt. De tot dusver gepraktiseerde (ontwerp)methoden voor besturingsdigitalisering miskennen die reële variëteit echter. Er gaat feitelijk dwang tot uniforme betekenis(geving) van uit. Dat ondermijnt zelfs principieel (!) waartoe besturing dient.

Daar lijdt o.a. kunstmatige intelligentie niet onder – wat overigens geldt voor elke beperkt gehouden toepassing – maar nota bene slechts zolang (!) dáárvor het feitelijk opgelegde enkelvoud van betekenissen opgaat. Zo is zgn kunstmatige intelligentie zeer geschikt om ons te helpen, overdrachtelijk uitgedrukt, een naald in een hooiberg te vinden. Er valt immers wèl eenduidig te bepalen waarin een naald afwijkt van zulk vezelmateriaal, en daarnaar gaat het hulpmiddel in kwestie onvermoeibaar op zoek. Zeg ook maar dat er geen hooiberg te groot voor is. Voor èchte besturingsopgaven met betekenissenvariëteit van dien schiet die aanpak hopeloos tekort. Nogmaals, dat komt doordat voor besturing overweging telt. De telkens vòlgende besturingsuitkomst hangt vooral kwalitatief (!) af van wat intussen de geldige verschillen – geworden – zijn. Precies, Metapatroon helpt dynamiek van àlle relevante verschillen-in-samenhang te duiden.

Het heeft er helaas veel van weg dat juist bestuurders de laatste zijn die kùnnen begrijpen wat besturing is. Hiermee parafraseer ik het gezegde, dat een vis de laatste is die begrijpt wat water is. Ofwel, er is enige afstand voor nodig om besef van omstandigheden te verkrijgen. Stellig hebben bestuurders – vaak zelfs véél – afstand tot van alles en nog wat, maar in relatie tot digitalisering zit afstand tot hun eigen bemoeienis daar nog niet bij. Dat is ook moeilijk. Dat gezegde over de vis is niet voor niets bedacht. Maar om besturingsdigitalisering te laten slagen moeten er om te beginnen enkele, vooruit, verlichte bestuurders zijn die tenminste enige ruimte bieden voor facilitering volgens verschillen-in-samenhang. Zij hoeven daarvoor niet precies te begrijpen hoe dat werkt. Het zou voor het verschaffen van enige ruimte voor minstens serieuze proeven allang genoeg moeten zijn dat zij wèl inzien dat de gangbare aanpak grootschalige mislukkingen oplevert, en zònder wijziging van grondslag is het einde daarvan niet in zicht. Nou ja, denk er ajb eens over na.

73.114

Ik heb er alle begrip voor dat u inhoudelijk niet pròmpt reageerde. Mocht mijn eerdere emailbericht[, zie **aantekening 73.40** voor afschrift,] u wel degelijk bereikt hebben, dan stel ik zo langzamerhand toch minstens een teken van ontvangst op prijs. Een gedegen antwoord zal ik uiteraard èxtra waarderen. Ik blijf dus maar uitkijken naar uw wederbericht(en).

December 2019 – februari 2020, www-editie 2020 © Pieter Wisse